

KULTUURILEHT

HIND 5 KROONI

REEDE, 16. AUGUST 1996

NUMBER 29 (2638)

Arvo Pärti tänukõnest: "Selle Ameerika institutsiooni auliikmeks saamine eeldab, et ma ei ole mingil juhul ameeriklane. Aga kes ma siis olen? Ma elan Saksamaal, ometi on teisi maid ja institutsioone, millel on minu elus suur osa, ja mulle on tähtis nendega jagada täna mulle osaks saanud au. Kõigepealt tahan nimetada Eestit, kus sündisin ja kasvasin — oma kodumaad. Siis Austriat, kes andis mulle kodakondsuse, kui eksili asusin (1980). Ja siis Berliini, eriti siinset DAADi/Deutsches Akademisches Auslands Dienst/, kes ilmutas julgust, pakkudes asupaika tundmatule eesti heliloojale. Ja kui ma kõigi nende maadega mulle osutatud au jagan, võin ehk väikese osa ka enesele jätta."

Foto: Tõnu Tormis

AMEERIKA VALIS PÄRDI

Arvo Pärt pälvis esimese eestlasena USA kunstimaailma kõrgeima tunnustuse, Ameerika Kunstide Akadeemia auliikme nimetuse.

Sel teisipäeval kell kolm andis USA Saksamaa saatkonna Berliini esinduse juhataja John A. Barcas vastava tunnustuse heliloojale pidulikult üle.

Tegelikult selgusid akadeemia tänavused auliikmed juba veebruaris ja vastuvõttuseremooniagi toimus juba 15. mail New Yorgis. Ent Pärti autorikontsert Milanos (meie koor-orkester Tõnu Kaljustega) ja otsekohe järgnenud plaadistamine Londonis sundisid siis Ameerika sõidust loobuma. Sellepärast äsjane sündmus ja sellest eestlastele teadaandmine Eesti Saksa saatkonna vahendusel.

1989. aastal asutatud Ameerika Kunstide Akadeemiasse on 250 tegevliikme kõrval auliikmeina valitud 75 teiste maade kunstnikku, kirjanikku ja heliloojat, teiste seas Gabriel García Márquez, Vaclav Havel, Doris Lessing, Woody Allen, heliloojatest Berio, Boulez, Schnittke, Stockhausen, Takemitsu, Tippett, Xenakis jt. 1982. aastast Berliinis elava Arvo Pärti muusikat tuntakse ja armastatakse Ameerikas juba kaua, ta on seal üks mängitavamaid nüüdiskomponente. Ka on meile teada tema plaatide sealne menu. Helilooja ise pole tol mandril küll sage külaline.

Siiski on üks tema teoseid, nimelt Litaania, valminud sealse Bachi-festivali tellimisel.

See helitöö on just praegu uuesi eredama tähelepanu all, sest ameerika tuntud muusikaajakirja Gramophone'i septembrinumber reklaamib Pärti uut, "Litany"-nimelist CD-d ka helilooja fotoga esikaanel ja portreekirjutisega avalehtedel.

Nii et Pärti iga uus teos, kontsert, plaat on oodatud. Ootame meiega siin, Eestimaal, mida helilooja teisipäevaseski tänukõnes meenutas kui sünni- ja isamaad.

ESTO LÖPPES, KONGRESS ALGAS

MALL JÕGI

Laupäeva õhtul oli Tallinna Lauluväljakul ESTO '96 meeolukas lõpupidu. Selja taha jäi tihe nädal Stockholmis ja Tallinnas, täis kontserte, näitusi, seminare, konverentse, kohtumisi sõprade, tuttavate, sugulastega.

Ometi ESTO ei lõppenud, vaid jätkus pärast ametlikku lõpetamistki: maakondades, Tartu ülikoolis, Eesti Rahva Muuseumis, ülemaailmsel eesti teadlaste kongressil. Nii et: **ESTO on lõppenud, ESTO jätkub.**

Usun, et ka ESTO traditsioon jätkub, muutudes vastavalt elu ja aja muutumisele. Suurte üleilmsete eesti päevade vajalikkuse ja tuleviku üle pidasid seniste ESTOde juhid Tallinnas kõvasti nõu, ka telekraanil. Igatahes Kanada eestlastel tundus olevat optimismi ja tahtmist korraldada ESTO 2000 Torontos. Selle otsustab muidugi Ülemaailmne Eestlaste Kesknõukogu.

Kogu nädala oli ESTO keskel kohal meie ajakirjanduses. Eriti erakanalid Kuku raadio ja TV 3 täitsid oma ülesande kuulaja-vaataja informeerimisel eeskujulikult. Kahjuks mitte ESTO ametlik häälekandja Eesti Päevaleht, kus jooksvat informatsiooni ja pikemaid artikleid ESTO kohta ilmus koguni vähem kui teistes päevalehtedes. Ajaleht jättis ka täitmata lugejale antud lubaduse teatud päevadel välja anda ESTO erilehekülgi. Ma arvan, et mitte ainult mina, vaid veel paljud eestlased oleksid tahtnud teada, mida räägiti Stockholmis toimunud rahvuskongressil, mida sisaldasid seal vastu võetud dokumendid. Oleksime rohkem tahtnud teada kõigest, mis ESTO-l toimus: kohtumistest, kokkutulekustest, näitustest, konverentsidest. Mitte ainult BNSi, ETA või Raepressi lühiuudisena, vaid hoopis rohkem.

Eesti kultuuri seisukohalt on selle nädala olulisim sündmus eesti teadlaste ülemaailmne kongress. Sellelaadilist kongressi pole kunagi varem toimunud. Aga ka mitte kunagi varem pole nii palju eesti rahvusest teadlasi elanud maailma eri maades.

1984. aastal Stockholmis, Eesti Teadusliku Instituudi toimetiste sarjas ilmunud "Eesti teadlased väljaspool kodumaad" sisaldab tublisti üle 500 nime, kesjuures instituudi juhataja **Gustav Ränk** tunnistab oma eessõnas, et kõnealune biograafiline teatmik ei sisalda andmeid kaugeltki kõigi võõrsil elavate eesti teadlaste kohta. Täna on muutunud piiridega maailmas kuuluvad väliseesti teadurite hulka ka ida pool elavad eesti rahvusest teadlased.

Eesti Teaduste Akadeemia presidendi **Jüri Engelbrechti** sõnul tuli idee korraldada eesti teadlaste ülemaailmne kongress meie hiljaegse asutatud Välis-Eesti Ühingult. Mõte oli selles, et kongressile tuleks võimalikult palju eesti soost teadlasi, kes elavad maade ja merede taga. Kongressi üheks sihiks, mida rõhutati ka laiali saadetud ringkirjades, on teaduse väärtustamine praeguses Eesti ühiskonnas. Seda saab teha ainult kõigi eesti teadlaste ühiste jõupingutustega.

Kongressist osa võtma registreerus umbes 520 teadlast, neist välismaalt, nii läänest kui idast, 80 ringis. Paljud, kellele saadeti kutse, jätsid kahjuks vastamata. Paljudel, kellel Eesti teadlaste ja kõrgkoolidega juba tihedad sidemed sõlminud, oli just sel ajal kohustusi mujal. Aga omamoodi läbilõike eestlaste tehtud teadusest maailmas annab kindlasti ka sellel kongressil kõneldu.

Mujalt saabunud esinesid ettekannetega **Els Oksaar** Hamburgi ülikoolist, **Tiiu Salasoo** Sydney ülikoolist, **Ülo Sirk** Venemaa TA orientalistikainstituudist (Moskva), **Thomas Palm** Portlandi ülikoolist (USA), **Jaak Rakfeldt** Yale'i ülikoolist, **Illimar Altosaar** Ottawa ülikoolist, **Tarmo Uustalu** Rootsist, **Ivar Murdmaa** Moskva okeanoloogiasstituudist, **Johannes Piiper** Max Plancki eksperimentaalmeditsiini instituudist Göttingenis jpt.

Kongress algas plenaaristungiga Estonia kontserdisaalis, kus teadlasi tervitas president **Lennart Meri**. Eesti teadlastest esinesid avaistungil ettekannetega **Jaak Aaviksoo** ("Eesti teadus ja maailmateadus"), **Jüri Engelbrecht** ("Teadus ja ajastu ristlevad huvid"), **Els Oksaar** ("Keelte ja kultuuride kontaktist mitmekeelsuse tagapõhjal") ja **Jaan Einasto** ("Kosmoloogiaalastest uuringutest Eestis").

Edasi järgnes töö kahekümne viies erialasektsioonis, sümposiumidel: rahvuskultuur, keeleteadus, keemiateadused, bioloogiateadused, tehnikateadused, arstiteaduse üldküsimusi, kardioloogia probleeme, kirurgia probleeme, keskkond ja tervis, majandusteadus, molekulaarbioloogia, põllumajandusteadused, infoühiskond ja haridusuuendus Eestis, õpilane ja õpetaja haridusuuenduses, Eesti rahvastiku areng, ühiskonnateadused sajandilõpu Eestis, bioenergeetika, oksüdatiivne stress, antioksidantide toimemehhanismide uurimine, kliima ja selle tulevik, Eesti maastikud, matemaatika ja astronoomia, füüsika ja geofüüsika, informaatika, geoloogia üldprobleemid, keskkonnageoloogia. Kongressi lõpp-plenaaristung oli 14. augustil. Kokkuvõtte eesti teadlaste kongressist tegi ürituse teadussekretär **Jüri Martin**. Võeti vastu kongressi deklaratsioon, mille avaldame järgmises Kultuurilehes.

KELMID, PÜHAKUD JA PRESIDENDID

29. juuli Eesti Päevalehes küsib Ando Leps: "Kes on tegelikult Lennart Meri?" Oma retoorilisele küsimusele vastab ta peasislikult ajalehe Molodjoz Estonii (11. sept. 1992) pika tsitaadiga, millest võib aru saada, et meie praegune president oli 1960ndatel KGB käsilane, nii nagu tema isa Georg Meri juba varem oli tegutsenud NKVD agendina.

Oma kirja lõpetab Eesti Maarahva Erakonna fraktsiooni esimees üpris ühemõttelise valimiseelse üleskutsega: "Eesti poliitilised jõud teadku, et Eesti Vabariigi presidendi ametikoht ei tohi olla KGB poolt päritav ega kontrollitav."

Ma ei tahaks kuidagi sekkuda poliitikutega endamõistetavalt tihe- nend sõnavahetusse presiden- divalimiste eelõhtul, pealegi nii "hel- lal" teemal, ega ka pikemalt arutleda, kuidas midagi "pärida" või "kontrol- lida" saaks organ, mis vähemalt ju- riidilises mõttes on oma eksistentsi lõpetanud ka Vene riigis. Juttu tuleb üksnes nähtusest, mida ma Eesti po- liitika- ja ühiskonnaelus nimetaksin "masinapurustajate sündroomiks".

Ando Leps näib oma kirjutises sügavalt kahetsevat, et kellelgi on isa (ja näiteks ka onu, klassivend, hõimlane või muu lähedane inime- ne), tänu kellele see keegi — ma ei ütleks, et ainult Lennart Meri — sta- linistlike timukate käest pääses. Pu- ristlikku ja deterministlikku tõenälg- a — mis ei erine ju stalinistlikust aatest — rahuldaks küllap vaid ideoloogi- line tõupuhtuse "teaduslik" kontroll. Kaugele aegadel nimetati seda ink- visitsiooniks.

Paraku on katsed ideoloogilise tõupuhtuse turvastumehhanisme ehitada ajaloos aina äpardunud. Nen- dega ei ole hakkama saanud võimsai- madki totalitaarsed režiimid, demokraatiale aga teeksid sellised üksnes häbi. Mida vaimsem on ühis- kond, seda enam suudab ta välise vabadusepiirangute või nende ole- matuse korral endas hoida sisemist, mis tahes tõupuhtuskontrollile allu- matut vabadust.

Okupatsiooniaegne Eesti ammu- tas oma üleelamisjõudu just vaim- sest vastupanust totalitaarsusele. Märksa rohkem kui mõni, kes sini- mustvalge avalikult lehvitamise eest võimupihide vahele sattus ja endale seejärel pühaku- või märtrimaine ta- gas, aitas sel surutisajajärgul Eesti püsimisele kaasa siinne vaimsus, opositsiooniline kultuur. Kol- mekümnel viimasel nõukogude aas- tal allus see ikka vähem ametliku ideoloogia raamidele, moodustades

ühisplatvormi, mille tugevus uue ise- seisvuse koidikul ei pannud häm- meldama mitte ainult Mihhail Gorbatšovi vaid ka materialistlikes- se mõttemallidesse pisenenud Läänt. **Demokraatia läte ei ole niivõrd po- liitika kui vaimsus.**

Molodjoz Estonii ja Ando Leps küsivad: miks pääsesid Merid, sellal kui teisi karmilt represseeriti? Aga ma küsisin hoopis nii: miks asus Georg Meri sõjajärgses Eestis tõlki- ma William Shakespeare'i kogutud teoseid — mille teostamisest sai tema elutöö —, selle asemel et näi- teks saada KGB või, miks mitte, EKP kõrgemaks ametnikuks, vasta- valt neile eeldustele, mida Molodjoz Estonii ja tänane erakonna fraktsioo- niliider talle omistavad? Miks hak- kas Lennart Meri uurima soomeugri rahvaste ja eestlaste kultuuri muinas- aegadest tänapäeva küündivat ident- sust, selle asemel et, näiteks vastavalt oma väidetavatele eeldus- tele, suunduda KGB välisluure "resi- deeriva" direktorina välismaale ja anda seeläbi oma "tõeline" panus NSVL vankumatusse püsimisse ja selle rahvaste üksühtesulamise?

Nõustun Ando Lepsiga: oleks jalk vaatepilt küll, kui mõni endine KGB kontoriülem tõuseks Eesti Va- bariigi presidendiks (või meie avaliku elu mis tahes juhttegelaseks). Efekt oleks sama, kui timukal keset rahvahulka must kapuuts peast rebi- taks. Piinamise ja piinariista nägemise võikus sunnib unustama, et riist on vaid riist ja et timukas viib täide ot- sustust, mis kannab kõrgemate või- mukandjate allkirja.

Muidugi on mis tahes nuhiamet ja selle vabatahtlik kandja põlgust väärt. Ent kas ei vääri hoopis enam põlgust kõrgem võimustruktuur, mis nuhiamenti sisse seab ja nuhile peakä- sud kätte annab? Mis muu oli KGB ülesanne, kui mitte kindlustada kõigi vahenditega oma isanda KP võimu?

Farsilik on truudusvanne, mis tõmbab liistule jooksupoisid ja mus- tatõõtegi, vaatab aga läbi sõrmede peremeestele, kes kõrgemates kabi- nettides nõore tõmbasid ja oma truudele nuhkidele palka maksid. KP, KGB ning kohtu- ja õigusaparaat olid suure totalitaarse looma luud, liha ja veri. Naeruväärne on väita, et üks tegi ja teine sellest midagi ei teadnud. Mis aga truudusvandesse puutub, siis peaks igatühele selge ole- ma, et paadunud kelm võib "truud- dust" ükskõik mis režiimi all oma mõlemast varrukast välja raputada.

Nii viisi arutades aga tõdeme, et kaassüüdlus laieneb meist pea kõigi- le. Kes teab, ehk on pooltel või ko- guni rohkematel eesti peredel omaste, sugulaste või hõimlaste seas mõni "parteilane" või endisaegne ametimees. Alguses mingi võimuga kaasa kommunistimpropagandast lihtsameelselt nakatudes, seejärel juba kas puhtast — inimlikult tihti

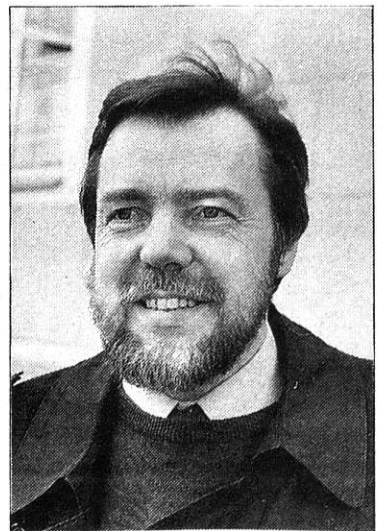
mõistetavastki — eneseteostus- ja karjäärivajadusest või võimupri- vileegide ihast. KP ja KGB valdasid kümneid meetodeid ja santaaziva- hendeid, mille abil ära osta, kaas- ja koostööle meelitada. Inimloomus, nagu teame, on nõrk, ja esimesi instinkte on enesealalhoid. Seda tee- nib mõistustki.

Läheks tarvis tervet jesuiitlikku kasuistikamehhanismi, et selgitada, mis juhtudel kaasaminek oli vaid vä- line ja millal tahtlik-teadlik. Inkvisit- siooni ja KGB kogemus näitab, et suuremaid resultate pole ikkagi oo- data. Inimest võib ju surmaaahvardu- sel panna rääkima midagi, mis piinajaid rahuldab. See aga ei tähenda, et piinatu seda oma südames räägiks. Ka see, et mõnigi kaasamän- gija halva mängu juures püüdis siiski ligimeste ja kaasmaalaste heaks mi- dagi ära teha, pole välistatud.

Kui lähekski korda kogu senine ideoloogiline kõnts eesti rahvast väl- ja rookida, kes julgeb kinnitada, et ärilismajanduslikud (kui mitte jurii- dilisedki) sulitembud, mille kohta taas iseseisva Eesti massimeedia pä- evast päeva tõendeid toob, "kaunis- taksid" eesti rahva hingeomadusi vähem kui nõukogudeaja ideoloogi- lised kuriteod-kehlused?

Võimu saladused — vähemalt totalitaarsetes režiimides — lõhna- vad kurja järgi. Vaimu saladused — olgu tegu rahva või üksikisiku vai- muga — on seevastu pea ainus häda- vahend oma identuse alalhoiduks. Vaimu saladusi, teisisõnu, sisemist vabadust, läheb koguni vaja demo- kraatias, nimelt vastuseisiku ostu- müügi orjastavale diktaadile.

Demokraatiad erinevad dikta- tuuridest aga selles, et neis saab vai- mu saladusi ka avaldada. Kuigi sõnu kipub ümbritsema poliitilise dema- googia vaht, peaks meie rahval siiski demokraatias olema võimalus pilku teritades märgata, kes ja kuidas on Eestit armastanud ja kes oma hinge kuradile müüdnud ei ole.

JÜRI TALVET

TEATER

Vanemuine tuleb pealinna aru andma

Augustis Tallinnas mängivate maakonnateatritega liitub 19. augustil ka Vanemuine. Tartlaste pealinna-nädal on tänavu läbilõikeline, esitatakse nii suur- kui väikevorme, komöödiat ja rahvaklassikat, päevaseid, pärastlõunasi ja õhtusi etendusi.

Eest Draamateatris etendub 19. ja 20. augustil eesti teatri ammuuse tuttava Vjatšeslav Gvozdkovi tõlgendus Luigi Pirandello vähetuntud komöödiast "Inimene, elajas ja voo-rus".

See on lugu veel sündimata lapse isaduse tuvastamisest, loomulikult mitte ilma pirandelloliku maskimängu ja ambivalentsusest. Peaosalistel kolmikus Merle Jääger, Rain Simmul ja draamalaval debüteeriv Mait Trink.

21. augustil on taas Tallinnas Mati Undi Tammsaare-aineline "Taevane ja maine armastus", milles Raine Loo, Liina Olmaru ja Hannes Kaljujärve rollid on vaid tunnustussõnu teeninud.

24. ja 25. augustil on avalikkuse ees Marlene Dietrichi tõusude-ja langusterohke elutee nii ekraanil kui selle taga, seda Kati Murutari muusikalisel lavaloos "Marlene", mille lavastajaks Jüri Lumiste.

Ülejäänud külastust kuulub nn. väikevormide zannisse ja esitatakse enamjaolt Õpetajate Maja Muusikabaaris (Raekoja plats 14). 21. augustil on Muusikabaaris luuleõhtu "Elulootus", kus esitatakse eesti luule klassikat ning mängitakse Elleri ja Chopini helindeid.

22. augustil samas toimuv luuleõhtu "Mu kurbused on alasti" tutvustab näitlejanna Diana Klasi kui šansoonilauljatar, seda vaheldumisi Tartu poeedi Indrek Hirve luulega Andrus Allikvee esituses.

24. ja 25. augustil Muusikabaaris (23. augustil Viimsi talveaias) toimuv salongiõhtu "Lõpetamata romanss" kutsub härrastekambris koos vene romansside, samovaride ja vürst Volkonski vestetud Buniniga.

Kaht isemoodi tükki saab vaadata Eesti Draamateatri fuajeesaalis: Kulno Siivalepa laulude õhtut "Kau-nimad aastad su elus" 22. ja 23. au-

gustil ning rootsi populaarse lastekirjaniku Barbra Lindgreni raamatu alusel valminud "Väikese Onu saagat" 24. augusti ennelõunal.

Alu mõisas etendub eesti ja soome noorte ühine vabaõhulavastus

16. augustil kell 20 on Alu mõisas Rapla maakonnas ajalooainelise vabaõhulavastuse "Harju—Viru viimsed päevad" esietendus.

See on Rapla maakonna ja Soome noorte ühisprojekt, mis valminud Soome haridusministeeriumi ja Põhja-maade Infobüroo toel, koostöös Eva Susi teatri ja Alu Rahvaõpistu-ga. Kohalik põhihoitaja on Rapla val-lavalitus.

Etenduse ettevalmistamisel on osalenud õpetajad Eestist, Soomest ja Taanist eesotsas Arja Hakulise ja Mikk Sarvega. Näidendi lavastas Lea Purga. Lavastus räägib Eesti ja Skandinaavia ühisest ajaloost ning tegevus toimub 1346. aasta augustis.

Pärnu ooperiball lükkub aasta võrra edasi

Pärnu Ooperi ja Pärnu Balleti poolt kavandatud ooperiball lükkub aasta võrra edasi, sest selle aasta 21. augustiks planeeritud ballile ei leidunud piisavalt pileti-ostjaid.

Pärnu Ooperi intendandi Andrus Kallastu sõnul oli 150—1000 krooniste pääsmete eelmüük liiga väike.

Ooperiball kavatakse korraldada tuleval suvel, mil esietenduks ka uue täispika ooperina Richard Straussi "Elektra". Sel aastal piirduti selle ooperi nõ. ettelaulmisega.

Selle plaani eelarve, 800 000 krooni pole veel kaetud. Kallastu sõnul loodetakse Pärnu Linnavalit-suse ja Eesti Kultuurkapitali toetuse-le.

SVEN KARJA

10. augustil lõpetas Pärnu Lin-naorkester rannasalongis Vilets Elu oma kolmanda suvehooaja.

15. juunist 10. augustini mängiti ühtekokku 16 erineva kavaga kont-serti. Solistidena esinesid Mati Uf-fert, Janno Varma, Priit Aimala. Külalisdirigendina juhatas ühte kontserti Jüri Alperter.

Kulminatsiooniks kujunes 10. augusti kontsert, mille lõpetas Pirjo Levandi sarmikas esinemine. Peadirigent Loit Lepalaan tänab kõiki "Suvemuusika" sõpru heade soovide ja tunnustuse eest. Orkestri akadeemiline hooaeg algab 1. oktoobril.

Viis õhtut seltskondlikus salongis

5.—10. augustini toimus Pärnus mereäärse Ammende villas viis salongiõhtut. Piazzentzas laulu õppiv

pärnulanna Külli Tomingas kan-dis ette Arnold Schönbergi "Pier-rot lunaire".

Lavastaja Rein Laose ja liikumisseadja Laine Mäe lahendus sel-lest XX sajandi ühest tähtsest oli väga teravajooneline ja kuu poole kaebleva traagilise narri võõristus-likkust rõhutav.

Salongiõhtu jätkus Ammende villa terrassil tantsuteatri Fine 5 esi-nemisega. Solistidena astusid erine-vail õhtuil publiku ette Margarita Voites, Malle Raid, Marvi Taggo, Toomas Kuter, Erkki Otsmann.

Viimasel salongiõhtul toimus Juhani Püttsepa eestvõttel rituaalne kuu kaotamine, mis ühtlasi märkis ka Pärnu Ooperi tänavuse suvehooaja lõppu.

SVEN KARJA

Tippkultuuri esindajad korraldavad koos Eesti Vähiliiduga heategevuskontserdi "Eluviisid"

Mitmed Eesti tippkultuuri esindajad on seotud Eesti Vähiliidu poolt algatatud projektiga "Tugevam aitab nõrgemaid". Selle kõrgpunktiks on kavandatud 13. oktoobril k.a. kell 16 Estonia kontserdisaalis toimuv heategevuskontsert "Eluviisid", eesmärgiga koguda algkapital ravima-tus staadiumis vähihaigete hooldusasutuse rajamiseks.

Heategevuskontserdi "Eluviisid" mõtte algatajaks on aga liikumise Elu-terve Eesti juht Mati Palm. Kontserdi stsenaarist on Mikk Mikiver, lavastaja Neeme Kuningas ning dirigent Paul Mägi. Oma nõusoleku kontserdil esineda on andnud ERSO, Pirjo Levandi, Hanna Heinmaa jt. Helilooja Lepo Sumeral on kavas heategevuskontserdiks luua spetsiaalne heliteos.

Tippkultuuri esindajate kaasabil püüab vähiliit teadvustada, et just halas-tus ja toetus on need, mida ühiskond rasketele haigetele saab pakkuda.

SVEA TALVING,
"Tugevam aitab nõrgemaid" projektijuht

Eesti koolinoored esinesid Tšehhis hästi

3.—11. augustini toimus Tšehhis Čelákovices rahvusvaheline koolinoor-te väitluslaager, millest võttis osa enam kui 20 võistkonda Kesk- ja Ida-Euroopast.

Inglise keeles toimunud kõrgetasemelisel turniiril väideldi teemadel "Ühiskonna huvides on õigustatud valitsuse tsensuur isiku väljendusvabadu-sele" ja "Sõjaväeteenistus on kõigile kodanikele kohustuslik". Kuuekümmne osavõtja seast valiti parimaks kõnelejak Margo Loo Eestist. Võistkondli-kult saavutasid eestlased seitsmenda koha.

Eestist esindasid väitlusseltsi liikmed Margo Loo, Mihkel Pere ja Kert Lõbu, õpetajad Katrin Aava ja Mihkel Rebane ning Avatud Eesti Fondi (AEF) väitlusprogrammi koordinaator Erko Karing.

Koolinoorte väitlusprogrammi "Õpilase kõneoskus" käivitas Eestis AEF 1994. aastal, Eesti Väitlusselts loodi aasta hiljem. Täna on programmiga ühinenud 17 kooli ligi 150 õpilase ja 25 õpetajaga. Väitlejate üle-eestiline seminarlaager toimub AEFi ja Eesti Väitlusseltsi korraldusel 19. — 22. augustini Saaremaal Mändjalas.

Eestlased osalesid Euroopa folkloorifestivalil

Juuli lõpus toimus Põhja-Itaalias Torinos Euroopa suurim folkloorifesi-tival "Europeade 96", mis toimub juba 33. korda. Eestit esindas 400-liik-meline delegatsioon.

Festivalil toimus hulgaliselt kontserte, neist tähtsamad ava- ja lõppkont-sert staadionil, kus iga piirkond sai esineda vaid kolmeminutilise kavaga. Eestlased esitasid neli erinevat kava, millest suurima aplausi teenisid hiiu valts ja mulgi polka.

Lisaks toimusid festivali raames veel Itaalia rahvakunstiõhtu, jumalatee-nistused, kontserdid ja osavõtjate ball.

Esmakordselt käis suuriritusel eesti noorte rahvatantsu ja -muusikarühm Priisle, mis tegutseb Tallinnas Kuristiku keskkooli juures.

MARKO LILLEMÄGI

Setumaal tähistati kuningriigi päeva

10. augustil tähistati Setumaal Mikitamäel Setu kuningriigi päeva. Setu kuningas maa peal on puust kuju Peko.

Sel päeval valib setu rahvas endale asehalduri maa peal. Seekord usaldati asehalduri kohustused Tartu ülikooli folkloristikaõppejõule Paul Hagule.

Päeva sisustasid sõiravalmistamise, sukakudumise, leivategemise, laul-mise jm. võistlused. Tartu õlletehas oli Setu kuningriigile saatnud oma joogi "Seto kuningriigi ollõkö".

Kuningriigi päeva tähistati esmakordselt kolm aastat tagasi. Idee on pärit Norra metsasoomlastelt, kes sel viisil kolm korda aastas oma rahvuslikku pidu peavad.

MAARJA LÖHMUS

■ Täna õhtul esineb Estonia kontserdisaalis Jaapani noortekoor Tokio lähedal asuvas Niiza linnast. Koor alustas tegevust 1973. aastal ja on teinud neli pikka Euroopa reisi. Koor on esinenud palju raadios ja televisioonis ning andnud välja mitu heliplaati. Koori dirigent on Midoo Hockizuki.

Kultuuriministri vastus

Kultuuriministri vastus 2.VIII Kultuurilehes ilmunud Eesti Paeliidu ja stuudio Freja avalikule pöördumisele.

Lugupeetud härra Kala ja härra Virve

Vastuseks Teie avalikule pöördumisele edastan väljavõtte eesti filmidele riikliku toetuse eraldamise komisjoni 6.VIII 1996.a. otsusest.

5. Komisjon ei rahuldanud AS Freja taotlust 70 tuh. krooni saamiseks filmi "Helisev vaikus — paekivi" stsenaariumi kirjutamiseks, sest komisjon ei eralda projektitoetust dokumentaalfilmide stsenaariumide kirjutamiseks, esitatud sünopsis aga ei ole lähtematerjalina piisav alus filmi tootmise alus-tamiseks. Käesoleval ajal puuduvad komisjonil vahendid dokumentaalfilmi-de tootmise toetamiseks.

Siira lugupidamisega
JAAK ALLIK

1996.a. I poolaasta riikliku filmiraha jaotamise tabel ilmub järgmises Kultuurilehes. —Toim.

Tallinnas Gonsiori 7 on avatud mälestustahvel Anna Klasi ja Bruno Luki auks.

Fotod: Teet Malsroos

Tallinn jäädvustab oma suurnimed

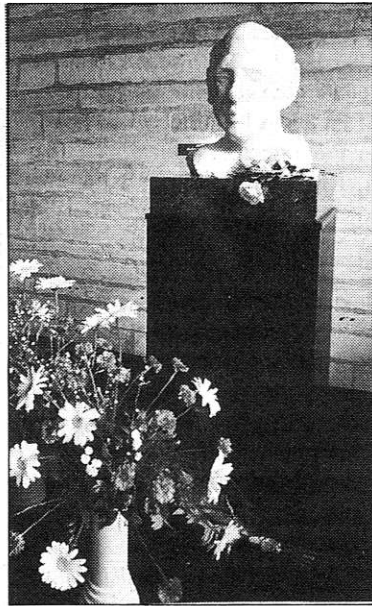
9.augustist on mälestustahvel Tal-linnas Gonsiori tänavas asuval majal, kus aastail 1945 — 1991 ela-sid väljapaistavad pianistid Anna Klas ja Bruno Lukk.

Mälestustahvli autor on Tiit Kirsipuu ja selle avas linnaape Jaak Tamm.

Pidulik sündmus koondas arvu-kalt muusikainimesi — oli ju selle kesklinnamaja esimene korrus as-takümneid muusikakeskus nii meie oma interpretidele, heliloojatele, di-rigentidele kui ka kuulsatele muusi-kakülastele.

Seda meenutas oma sõnavõtus EMA rektor Peep Lassmann.

Mõistagi oli tähelepanu keskpunktis maestra Anna Klas. Tänu sõnad linnavalitsusele ja õnnit-lejaile lausus Eri Klas.

9. augustil avati Rahvusraamatukogu arhiivkogu fuajees tuntud väliseesti skulptori Ants Vommil skulptuur "Professor Paul Saagpakk".

Isa Hällström.
Foto: Teet Malsroos

Viimased näitused Mustpeade majas

■ Pühavaimu 9 galeriis on 24. augustini väljas Isa Hällströmi näitus "Loomine".

Isa Hällström (s. 1943) on soome-rootsi kunstnik ja kunstipedagoog, kes elab ning töötab Ahvenamaal. Ta on õppinud reklaamidisaini, praegu töötab tekstiili ning akvarelli valdkonnas, olles samuti õpetaja rahvaulikoolis, kus on end täiendamas käinud ka rida eestlasi. Nii rühma-kui isiknäitusi on olnud peamiselt Soomes ja Rootsis. Näitus koosneb tema vilditöödest, mida täiendavad mõningad akvarellitehnikas komponendid. Hällström lähtub vildist kui vormitavast materjalist. Piltjad palakad on tema loomingu vili, mille tulemusena on algne aine omandanud ebamäärased vormid ning selged värvid. Tuntav on dialoog loodusega, seda nii abstraktsete asjade puhul kui ka loomahaku, maastikke, taimefakture silmaspidavates töödes. Mõningad objektid võtavad popkunsti laadseid vorme, sidudes niiviisi inimtegevuse produktid stiiliga ühte.

■ 24. augustini on Mustpeade maja Olavi galeriis võimalik vaadata Sätevaka Andrese tööde näitust "Lõpetamata äike".

Sätevaka Andres on sündinud 1971.a. Raplas, õppinud 1993—94 a.

Nurkse juures Tallinna kunstimuuseumis restaureerimist, 1994—96 K. Mägi nim. maalistuudios. Tal on olnud üks isiknäitus Illegaardis, osalenud rühmanäitusel "Tartu Vaim". Käesoleval näitusel eksponeerib ta abstraktseid maale, mis on puhastes värvides ning laitmatu kompositsiooniga. Sätevaka väidab, et ta pigem mõtleb oma pilte välja, kui maalib. Oluline koht on faktuuridel, milleks ta on kasutanud ka nahka, metalli, tekstiili. Sel väljapanekul on piiratud küll vaid näiteks sellega, et lõuendile on lappe peale õmmeldud või lõuendikiududest reljeefseid kujundeid moodustatud. Eriti armastab Sätevaka maalida katkistele kartulikottidele, mida on paigutatud — neis on enam elu, kui siledas lõuendis. Värvivalik sõltub esimesest paikapandud laigust, edasi areneb töö sobitamise ja mängimise teel. Maalide üks külg on alati pikkusega 1 m. Mõningaist töödest moodustuvad triptühhonid või diptühhonid. Sätevaka piltide funktsioon on olla dekoratiivne vaataja jaoks ning puremist nõudev ülesanne tegija jaoks.

Need kaks näitust on selleks koraks viimased kunstisündmused Mustpeade majas. Pärast 24. augustit lõpetavad sealsed galeriid tegevuse.

MARI SOBOLEV

Huvitav lugu

Toompeal, aadressiga Toom-Rüüti 10 asub üks päris kena kunstpoeke. Selle tagaruumides ei ole remondiga, õigemini ülesehitustööga veel alustatud, kuid sellegipoolest tegutseb seal galerii.

Esimene näitus on Kiwa "Igavene disk". Kiwa on sündinud 1975 a., lõpetanud Tartu Kunstikooli ja saanud sisse ka Eesti Kunstiakadeemiasse. Peale skulptuuride tegemise mängib Kiwa muusikakollektiivis nimega Nyrok City.

Näitusel on välja pandud kipspead. Mõned neist on värvilised. Nad on natuke mannekeenide moodi, kuid siiski — eriilmelised. Siit algabki intriig. Iga pea juures on lugu. Lood vestavad noorte inimeste elust: nad armastavad diskol käia, pulgakommi jne. jne., kuid alati ei kulge kõik ootuspäraselt. Teinekord leitakse neist

mõne moondunud laip lumest... Jah, see on hea, kui kunstnik ei tegele vaid oma naba imetlemisega, vaid valutab südant ka meie ühiskonnas maad võtnud probleemide pärast. Väga huvitav näitus. Avatud 25. augustini.

MARI SOBOLEV

Bogatkinite ülevaatenäitus

8. augustil avati A. H. Tammsaare majamuuseumis (Koidula 12) Bogatkinite ühisnäitus.

Tänavu 30. oktoobril oma 75 sünnipäeva tähistav Valli Lember-Bogatkin on Eesti tuntumaid ja produktiivsemaid akvarelliste. Näitusel on arvukalt maastikke ja meremotiive käsitlevaid töid, abstraktsioone ja pliatsijoonistusi. Valli Lember-Bogatkina poeg Georg Bogatkin on näitusele toonud keraamika suurvorme. Tema abikaasa Airike Taniloo-Bogatkini tööd on aga õrnemad, pisiplastikas. Omapärased on ingliskompositsioonid.

VILLI EHATAMM

Valli Lember-Bogatkina, Georg Bogatkin, Airike Taniloo-Bogatkin
Foto: Teet Malsroos

■ Galeriis Sammas on eksponeeritud Lylian Meistri näitus "Igatsed asjad". Asjad on pikad siidkangad, millele on omakorda maalitud asju. Näitus vältab 25. augustini.

MARI SOBOLEV

Olev Siinmaa isiklik maja Pärnus. Kui mõelda funktsionalistlikult, mahub ka väikesele ning ebamäärasele krundile palju.

Moodsa arhitektuuri mälestiste näitus Rotermanni soolalaos

9. augustil avati Rotermanni soolalaos arhitektuurimuuseumi näitus "Moodsad mälestised: Eesti 1920.—30. aastate arhitektuur", mis tutvustab parimaid 1920.—30. aastate ehituskunsti näiteid.

Tollane arhitektuur on juba üle poole sajandi vana, kuid mõjub tänagi atraktiivselt, eriti kui sellele targa renoveerimisega oskuslikult kaasa aidata. Näitusel on väljas jooniseid ja fotomaterjale viimaste aastate parimatest sellealastest saavutustest Tallinna Kunstihoone, Pärnu Rannahotelli ning Pärnu Rannakohviku renoveerimisest.

Arhitektuurimuuseum eksponeerib esmakordselt spetsiaalselt selleks näituseks tellitud makette Pärnu funktsionalistlikest villadest.

Väljapaneku kujundasid arhitektid Ilmar Klammer ja Andres Krevald.

Marja-Liisa Mäki-Penttilä skulptuurid Kunstihoone galeriis

8. augustil avati Kunstihoone galeriis soome skulptori Marja-Liisa Mäki-Penttilä näitus "Skulptuur".

Kunstnik on alates 1968. aastast esinenud näitustel nii Soomes kui ka väljaspool. Penttilä on teinud lavakujundusi erinevatele teatritele. Tema meelismaterjal on puu. Kõnesolev väljapanek koosneb puidust piltidest/objektidest. Mäki-Penttilä tööviis on väga materjalitundlik. Kunstnik ei soovi hävitada puule omast iseloomu ning seetõttu on puu faktuur tema vormikeeles väga olulisel kohal. Mäki-Penttilä tööprotsess on aeglane, kõik materjalid läbi viidavad muudatused on kaalutletud: skulptor jätab meelsamini midagi ära kui lisab liigset. "Tema töös on tunda nii ameerika minimalismi kui jaapani esteetika mõjutusi ning konstruktivismile omast ihalust korrastatuse ja süsteemsuse järele," kirjutab kunstiteadlane Ritva Röminger.

Mäki-Penttilä on aastaid osalenud Eestis toimunud puusümposiumil. Üks eksponeeritavatest objektidest ongi valminud käesoleval aastal Tallinnas. Ülejäänud teosed, mida eelnevalt eksponeeriti Bonnisis, on valminud ajavahemikus 1993—1996. Väljapanek on lahti 25. augustini.

Maara Vint Raatuses

Raatuse galeriis avati 13. augustil Maara Vindi isiknäitus nimetusega "Salaad".

See on tema biograafias kolmas omataoline. Tegevus toimub vanas tutavas, tema loomingule omases paradiisikeskkonnas. Tegemist on ideaalolukordadega, mis reaalsuses ei eksisteeri, võibolla ei peakski eksisteerima, kuid millest on kosutav unistada. Kahtlemata on see ka igavese nooruse, ehk isegi igavese lapsepõlve maa. Näitus jääb lahti kolmeks nädalaks.

MARI SOBOLEV

Maara Vint.
Foto: Teet Malsroos

Uku Joller osales rahvusvahelises ooperiprojektiis

Savonlinna Ooperifestivali koolituskeskuse ja Peterburi Konservatooriumi Ooperi- ja Balletiteatri ühistööna valmis Rossini ooperi "Tuhkatriinu" lavastus, mille tegi Marta Lantieri Itaaliast, dirigent oli Peter Berne Viinist. Eesti solist Uku Joller kutsuti Don Magnifico buffo-rolli.

Ooperit valmistati ette juba Berne möödunud aastastel suvekursustel Savonlinnas, kus korraldajatele hakkas silma ka noor eesti bass Uku Joller. Noori soliste oli veel Itaaliast, Rootsis, Poolast ja Peterburist, kust olid ka orkester ja koor. Menukad etendused möödusid juuli lõpus Peterburis (mõlemal õhtul konservatooriumi ooperiteatris enam kui 1300 vaatajat), ooperifestivali lõpupäevil augusti algul Savonlinna Retretis ning Joensuu Carolia saalis.

Käivad läbirääkimised noortelavastuse edasiviimiseks Itaaliasse; Savonlinna festival hakkab aga kavandama ka kammerooperisüklit, kus rahvusvahelise publiku ette saaks tuua eeskätt noori võimekaid ooperilauljaid.

PRIIT KUUSK

Tallinna Barokkorkester esines Saksamaal

1. ja 2. augustil esines Schwerinis Mecklenburg-Vorpommerni suvemuusika raames Tallinna Barokkorkester (kunstiline juht Egmont Välja).

Kontsertidel pakuti vanade meistrite muusikat, Vivaldi "Aasta-aegades" soleeris Elar Kuiv. Kohalik arvustaja Dietmar Unger hindas eestlaste esinemist tõeliseks kontserdielamuseks, mis ei unune niipea, ja selle kõrgpunktiks "Aastaaegu", "kus kasutati kõiki muusikalisi salamarke väljendamaks ilmastiku erinevaid meeleolusid".

■ 31. juulist 10. augustini toimus Aberdeeni 24. rahvusvaheline noortefestival, mille külaliste seas oli ka EMA kammerorkester Peeter Paemurru juhatusel.

Kümmekond aastat tegutsenud orkester andis sel reisil neli kontserti, kavas Bach, Mozart, Grieg, Buxton Orr ning eesti muusikast Tobiase Nokturn ja Räätsa Kontsert kammerorkestrile. Solistina oli kaasas muusikakeskkooli klaveriõpilane Liivi Suurmaa (õp. Piia Paemurru). Kohalik kriitika oli lahke kiitma eesti noori muusikuid ning tunnustas ka Peeter Paemurru tööd nii dirigendi kui solistina.

■ Eile algasid Saaremaal Kuressaare II kammermuusika päevad, mis kestavad 17. augustini. Kammermuusika päevade publikul on võimalus osa saada retrospektiivsest kultuurilennust sajanditetagusesse Euroopasse.

TEADUS JA AJASTU RISTLEVAD HUVID

EESTI TA PRESIDENDI JÜRI ENGELBRECHTI ETTEKANNE EESTI TEADLASTE KONGRESSIL

Olen valinud oma ettekande pealkirja Eesti Teaduste Akadeemia esimese presidendi Karl Schlossmanni sõnade järgi. Ligemale 60 aastat tagasi ütles ta järgmist: "Kahjuks peame tunnistama, et meie ajastu oma ristlevate huvidega, praktilise vaimu ja ükskõiksusega ei ole eriliselt tõhus virgutaja teaduslikule tööle."

On tõsi, et ükskõiksus ja praktiline vaim ei mõju teadusele eriti virgutavalt. Ometi tahaksin ma väita, et "ajastu ristlevad huvid" võivad olla mootoriks, mis võib mõjuda tohutu liikumapaneva jõuna. Ohtlik selle mootori tööle on aga bürokraatia, mille liivaterakesed hõõruvad meie tegemiste hammasrataid, sealhulgas ka neid, mis teadust juhivad ja suunavad. Olukord on ehk veelgi keerulisem, sest teadus vajab kasvuruumi, teadus on pidev areng ja muutumine, vaimuülest loodusega. Tahtmisest üksi ei piisa, vaid vaja on ka tingimusi.

Ühiskonna ja teaduse suhtel on kaks olulist tahku, mida võiks tinglikult nimetada arenguks ja kultuuriks. Areng tähendab rakendusi ja ühiskonna heaolu suurenemist, siia alla kuulub tööstus, riigikaitse, tervihoid jm. Sellele vastavalt on ka teadustöö iseloom sihipäraste uurin-gutega seotud, sest eesmärgiks on valmistada uusi "tööriistu". Kultuuri tahk tähendab teadmiste üldist kasvu looduse ja ühiskonna ajaloost, arengust ja omadustest, haarates ka kõike, mida me iseloomustame sõnadega "intellektuaalsus" ja "eetika". Uuringud nendes valdkondades on fundamentaalse iseloomuga, seetõttu on lühiduse mõttes käibel termin "fundamentaalsed alusuuringud".

Loomulikult on olulised mõlemad tahud, ometi on need majandushoobadest erinevalt mõjutatud. Sihipärased uuringud on suunatud otsestest vajadustest, seega on nende tarbeks ka raha kergem leida. Alusuuringuid suunavad ühiskonna vajadused, mis pole nii kergelt rahas mõõdetavad, seega on ka nende rahastamine keerulisem.

Demokraatlikud riigid on lahendanud selle küsimuse piisava lihtsusega: ühiskond usaldab teadlaskonda ja annab alusuuringuteks vahendeid, ilma et seaks tähtaegu või tingimusi. Sihtuuringud aga, nii nagu ütles ka nime, peavad viima konkreetse, sage-li planeeritud tulemuseni, ühtlasi kehtivad ka selged ajalised ja mahu-lised piirangud. Milline on kumma-legi eraldava raha vahetav, on iga riigi tavade ja jõukuse küsimus.

On loomulik, et alusuuringud on

aluseks rakendusuurin-gutele. Samas on aga ohtlik seda sidet üle hinnata, sest siis kiputakse vägisi konkreet-seid sihte seadma. Paljude teadustu-lemuste rakendamist pole ju nende loojad osanud sugugi ette näha. Te-kib näiline parakoks: **alusuurin-gud on pikemas ajas vaadatuna majan-duslikult olulisemad kui rakendu-suuringud.** Jaapan ja Kagu-Aasia on hea näide, kuidas taolise "paradoksi" realiseerimine on vilja kandnud.

Oma loomult on teadusuuringud suunatud uute teadmiste saami-sele, mis on inimkonna ajaloo vältel olnud põhiline liikumapanev jõud. Teadlase paneb tööle uudishi-mu ning harilikult pole ette teada ei tulemused, nende hind ega ka teadmiste võimalik väärtus.

Humanitaar- ja sotsiaalteadused annavad meile keele, vahendid ja meetodi tõlgendada inimühiskonna tegevust ning see on laia arusaama põhjal seostatav kultuuriga. Loodus- ja täppisteadustel on tegelikult sama-sugune kultuurifunktsioon. Veel enam, neil on üks oluline omadus — objektiivsus, ehk nagu ütles Paul Germain Prantsuse Akadeemiast, "täielik intersubjektiivsus". Tei-sisõnu, nende teadusvaldkondade sõltumatus poliitilistest, sotsiaalsest ja filosoofilistest argumentidest ning arvamustest ja uskumustest ta-gab nende universaalsuse. Selle koo-liga inimestel on kindel koht ühiskonna arengus, sest nende kriiti-line suhtumine hetkemeeloludesse ja võimul oleva valitsuse tegevusse võib mängida tähtsat osa.

Arenenud ühiskonnas on loomu-lik, et püstitatakse küsimusi uni-versumi ja looduse kohta, inimese ja inimühiskonna arengu kohta jne. ning püütakse neile ka vas-tus leida. Ilma nende teadmisteta on raske ette kujutada kultuuri tema täiuses, hoolimata kujutavate kunsti-de hiilgusest.

Võiks rõhutada mõtteviisi osa kultuuris nii objektiivselt kui subjek-tiivselt vaatepunktist, kus objektiiv-suse kandjaks on teadus. Objektiivsusele rajatud mõtteviis, kajastades inimese püüet aru saada, vastavalt käituda, mõjutab kahtlema-ta meid kõiki, nii ühiskonda kui maa-ilma, kus elame. Ja mõistusel on mitu tera, nii ratsionaalne, avastamaks uut, kui ka kriitiline, mõjutamaks meie tegevust.

Ülaltoodust tuleneb alusuuringute tähtsus ühiskonnas nii heal järjel olevas riigis kui ka riigis, mis selle poole püüdleb. On loomulik, et alusuuringud on seotud haridusega; see on ju tegelikult Aleksander von Humboldti idee, kes mõjutas ülikoo-le õpetama teaduse kaudu. Ometi on sedagi ideed raputamas huvigrupid, kes püüavad sellist harmooniat abso-lutiseerida ning unustavad ära, et

Aleksander von Humboldt rõhutas ka iseseisvate teadusasutuste osa ning akadeemiate ühendavat rolli. Nii ülikoolid, teadusasutused, aka-deemiad kui ka teadusseltsid on tea-dusliku mõtteviisi kandjad kultuuris.

Kui me nüüd Eesti murede ja prob-leemide juurde tuleme, tahaksin keelkõige lähtuda teadlasest. Teadlasele on kõige olulisem töötada hästi funktsioneerias süsteemis, et saaks oma vaimujõu rakendada põhi-tegevusele. Eesti teadussüsteemi struktuur on praegu üleminekustaa-diumis.

Iga süsteemi kujundamisel tuleb kõigepealt määratleda vajadused, võimalused ja sihid ning nende alusel luua struktuur, mis vastaks vajaliku optimaalsusega nendele tingimuste-le. Eesti teadussüsteemi struktuur kujunes tingimustes, mis ei olnud kooskõlas iseseisva Eesti püüdlustega ja vajadustega.

Väga lakooniliselt öelduna: **va-jadus** on Eesti riigi ja rahva püsimine ning areng Euroopa riigina. Sellele vajadusele on tegelikult allutatud kogu meie tegevus, kaasa arvatud teadusuuringud ja -rakendused.

Võimalused tegevuseks on aga ühelt poolt piiratud meie kasina riik-liku eelarvega, millega kaasneb nii riiklike kui erakätes olevate majan-dusharude nõrkus, kuid teiselt poolt on positiivse aspektina arvestatav meie teaduse potentsiaal. Selle või-maluse mitteamestamine lähema paari aasta jooksul võib viia drastiliste muutusteni, so. potentsiaali olu-lise languseni.

Sihid lähtuvad vajadustest. Loo-mulikult on teadustulemuste hinda-misel ainult üks mõõdupuu, mis väikestele riikidele dikteerib ainu-võimaluse määrata endale **selgelt väljendatud prioriteetidid**. Oluli-seks komponendiks seejuures on **arengutegevus**.

Oma probleemipundart harutama hakates tuleks kõigepealt tun-nistada, et **oleme raputanud oma süsteemi ja teadlaskonda jä-relemõtlematult hetkemeelolude ja muutuvate valitsuste meeleva-las ning tihti ka formaaljuridiliste ettekirjutuste tõttu**. Viimased on sätestatud enne, kui süsteem paigas oli, ning nüüd püüame piltlikult öel-des kasvule ja rinnaümbermõõdule mittevastavat ülikonda selga tõmma-ta, nii et õmbused kärisevad. Loogi-line asjade käik on ju järgmine:

- määratleda olulised teadusvaldkon-nad (ka prioriteetidid);
- defineerida teadusasutuste staatus eri ametkondades;
- määratleda teadusorganisatsioonide ja ministeeriumide suhted;
- kooskõlastada stabiilne finantsee-rimise skeem;
- fikseerida seadused.

Me teame hästi, et tegelik asjade käik pole selline olnud.

Ometi tahaksin ikka ja jälle rõhu-tada positiivseid muutusi:

- **lääbiuudid** **evaluatsioonide mõju**;
- **rea teadusvaldkondade hoogne areng**;
- **ETF grandisüsteemi käivitumi-ne**;
- **välisgrantide osa suurenemine**;
- **teadusprogrammide kujunemi-ne**.

Samas on aga hulk valupunkte — nendes tabavad meid ajastu ristle-vad huvid:

- Teaduse raputamine alates "Tea-duskorralduse seaduse" ettevalmis-tamise perioodist on ühiskonna silmis vähendanud teaduse prestiiži — sellest tulenevalt on teaduse pre-stiiz langenud ka teadlaste silmis, seda mitte niivõrd ebapiisava tasustami-se, vaid eelkõige kindlustunde puu-dumise tõttu.
- On rida vastasseise, suhteid varju-tab usaldusepuuduse sündroom. Ni-metada tuleks haridusministeeriumi, teadusorganisatsioonide ja teadus-asutuste suhteid ning tantsu teadus-asutuste staatuse ja legaalse seisundi ümber.
- Ka teadlased pole meie ühiskonnas valitsevatest pingetest vabad, eelkõi-ge kajastub see väärtushinnangutes teaduse sees: näiteks, täppisteadlas-te, tehnikateadlaste ja humanitaaride erinev suhtumine teadustulemustes-se ja nende publitseerimisse on var-jutanud mitmeid otsuseid ja loonud asjatuid pingeid.

Haldusriigi Damoklese mõök ri-pub me peade kohal ja sellest ohust tuleb lahti saada. Liigne formaliseerimine finantseerimisel lihtsustab ametnike tööd, kuid ei too kasu teaduse arengule. Olen kindel, et teadlaskond tervikuna peab taolist formaliseerimist õnnetuseks, mida tuleb vältida. Usun end väljendavat meie teadlaskonda ühist soovi, kui ütlen: teadusjuhtide dialoog teadlas-tega on vajalik ja otsused peavad läh-tuma sisust ning vajadustest, mitte ühe või teise teadusasutuse formaal-sest eelistamisest.

Tulles sisulisele poolele, tahak-sin rõhutada just Eesti teaduse po-tentsiaali taset, mis lubab loota häid tulemusi. Kolleeg Richard Villems esitas ühes oma hiljutises ettekandes Eesti teaduse asjus kolm teesi, mil-lest ma tahaksin praegu rõhutada kahte:

- Eesti teaduse tase on osutunud pal-ju tugevamaks, kui seda oleks võinud viis aastat tagasi eeldada.
- Tänapäevase Eesti teaduse edukaimad suundumused on valdavalt interdistsiplinaarsed.

Viimase omaduse kohta ütles juba Stefan Zweig: "—/igäugune teadus /—/ ulatub, kui seda suure-jooneliselt käsitleda, kitsa eriala pii-ridest mõõdapäasmatult üle ja puudutab kõiki teadusi."

Neid näiteid võime me leida ka Eestist, olgu selleks täppisteaduste osa arheoloogias, materjaliteadus ja füüsika või tuult tiibadesse saav dio-meditsiinitehnika.

Otseselt Eesti vajadustele suuna-tud uuringuid ja juba realiseerunud tulemusi võib üles lugeda palju. Vaid mõned näited sellest vallast: **eesti keele grammatika; ökoloogia ja mereuurin-gud, sh. rannajoone muutumine lainetuse mõjul; infor-maatika, sh. Eesti piirivalve ja tolli andmeside; geenitehnoloogia, jne.** kui piirduda ainult mõne näitega.

On algamas koordineeritud tege-vus mitmes valdkonnas (materjali-teadus, geenitehnoloogia, infoteh-noloogia), tehakse koostööd Läti ja Leeduga energetika, mereuurin-gute ja baltoonika vallas.

Ajastu ristlevad huvid nõuavad tööpoolest palju: möödunud nä-dalal Stockholmis alanud ja paar päeva hiljem Tallinnas lõppenud kaksiküsimposioon "Läänemeri ja tema keskkond" näitas ilmekalt, et Läänemere areaali tulevik püstitab hulgaliselt probleeme. Merereostuse ärahoidmine tuntud mallide kohaselt on alusuuringute vaatevinklist ju kerge probleem — teistel on see juba lahendatud. Samas aga nõuab bio-massi käitumine Läänemeres vägagi tõsiseid alusuuringuid, sest see prob-leem on lõpuni lahendamata. Kuidas näeb Läänemere areaal välja 25 aasta pärast, milline on seejuures Eesti aastal 2020, need on väga keerulised küsimused, millele tuleb leida vas-tus.

Lõpetuseks tahaksin formuleeri-da kolm soovi:

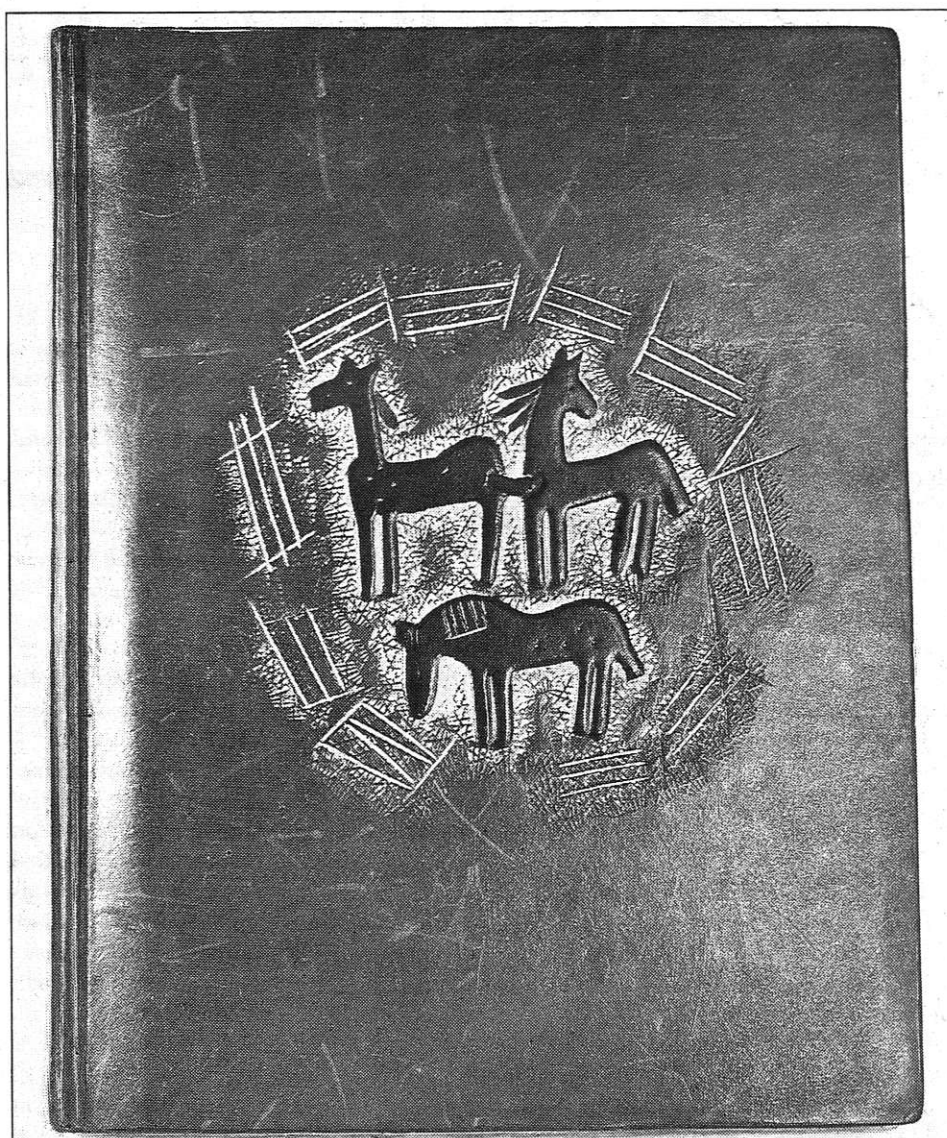
- Olgu ajastu ristlevad huvid teadlastele liikumapanevaks jõuks.
- Olgu teadusjuhtidel selget meelt tungida asjade sisusse ning mitte as-tuda bürokraatia libedale teele.
- Olgu valitsusel ettenägelikkust näha hetkemurede taga tulevikkua ja kuulata selle korraldamisel teadlaste häält.

Pöördudes mineviku hüvade mõtete radadele, tuletan meelde **Konstantin Pätsi sõnu 1938.a. Eesti TA avamisel: "Me peame oma teadusliku töö resultaatid ra-kendama oma rahva iseteadvuse tõstmiseks."**

Kui me seda suudame, siis on Eesti teadlaskond õigel teel. Soovin kõigile selleks tarka meelt ja vaimu-jõudu.

Ettekanne on avaldatud lühendatult.

TASKA JA ERIC

Adamson-Ericu küalisteraamat. Need 1939. a. loodud nurgelised figuurid näivad tõesti pigem 1960. aastatest pärinevat.

Provisoorne (ja üsnagi ebaakadeemiline) pealkiri, mida soovitas üks kolleegidest, inspireeris mind kõrvale jätta akadeemilise laadi ja loobuma nende kahe suurmeistri elu ja loomingu detailirikkadest deskriptioonidest.

Pakutud sõnastus mõjus kuidagi härjal sarvist haaramise vaimus ning peibutas enam üldistava hinnangu poole püüdma. Meil on ju vähemalt kaks üsna kopsakat monograafiat eri autoreilt ja rida väiksemaid kirjatükke eesti nahakunsti kohta — teiste tarbekunstialadega võrreldes lausa rekordiliselt palju —, nii et ka kõige entsüklopeedilisemate kalduvustega huviliste jaoks on olemas piisavalt pikk jada kontrollitud fakte ja ajaliselt reastatud sündmusi.

Tõmbagem siis kunstilises aegruumis uurimisobjektidest ja -subjektidest piisavale kaugusele — nii et detailid ära kaovad — ja püüdkem neid vaadelda laiemal kunstiajaloolisel foonil. Ehk oleks veel õigem öelda — esteetiliste tõekspidamise arengu taustal.

Eesti kunstnike (ja kompetentsemate kunstihuviliste) esteetilistes väärtushinnangutes toimub juba viimasel sajandivahetusel esimene järsk muutus, et mitte öelda kollaps. August Weizenberg ja Amandus Adamson töötasid küll veel edasi, ent tegelikult olid nad juba mineviku varjud, kelle töid võidi küll käsitööliku meisterlikkuse pärast

imetella, nende loomingust juhinduda ei mõtelnud aga enam keegi: esteetilised ideaalid olid ilutseva salongkunsti või paradoksaalselt hilised klassitsismiilmingud halastamatult maha jätnud. Piltlikult väljendudes — oli unustatud Itaalia ja pööratud pilgud Pariisi poole. Olgugi et vana Amandus vorpis oma surmatunnini Vabadussõja monumente (kahjuks ilma igasuguse monumentaalsusetajuta), ei teinud ilma eesti skulptuuris mitte tema, vaid Jaan Koort, kelle jaoks ei olnud isegi Rodin piisavalt moderne.

Veelgi lihtsam oli asi maalil: Köler lahkus toonelasel enne kui uue sajandi kellad löid ja tema positsiooni vallutas salk noori mehi, kelle ideaalid vedasid impressionismi, postimpressionismi või isegi futurismi poole.

Tarbekunst oli — mitte ainult Eestis, vaid kogu Euroopas — kujutavast ühe faasi võrra maas. Alles juugend särtsatas kunstiaevasse esimese järgu tähti ka tarbekunstnike hulgast. Eesti professionaalne tarbekunst tekkis aga veelgi hiljem ning hakkas esimesi õige vanameelse mekiga vilju andma alles 1920. aastail. Tallinna (hilisem Riigi Kunsttööstuskool — RKT) Kunsttööstuskool hoidis oma kujundusliku mõtte poolest pigem Weizenbergi ja Amandus Adamsoni kui Jaan Koorti poole. (Küllap sellepärast ei antudki Koortile peale Géza Jakó lahkumist võimalust Kunsttööstuskooli keraamika töökoda juhatama hakata.) Sünkrooni eest kujutava kunstiga jõuti alles kolmekümnendail aastail — tänu RaKÜ-le ja väljaspool kunsttööstuskooli kunstihariduse saanud kunstni-

kele. Nüüd lõpuks pääses koortilik joon maksuvusele ka RKT keraamikas, ergutatud tervistavatest ideesüstidest Soomest ja Skandinaaviast. Koorti keraamika jõudis üle juugendi *art déco*ni; sama uuemisprotsess toimus ka tekstiilis, klaasis, metallis ja nahas.

Eduard Taska tegi kogu selle arengu kaasa: ta esimestes noorepõlvetöödes näeme veidi kohmakalt käsitletud juugendit; siis liitub ta RKT 1920ndail valitsenud üsna kammitsatud rahvuslikkusepüüdega, mille parimad avaldused on seotud Taska töökojale kavandeid andnud graafik Günther Reindorffi (sic!) nimega; ja olles tugevais sidemeis Prantsuse tarbekunstiga (Taska kuulus isegi nende tarbekunstiühingu liikmete hulka) pöördus 1930ndate algul järsult funktsionalismi ja *art déco* poole. Teatava reservatsiooniga võib öelda, et eesti tarbekunsti toimus kujutavat kunsti sajandi algul vapustanud murrang alles 1920ndate ja 1930ndate vahetusel. Seda kollapsit polnud ette valmistanud mitte ainult välismaise tarbekunsti eeskujud, vaid ka omamaised kujutavad kunstnikud, Eesti Kunstnike Rühma graafikud, kes raamatukujundusliku konstruktivismiga tõmbasid kaasa ka Eduard Taska nahkkaante kunstilise lahenduse. Taska viis selle murrangu läbi suure elegantsiga: tema nahatööde pinnajaotus oli komponeeritud laitmatuis proportsioonides, värvilahenduse harmoonia lausa musikaalselt kõlav, kasutatud (kodu-maine!) nahamaterjal sametpehme ja vigadeta — sünnipärane kunstianne ja tehniline koolitatus ühinesid harmooniliseks tervikuks.

Huvitav on, et umbes samal ajal, õigupoolest paar aastat varemgi, kavandas noor Adamson-Eric vaipu ja diivanipatju üsna taskalikult mõjuvas konstruktivistlikus laadis. Siis tõmbus ta tarbekunstist mõneks aastaks tagasi, et kolmekümnendate teisel poolel uuesti areenile astuda — hoopis uues kvaliteedis.

Adamson-Eric oli ülihuvitav kunstnikunatuur. Õppinud muuhulgas ka kuulsalt prantsuse kubisti André Lhote'i käe all, ei kasutanud ta kubismi oma maalilaadi moderniseerimiseks, vaid piirdus selle žanri rafineerituma ekspluateerimisega. Lhote'i lapidaarsed ja nurgelised figuurid ilmusid aga Ericu tarbekunsti selle arengu uues faasis, mille aluseks tuleks lugeda üldjoontes 1936. aastat. Järgnes tihedalt valmiv looming tekstiilis, keraamikas, portselanmaalil, puidus, metallis ja lõpuks ka nahakunsti.

Äkki oli Taska ja Adamson-Ericu laadi vahel tekkinud terav vahe. Ja au Taskale, et ta jäi oma stiilile truuks ega teinud end naeruväärseks Adamson-Ericu järjest suuremat tunnustust võitva tarbekunstistiili jälgendamise püüdega. Taska tunnetas kohe Ericu laadi vastuvõtmatus oma kunstnikuloomusele, samuti Ericu stiili imiteerimise või varieerimise ilmvõimatust üldse.

Muide, sõjajärgseil aastail tegid mõningad nahakunstnikud katset jälgendada Adamson-Ericut, aga tagajärjetult. Adamson-Ericul oli harukordne võimalus kolada kogu Euroopas ja ammutada sealt kõikvõimalikke muljeid, ent see oli vaid eeldus, elluviimine nõudis tugevat

loomingulist talenti — kui mitte geniaalsust.

Äkki oli tekkinud kurioosne olukord — eesti tarbekunst oli oma arengus edastanud kujutavat! Kui otsiksime võrdväärseid näiteid Taska kahe sõja vahelisele loomingule, siis meenuvad Günther Reindorffi kalligraafiline peenus ja rafineeritus, võibolla ka Eesti Kunstnike Rühma raamatugraafia. Kui aga püüame siia kõrvale asetada Adamson-Ericu tarbekunsti analooge kujutavas kunstis, meenub esimesena Peeter Ulas. Peeter Ulas, kelle esimesed küpsed teosed valmisid kolmkümmend aastat peale Ericu loomingulist apogeed!

Adamson-Ericu tarbekunstilooming hülgas kogu eelnevad esteetilise süsteemi. Tema teoste kunstiliseks eesmärgiks pole enam harmooniline ilu, sulnis esteetiline nauding, vaid afektilaadne elamus, kunstilise mõju eriline ekspressiivsus. Selle taotluse ei jõudnud meie kujutav kunst paraku niipea: enne sõda takistasid seda tugevad impressionistlikud traditsioonid, sõjajärgseil aastakümneil sotsrealismi ängistav ranged kaanonid.

Võibolla on selles hinnangus mõndagi vaieldavat, kuid kunstiajaloolise üldpildi loomine koos kõigi stiilide, voolude ja arengutega on alati mõnevõrra vägivaldne ja lihtsustav. ent ilma selliste skeemideta oleks kunsti toimuvatest muutustest ülevaate saamine sama lootusetu kui pildiloto kottipimedas.

KAALU KIRME
Järgneb 23. augusti Kultuurilehes

KATALOOGIKUNSTNIK

PIHTIMUS

Olen kataloogis, järelikult olen olemas.

Anonymus

Olen kataloogikunstnik. Tahan näha oma nime trükituna võimalikult paljudes kohtades. Tahan näha oma nime kataloogides, mida paksemates, seda parem. Tahan, et mu nimi seisaks suurelt ja rasvaselt, et mu nimi olekski ainukeseks kunstiteoseks, mida eksponeeriksin ja mida kataloogis reprodutseeritakse. Ja tõesti, sellega nõustuvad ju paljud, et nimi on kunstis olulisem, kui see kunstiteoseks nimetatav ponnistus.

Unistan päevast, mil mu nimi kaunistab Kunstihoone sissepääsu. Kõik möödudajad, kes lähevad Metropoli, astuvad Kuku klubisse, näevad mu nime auväärsel hoone fassaadil. Neil on kohe selge, et tegemist on Kunstniku ja suure autoriga. NELLI ROHTVEE!!!

Minu päev algab ajalehtede läbisirvimisest. Otsin, kas ei kohta midagi, mis mu nimega sarnaneb. Kui olen mõnes näitusearvustuses mainitud, lõikan selle koha välja, kirjutan peale kuupäeva ja köidan kausta. Vahel kopeerin neid lehti, ja isegi mitmes eksemplaris. Loen neid artikleid mitmeid kordi, kus olen mainitud positiivselt. Neil lehtedel on pealegi kummaline meeldiv lõhn, nuusutan neid üsna pikalt. Ma tean, sõber ütles juba: "See on nartsissismi lõhn". Kuid ma arvan, et sõbra suu läbi räägib kadedus.

Missugune kunstnik ei sooviks olla jäädvustatud igavikku. Ei sellist leia. Tunnistagem, oleme monomaanid, me ei armasta asju ja nähtusi (kunsti) eneses, vaid ennast nendes (kunstis). Nii ka minuga. Tahan, et minust räägitaks, et mind kirutaks, tahan, et vaadataks järele ja et vanad lubjastunud kunstnikud kirtsutaksid mu möödumisel nina ning tõmbaksid pea õlgade vahele. Olen hirmuäratav, järelikult mul on võimu. Kui on võimu, siis pääsen ka lihapottide lähedusse. Olen auhne nartsissistlik hull, kuid mind ei ole võimalik süüdistada silmakirjalikkuses. Olen siiras ja aus.

Mul on üks väike raamatupidajalik kirm. Imestan isegi, kust tulevad sellised hoolika kirjatöö harjumused. Koostan ja täiendan pidevalt nimekirja näitustest, kus olen osalenud, mida olen korraldanud ise. See on mu tõeline meistriteos, voolin seda naudinguga, mida saab võrrelda seksuaalsega. Sõber ütles: "See on autoerootiline tegevus, masturbeerimine." Ja mis sest, las ütles. Tunnistan, selles on isegi silmakirjalikkuse seemet, enesekohase nimekirja koostamist

võiks mõista tõesti asendustegevusena. Kategooriad nimekirjas on järgmised: sünniaasta, haridus, kuulumine organisatsioonidesse, isiknäitused, grupinäitused, preemiad, *performance*'id ja videograafia. Nendes valdkondades ma tegutsen. Kõige tipuks ei maksa unustada bibliograafiat ning maagilist sõna "valitud" — "selected" vastava alajaotuse ees, mis tähendab: see siin on jäämäe veepealne osa.

Oluline on tähele panna järgmist asjaolu: mida pikem on nimekiri, seda raskekaalulisemalt mõjub kunstnik. Samuti on tähtis, et näitused oleksid eksootiliste nimetustega linnades ja parimal juhul — metropolides. Pariis, London, New York ja Moskva panevad põlvist värisema iga kriitiku ja kuraatori. Kunstnikest ma ei räägi, sest neist ei olene midagi. Kuraator vaatab su nimekirja kataloogist, näeb ahvatlevat *curriculumi*, täis töid ja tegemisi maailma erinevates paigus, ja tal tekib sinu vastu Huv. Muide, on põnev jälgida, kuidas osa vanemast generatsioonist on hakanud oma nimekirjadesse uuesti kandma vahepeal tähtsusetuid teoseid. Ajastute vahetudes leitakse oma ajalukku vajunud vägiteod ja märgitakse üles. Reeglina on need kõikvõimalikud mitteontliku kunsti vormid nagu *happeningid* ja huligaansed *performance*'id, va-

rem, mõistagi, ei olnud see just soovitud kunst.

Ei maksa unustada asjaolu, et nimekirja alusel ei tea keegi täpselt, mis seal taga on. Näiteks tegin ühe nurgataguse näituse ühes Pariisi galeriis rue Viscontil, üsna kesklinna lähedal, kuid tubagalerii oli suuruselt Lasnamäe vannitoa mõõtu. Sinna riputasin paar geomeetrilist visandit ja nurka video. Teleka sain laenuks rue des Ecoles'i ühiselamu komandandilt, õigemini — sellestast toast, kus elas. Nädal aega. Mõni inimene astus sisse, kuid peamiselt antikvariaadi pärast, mis samades ruumides. Lühidalt: saan kanda oma kontosse näituse maailma kunstilinnas Pariisis ja kes sõandab väita vastupidist.

Küsimus nimekirja pikkuse ja tegelike teenete vahekorra kohta säilib. Olengi märganud, et mu kunstitegevus on pigem dokumentatsiooniettekäänete tekitamine. Näiteks *performance*'id. Hangid paar sõpra, mõne iseeneslikult häält tegeva muusikariista, kutsud kohale publiku ja instrueerid fotograafi. Siis hakkad midagi tegema. Teed ja teed, keegi ei saa midagi aru ega peagi saama, sest sa ei saa ka ise aru. Asjal ei olegi "sisu". Publik seisab, "süüvib", fotograaf pildistab (dokumenteeri) ja sina ronid, roomad, hüppad, röögid, zestikuleerid. Või teete kollektiivselt midagi riidetuna näiteks valgesse või

triibulisse. Kindlasti võiks midagi põleda, kusagil on mingi konstruksioon. Vanad kalad saavad muidugi aru, et bluff, kuid nende pisikesed ja vinguvad artiklid unustatakse peagi. Säilib aga mis — dokumentatsioon: fotod, mida reprodutseerin igas kataloogis, kus üles astun. Foto kujutab näiteks "leekidesse mattunud kunstnikku" või "dramaatilises poosis avatud suuga kunstnikku, kes on määratud porile ja verega". See mõjub. Mõeldakse: jöhker, võimas, maksimalistlik, vahetu, radikaalne. Seda muljet ongi vaja. Kriitikud heietavad vesist juttu protsessuaalse kunsti spetsiifikast, et *performance* ei ole lihtsalt ajalisel teljel üksteise kõrvale lükitud "tegemised" jne. Kuid mind see ei huvita, teen seda muljetavaldava dokumentatsiooni-materjali korjamiseks ja loomulikult sissekande jaoks *curriculumi*. Olen küüniline, kaasagne, kuid aus.

Tegelikkuses vähest muljet avaldanud teosed võivad kataloogides hoopis parema mulje jätta. Talletus ongi tegelikkus. Ajaline reaalsus on kaduv, olnu on vaid ajalukku jälje jätnu. Teose tähtsust ja väärtuslikkust tegelikus olevis suudab vaevalt keegi tagantjärele kindlaks teha. Teose jäädvustus annab sellele igavese oleviku ehk surematuse.

Sõber ütles selle peale: "Do-

kumentatsioon on sel juhul omapärane simulatsiooni vorm." Loomulikult, ei väidagi vastupidist. Tähtis on korralik fotograaf, hea teksti autor. Kataloog kujuneb hilisemaks manipulatsiooniobjektiks. See tuleb saata mesimagusa kaaskirjaga muuseumidele, galeriidele ja jagada mõjukatele tuttavatele.

Sellega seoses jääb arusaamatuks, miks peangi enam tegema nõndanimetatud kunstiteoseid. Kas poleks mõttekas jätta see "reaalsuse etapp" vahele ja teostada projektid kataloogidena ning kataloogides. Need oleksid täis vapustavaid kunstiteoseid, mida keegi näinud ei ole. Neile on lisatud kunstiteadlaste kirjutised kunstniku elu säravamatest lehekülgedest. Ma kirjutaksin need ise. Minu võimekust arvestades ei oleks selles midagi imestamisväärtset. Kataloogikunstnikuna saadan oma väikeses formaadis töid erinevates maades korraldatavatele näitustele. Varem tegin seda põhiliselt graafikaga, nüüd saadan videosid ja fotosid. Tagasi saadetakse mulle kataloogid, kus on jälg minu sealviibimisest.

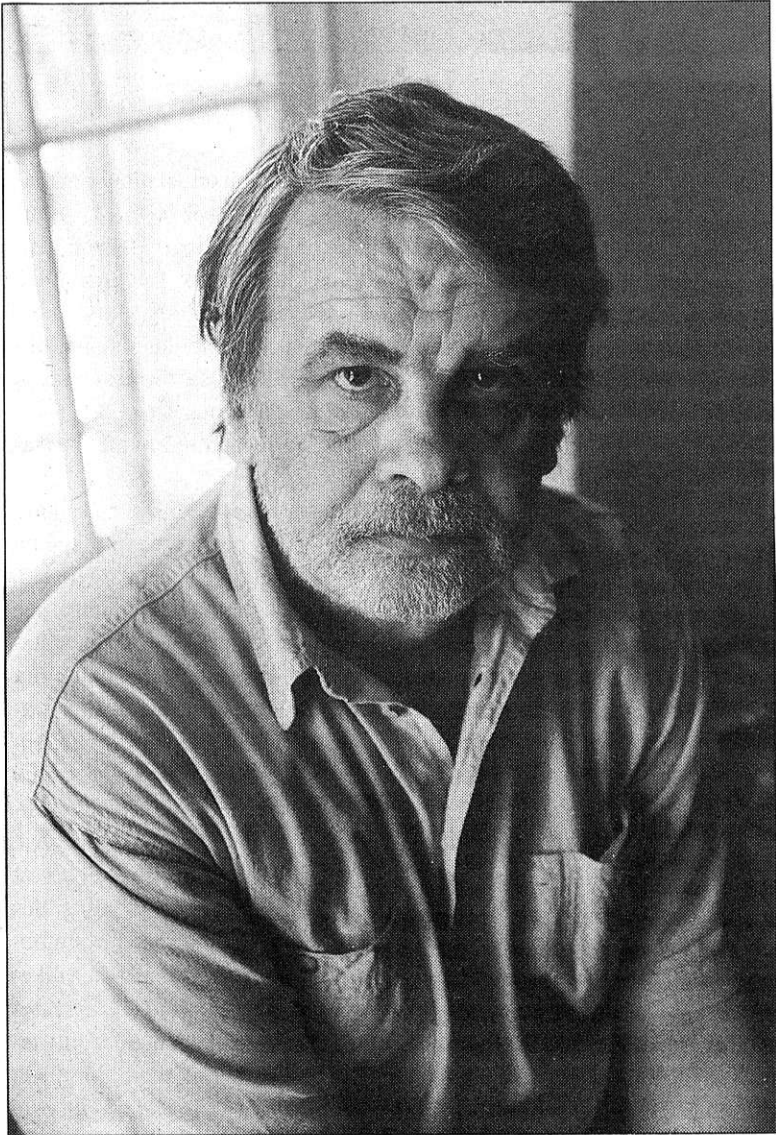
Olen kataloogis, järelikult olen olemas!

NELLI ROHTVEE

Nelli Rohtvee: "Unistan päevast, mil mu nimi kaunistab Kunstihoone sissepääsu."

Foto: Teet Malsroos

Mati Unt, enda hinnangul sotsiaalselt küllalt alalhoidlik ja väga mõõdukas.
Foto: Teet Malsroos

MATI UNT: MULLE EI MEELDI ÄÄRMISED ÄÄRMUSED

**Sünne jutujamine
Draamateatri lavastaja
Mati Undiga leidis aset
7. augustil
pärast Draamateatri hooaja
avakoosolekut.**

Lilian Vellerand kirjutas 2. augusti Kultuurilehes mässust teatris ning arvas, et lisaks varasemate kümnendite totaalsele mässule on oma mäss ka postmodernistlike 1990. aastate teatris. Tundub, et ka teie viimaste aastate lavastustes on ikka mingi mäss: olgu siis tavaettekujutuste, sentimendi või liiga hea maitse vastu. Kuidas te ise seda kommenteerite?

Mati Unt: Ma ei ole mingi veendunud anarhist, et ma ilmtingimata peaksin midagi destruktiivset tegema, selleks on teised inimesed, on *underground*, mille ülesandeks ongi segadust tekitada või häirida. Minule äärmused ei meeldi, olen sotsiaalselt küllalt alalhoidlik, nii et midagi väga vihamapanevat ma ei taha teha. Ma olen väga mõõdukas.

Kuid kas pole epateeriv kasvõi seegi, kui te "Mõrvaris" lasete heausksel publikul hulk aega inimliha raiumise helisid kuulata?

Näidendis on remark, et esimene repliik peab kõlama 30 minutit pärast tüki algust, me pidime selle aja kuidagi ära täitma. Nõutud 30 minutit see tegevus siis enamasti ka ära täitis.

Omal ajal olite maailmaparandaja, näiteks kasvõi koos Kalju

Komissaroviga 1970. aastate Noorsooteatris.

Selles esteetiliselt vasakpoolsuses, millega sai kokku puutunud 1970. aastatel, oli mingi võlu. Ma ju ise seda reaalsuses ei saanud kaasa teha: eks see mingi nostalgiline ja esteetiline mäng oli, sest reaalsusega oli sel väga vähe ühist.

Olen alati olnud väga empaatiline oma kaastööliste suhtes. Kui kellegagi dramaturgina koos töötan, siis püüan meelsasti tema mõttemaailma sisse elada ja teda aidata. Nii oli Hermakülaga ja nii on olnud ka Normeti ja Raidiga — ma respektierin väga teiste vaateid.

Maailmaparandajalik oli ka teie "Phaeton": kas te kujutleksite, et te ise selle praegu lavastaksite?

Loo süžee ise meeldib mulle endale praegugi, aga teksti üksikosad, laused, tunduvad piinlikuna, nii et ega ei tahaks teha küll.

Teie tööd balansseerivad enamasti tõsiseltvõetavuse, pila ja iroonia piiril. Kas teatris, näitlejatega töötades, tunnete oma ideede elluviimisel mingit nõ. materjali vastupanu?

Ega ma asju liiga polifooniliselt segada ei taha, aga aspekti või rakursi või plaani järsku vahetada meeldib mulle küll.

Kui on keerulisem või riskantsem lavastus, siis olen püüdnud võtta ikka need näitlejad, kes mind poole sõna pealt mõistavad, kellele pole vaja eriti seletada. Sest kui näitlejaga tülli minna, ja seda veel riskantse asja tegemisel, siis võib asi kulgeda väga

halvasti.

Juhtumeid, kus näitleja on jonnima hakanud, on mul olnud väga vähe, aga on siiski olnud. Kui näitleja väga jonnib, siis mina ei viitsi temaga eriti võidelda. Mõnele meeldib väga võidelda ja näitlejat "murda", aga mina mõtlen siis pigem: ah, tee mis tahad, kui ei taha, pole vaja!

Te eeldate näitlejalt lojaalsust?

Jah. Ma olen näinud päris suuri lavastajaid, kes töötavad tüli õhkkonnas ja tunnevad sellest ise naudingut. Mina ei taha koos töötada näitlejaga, kes mind ei salli, ma eelistan sõbralikke suhteid inimestega. Sportlik hasart, kumb kumba, mind ei huvita.

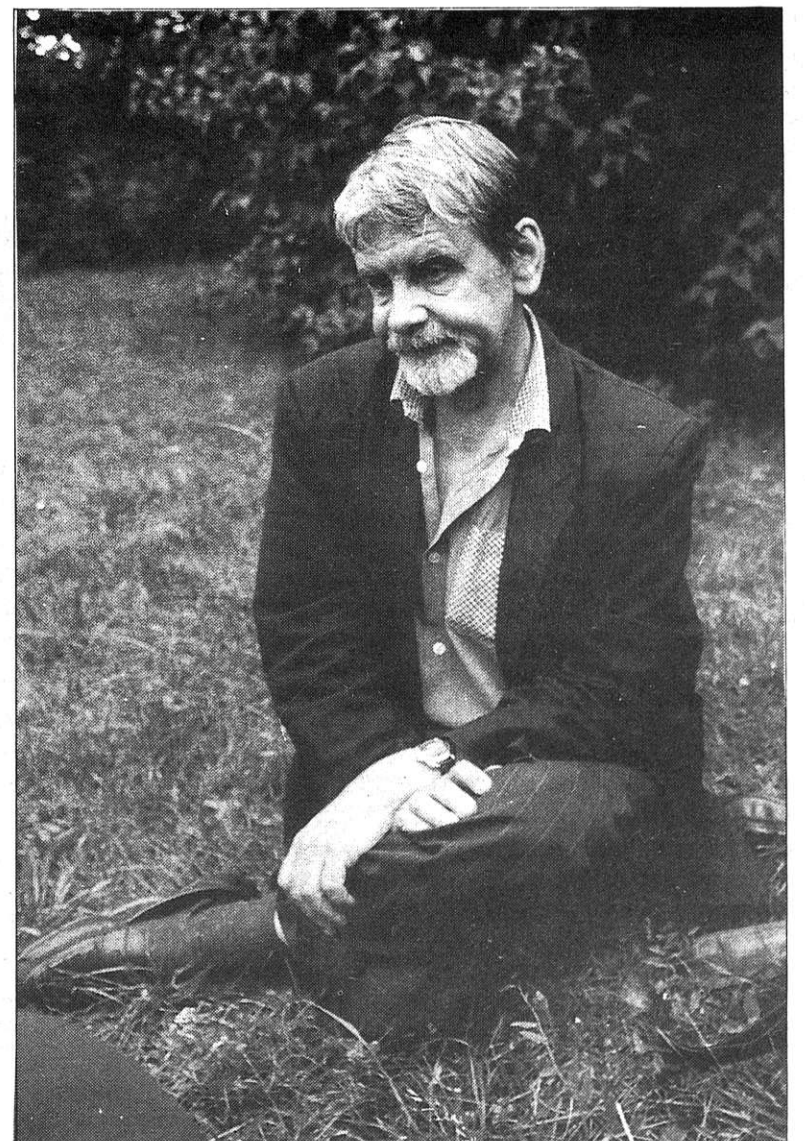
Kuid kas saab panna näitleja väljendama seda, mida teie tahate väljendada, ilma et ta ise asjast päriselt aru saaks?

See on natuke alatu. Aga heal näitlejal on mängusoo, tihti meeldivad ka neile endale veidrad või riskantsed ülesanded.

Ma ise ka ei tea alati, mida teen. Tuleb ju mõni hetk, mille puhul ei oska õieti defineerida, mida see just täpselt "tähendab". Aga näitlejat kurnitarvitada või teda lolli olukorda panna ei taha.

Milline on teie töömeetod, kas laval nähtav sünnib koduses eeltoos või proovide ajal?

Enamasti ikka proovide ajal. Alati on küll hea mõne keerulisema koha jaoks kodu variant välja mõelda, mis võib siis hiljem kõlvata või mitte. Ei taha nii proovi minna, et üldse midagi pakkuda ei ole.

"Selles esteetiliselt reaalsuses, millega sai 1970. aastatel kokku puutunud, oli mingi võlu," ütleb Unt.

Foto: Kalju Suur

Draamateatris Corneille'i "Illusiooni" proovis. Mati Unt koos Angelina Semjonova ja Andrus Vaarikuga. Undi enda sõnul eelistab ta n.ö. riskantsema lavastuse tegemisel näitlejaid, kes teda poole sõna pealt mõistavad.

Foto: Raivo Tiikmaa

Aga üldiselt sünnib lavastus ikka kohapeal, koos näitlejatega. Kõik kodus välja mõelda — sellega ei ole midagi peale hakata. Aga on teatud sõlmpunktid või hulga tegelastega keerulised misantseenid, mida ei saa päris hea õnne peale jätta, mingi variant peab valmis olema.

Miks te teete ise lavakujundusi?

Eelistan lava, mis olgu parem inetum või tühjem, kui et seal oleks asju, millega ma ei oska midagi peale hakata. Kui ise teed, siis tead, mis seal on, ja oma loomingust julged asju või detaile ka ära visata.

Te olete kirjutanud Tallinnfilmi mitu stsenaariumi, millest "Reigi õpetaja" kahjuks käiku ei läinud. Kas olete tõsiselt näiteks filmitegemisele mõelnud?

Olen küll, aga nüüd on hilja. Mitte sellepärast, et ma väga vana või väsinud oleksin, aga kinos on see hullumaja, mida tuleb koos hoida, veel suurem kui teatris. Olen selle jaoks liiga laisk.

Muidugi, ka teatris ei ole lihtne, kui on suure koosseisuga lavastus, aga kinos tulevad igasugused asjad veel lisaks.

Kardan, et ma ei viitsiks valvata iga hetk selle üle, mis toimub. Olen võtetel olnud ja tean, et kui seal iga hetk inimestele tähelepanu ei pööra, siis vajuvad nad mööda nurki ja nurgataguseid laiali.

Tšehhovit te ei ole tahtnud lavastada?

Ei ole. Ma olen Tšehhovi-lavas-

tusi väga palju näinud, Tšehhovit on igat moodi tehtud, tal on väga suur interpretatsioonide koorem. Niisama teda teha ei ole mõtet, aga originaalitseada ka ei tahaks.

Tahtsin korra teha "Hamletit", aga seda tahavad teha ka Jaan Tooming, Katrin Kaasik-Aaslav ja Priit Pedajas, nelja "Hamletit" pole küll vaja, seda enam, et mul pole ka väga kindlat kontseptsiooni.

Milliseks hindate kriitikute arvamust oma töödest?

Mind on natuke ära tüüdanud see, et liiga palju räägitakse mu lavastuste irooniast, võibolla olulise mat asja ei viitsita aga tähele panna. Mõned on minu arvates liiale läinud ka rääkimisega, nagu ma ilmtingimata alati tsiteeriksin ennast või teisi.

Muidugi on mul tsitaate, aga see ei ole näiteks tsitaat, kui inimene istub laval tooli peal ja toolil on neli jalga. Kinnisvihjeid muidugi on, kasvõi muusikalises kujunduses, ma tean seda küll.

Samuti ei ole mu lavastused nii mitmekordsed, nagu mõni kriitik kahtlustab, nähes teinekord üheksakordseid tagamaid. Vähemalt ei ole ma ise nii mõelnud.

Kuidas te halvustavat arvustust läbi elate?

Nüüdseks olen juba natuke kaletunud. Vanasti, päris alguses, elas ma niisuguseid asju küll tõsiselt läbi. Aga see ei tasu nagu ära.

Ka näitlejad saavad ju tõelise rahulduse sellest, kuidas rahvas neid

vastu võtab. Ja kui neil on natuke elukogemusi, ega nad ajalehekriitikat siis nii hirmsasti läbi ela. Pealegi — kes neid lehti ikka loeb.

Missuguse kriitiku arvamust te rohkem hindate?

Ma ei tahaks ühtegi nime välja tuua, aga väga heas mõttes on mulle silma torganud mitu Tartu noormeest.

Mäletan, et kunagi 1960. aastatel, kui te veel ise kriitik olite, arvas Panso, et võiksite ise lavastamist proovida, siis oskaksite teisi õigmini hinnata.

Pansol kui vanemal režissööril oli mingi armukadedus Vanemuise nooremate meeste vastu, tal oli nagu mingi ebamugavustunne, et kurat teab, mis seal Tartus tehakse.

Hermaküla ajas sel ajal muidugi täitsa oma asja, aga Tooming suhtus Pansosse respektiga. Kuigi neil oli väga keeruline õpetaja-õpilase vahelkord: ühelt poolt kiindumus ja teiselt poolt tüli. Aga Vanemuises oli meil tookord nii palju oma asju ajada, et ega me palju Pansole ei mõelnud. Oli teine linn ja teised asjad.

Kui palju te vaatate teiste lavastusi?

Suhteliselt vähe. Asi pole selles, et ma ei tahaks neid näha või et mõne lavastaja isiksus oleks mulle ebameeldiv. Aga õhtul teatrisse satun küll väga juhuslikult. Osaliselt ka seetõttu, et kui ma päeval teen proove, siis minul isiklikult on õhtuks teatud mürgitus. Ma ei taha enam näitlejaid näha, ma ei taha 12 tundi

päevas teatrit näha, tahan võibolla hoopis üksinda olla.

Pealegi olen ma hommikupoolne inimene, ärkan kell kuus või pool seitse, õhtuks jään juba uniseks. Nii et selles, et ma olen viimasel ajal vähe teatrit näinud, on mitu põhjust koos.

Milline on väljaspool Eestit nähtud sügavaim teatrielamus?

Päris õpetlik oli viimast korda New Yorgis vaadata Victor Hugo järgi tehtud muusikali "Hüljatud", lavastajaks inglase Trevor Nunn. Mitte et oleks olnud eriti suur elamus, aga see oli väga puhas töö, tehnikat ja efekte oli seal äärmiselt vähe, samal ajal oli väga palju vaadata ja õppida.

Aga Nekrošius lavastused?

Minu jaoks on Nekrošius liiga kirju ja kujundlik. Tema metafoorid tüütavad ära, hirmus palju on jahmerdamist igasuguste asjadega, "teatrimärgi mobiilsus" on liiga suur. Rahu ei ole.

Mida hakkate järgmiseks lavastama?

Hooajaks on mul plaanid täpselt tehtud. Draamateatris hakkab tegema Tankred Dorsti näidendit "Härä Paul". See on väiksemat sorti tükk, mis tuleb väiksele lavale. Kas ma sellest Dorstist õieti aru saan, seda ei julgegi öelda, aga mingisugune võlu temas on.

Seejärel lähen Vanemuisesse tegema Anouilh' "Löökest" Jeanne d'Arcist. Tegemist ei ole küll töötusega, aga midagi ma seal muudan.

Võtan juurde kas originaaldokumentidest või paar lauset Shaw'st või kuskilt mujalt.

Selles näidendis on mingid asjad, millest aeg on üle käinud, ehkki tervikuna meeldib näidend mulle Jeanne'i-teemalistest kõige rohkem.

Kevadeks jääb Villu Tammne värssdraama "Haned võlgu". Suure lava jaoks on see tükk natuke riskantne, natuke imelik. Nagu ka Kivirähki "Jalutuskäik vikerkaarel", ehkki teismoodi. Võibolla saab teda mängida hoopis von Krahli teatris, sealne ümbrus sobiks.

Olen lasknud tõlkida Gombrowiczi näidendi "Kihlus", millest ma veel ei tea, kus või millal hakkab teda lavastama.

Ülejäämiseks Tartu projektiks olen mõelnud Brontë'i "Vihurimäed".

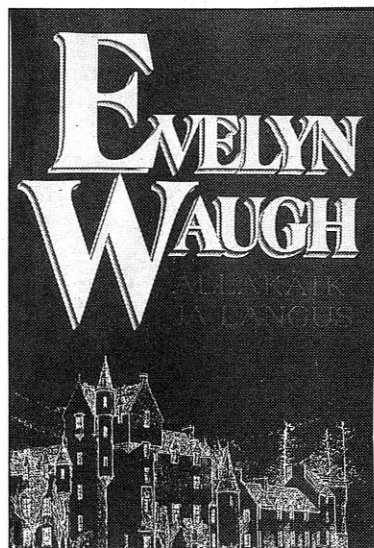
Millest siiski see fenomen, et just Vanemuises olete teinud oma viimaste aastate õnnestunud lavastused?

Vanemuise näitlejad on vähem väsinud. Neil pole peale teatrigemise ka eriti muid töövõimalusi. Tallinna näitlejad on kogu aeg jooksus, saba seljas, nii enne kui pärast proovi. Seepärast ongi nad natuke kurnatud ja ei jõua ehk nii innukalt kaasa teha.

Draamateatris ehk teatakse liiga palju, et see on heade näitlejate teater, siit kõrgemale ei saa, võibolla on see tekitanud natuke palju mugavust.

MARIS BALBAT

PEETRIKE, PEETRIKE SEINA PEAL

Evelyn Waugh.
Allakäik ja langus.
Kunst, Tallinn 1996.

“Allakäik ja langus” tutvustab ja teeb meid tuttavaks Paul Pennyfeatheri ja tema “seiklustega”. Jutumärgid on paslikud, kuna pealehakkajat pole noormehest õieti kuskil, samas ei reeda ta letargiline “olemine” ka mingit süüvijasügavust, kuhu lugeja tõmmata. See ilmselt pole Waugh’le oluline olnudki, tema on hammast teritanud peaasjalikult olude ja mentaliteedi kallal. Ta on lavastanud rea üksteisega lõdvalt seotud sündmusi, mis ennekõike karakterse dialoogi abil lugeja silme ette tuuakse, ning lohistab sellest kõigest läbi ka vähimagi vastuhakupisikuta Paul Pennyfeatheri. Viimase loomus ongi piisavalt aldis “diskreetsust pettusega tempima” — sest just sellise deviisi all kirjeldatud keskkonnas hakkama saadaksegi.

Lühidalt süžest. Paul, vaimuliku kolledži õpilane, jääb kaasõpilaste purjus märulile jalgu ja kistakse alasti. Ofitsiaalse süüdistuse saab ta ise ja heidetakse “ebasünda käitumise” pärast koolist välja. Kaotanud seeläbi ka pärandustootuse, leiab ta õpetajana tööd poiste erakoolis. Lisaks kaasõpetajatele tutvub ta lähemalt ka Peteri-nimelise õpilasega, kelle emakoju ta semestri vaheajaks külla satub. Pulmad pole siit enam kaugel, aga enne oskab Paul enese mässida litsiärisse, mida tema tulevane ajab. Dzentelmenina satub vanglasse hoo- pis tema, ent organiseeritakse peagi vabadusse. Lõpuks on ta vürude taha varjununa “postuumselt” oma endises kolledžis tagasi. Kõik kokku kestis umbes aasta.

Muidugi on selline “ei tee/ei ole” tegelane hea pihipost oma surnud unistuste rutiinis änglevatele kõrvaltegelastele. Ning kuna iga järjekordest pisipalagani sisse satuvad lugeja ja Paul koos, siis, pihitides Paulile, pihib see kirju galerii lugejalegi. Siinkohal mainitagu ära üksnes härra Grimes, ja ennekõike tema erakooli-filosoofia, mis lühidalt seisneb selles, et kui ta (Grimes) enam-vähem iga kuue nädala takka mingi supi sisse satub ja kohalt minema lüüakse, siis “põhja vajuda ei lasta” tal ikkagi! Selline olla inglise elu õiglusprintsiip, mis sellel, kes neli-viis aastat täielikku põrgut on läbi teinud eas, kus elu niikuinii põrgu on, tõhusa ringkäenduse abil pinnal aitab püsida. Ju peavad need sõnad ka Pauli (või õieti ta varju — nagu Waygh ise märgib) kohta käima.

Oma tegelast üksnes varjuks “sõimata” on mitmemõtteline tegu. Esiteks jääb halvustav noot jääb külge, teisalt austab meie sisemine šamanistlik kaos varju hoopis kui materiaalse ja mõttelise piiril seiklevat väe kandjat, millest ilma jäänuna inimene sama hästi kui surnud on. Võta siis kinni.

Kvintesseerib taolise eelmainitud pihtiva autobiograafitseemise kooliteener Philbrick, kes otsekui paroodiaks igale ettejuhtujale iseenese kohta üha eriskummalisema päritolu pajatab, jätteski otsad lahti — on’s ta haige või kurjategija?

Kui jutustust raamiv kooli sisehoov kõrvale jätta, siis kerkivad tegevuskohtadena esile kaks silmatorkavat maja. Esimeseks on seesama erakool Llanabby lossis, mis tagantpoolt on nagu tavaline mõis akende, terrassi ja klaasmajade roduga, eestpoolt aga jätab hirmuäratavalt feodaalse mulje oma mašikuliimüüri, väravatornide ja langvõrega. Taolise pooleks-olemise põhjuseks olevat kunagised hädaabitööd, ajendatuna mõisaomaniku naisega “valgustatud omakasupüüdlikkusest”! Teiseks tähelepanu väärivaks majaks on selsama Peteri emale kuuluv Kuninga Neljapäev Hampshire, kuhu Paul külla kutsutakse. Selle hoone kirjeldamine kogu “avangardses” jaburuses (pudelrohelistest klaasist pörandate, alumiiniumist lifti, portselanlae, nahksete seinte, pneumaatilise kummimööbli, kaheksajalgade reservuaari ja pühvitopistega uksees) siinkohal vaevalt et õnnestuks.

Ainus, kes Paulile nii esimeses kui teises majas seltsi pakub, on ikka sama Peter, vabameelseks ruineerunud nooruk, ehkki ka tema ema Margoti külaskäiku Llanabby kooli spordipäevale koos neegrist armuke-sega lugeja vaevalt unustada sõandab.

Need majad kui makrokosmosed on muidugi parajad lavad lipalapa händikäpsetele tegelastele ringi komberdada. Need majad kui mikrokosmosed peaksid aga vististi inglismaise kaasaja rigu-rägastikku mudeldama autori tahtsi. Igatahes on Kuninga Neljapäeva sürrealismile igati loogiliseks jätkuks kongi kirjeldus, kuhu Pauli tee edasi viib: kruus, nuga, lusikas, tahvel, krihvel, soolatoos, mannerng, voodi, pink, laud...

Silmatorkavalt aktiivseks muutuavad romaani lõpupoole Rahvasteliidu maaletulekuvalud ja segadused, mis sellest vanale heale Inglismaale sünnivad. “Pila” uue liidu aadressil kannab konteksti pitserit, kuid sobib paralleelilembesele lugejale sellisenagi, et EUokraatiast peatselt johtuma hakkava üle mõlgutleda.

Sunnitööle järgneb loomulikult sunnitööl pögenemine, mille põhjuseks on ilmselt nii autori künism (Paulile ju “meeldis” seal!) kui ka irve korruptsiooni suunas mõlemal pool okstraati. Psühholoogilisemas teoses pidanuks Paul laagris surema või vabanema vana pimedada mehena. Waugh’ puändi rikkus rõkkab tõsiasjas, et surnuks võltsitud Paul endises kolledžis vaimulikuksõppimist jätkab; Peter-poiisi kursusevennana! Mis see siis on, eetikalodeva kahepalgelisuse või saatusestki kõrgema stoilisuse triumf? Või milles üldse seisnesid raamatu erakordsus omaski ajas ja trükitukssaamise raskused, millest loome järelsõnas? Kas peame silmas pidama, et Peter ja Paul võinuksid raamatutruult tõlgitud olla ka

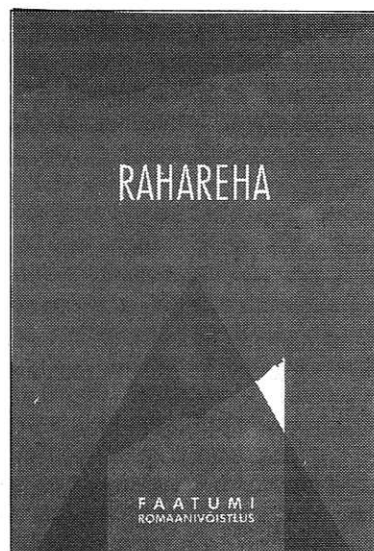
(ja tubli anglikaanlase kõrvus nad sellise kaaskõla äkki saidki) Peetru-seks ja Pauluseks?

Jätkem ka meelde “Allakäigu ja languse” lõpus arhitekt Silenuse definitsioon elu kohta, mis olla kui suur horisontaalne puuketas, mis kiiresti pööreldes inimesi enese päält ära loobib, ehkki jaksajamad aina tsentri poole püüvad, sest alles sääl on kõik jõud tasakaalus ja inimene võib püsti tõusnult tantsugi lüüa... “Kuid selle ratta juures on peamine mõte, et teil ei tarvitse sinna päale ronidagi, ku ei taha,” resümeerib Silenus. Sest ehk satub mõne “Allakäigu...” lugeja järgmiseks teoseks olema Friedrich Riemanni “Hirmu põhivormid”, ning see uurimus algab justament sellise karussellilise elu- ja hingepildi kujutamise, abivahendeiks Päike ja selle ümber tiirlev/pöörlev/tsentrifuugiv/tsentripetaaliv Maa!

Veel on inglasterl kõnekäänd “to rob Peter to pay to Paul” (sõnasõnalt “röövida Peetrit, et Paulile maksta”), mida iseäranis vabakäeliselt võiksimugandada näiteks nii, et võta üks ja viska teist, sõber röövib sõbrana, pada katelt... jne. Waugh’ Eesti esmaestinduse (“Kallis kadunuke” LR 28/29, 1976) järelsõnas leiduvad read, mis tollases lugejas pelka trotsi tekitasid, ent meie tänases päevas ju nii äratuntavalt kõlavad: “...viib Waugh kapitalistlikus maailmas valitseva ahnuse ja külma arvestuse, labasuse, kalkuse, hingelise tuimuse ja kultuuripuuduse groteskini.”

SPEDE MAPPONEN

KIRJANIKUPROUALE TULI MUUSA KÜLLA

Heljo Mänd.
Rahareha.
Faatum, Tallinn 1996.
120 lk.

“Kirjanikuproua” ei tähenda ses lühiproosa valda kuuluvast tekstis mitte kirjaniku naist maise muusana vaid abielus naiskirjaniku kuuekümnendate algupoollest, kes on ühtaegu lummatud ja kohutatud teda ründavast alamvääkekodanliku elukäsitusega jutuhimurast iludest — muusast, kelle rahvakeelsus on imearmsalt kohanenud nõukogude argipäevaga. Teos märgiti ära Faatumi romaanivõistlusel.

Alati viksilt riides proua Plaata peatab tänaval kahe novellikoguga maha saanud “kirjanikuproua”, trügib teise tema kottu ja hakkab sel pühitsetud pinnal jutudiskot pidama ning hanesulekrabina kohta klatšiaimest koguma.

“Kirjanikuproua” on endassesur-rutud isiksus, küll ta arvab end olevat opositsioonis “nõukogudega”, küll kurdab avatuse puudumise üle abielus, tahtmata samas oma loomuse

lihvimiseks vähimatki ette võtta. Ta meelsamini urgitseb iseendas, pidurdab oma hingeliigutusi, kultiveerib eneses spiliini ja solvatuse tunnet ning paneb selle ainese normeeritud kirjakeeles paberile, kurtes kriitika ninakirtsutusi ja aimates ambitsioonide karilejooksu — honorare ei mainita.

Asi on suuresti selles, et “kirjanikuproua” areng pole (ilmselt ajalooliste murrangute tõttu) abielu ja nõukogulikku kirjandushierarhiasse haakumise kiuste jõudnud “kirjanikupreili” tasandile. Ta on päritolupuudustega infantiil. Tema neitsilik unistus kätkeb endas avatuse printsiipi kui *perpetuum mobile*, mis mürrab temas endas, lahvatub küll põlatud kirjanikeorganisatsiooni kongressil, köll — abielusuhetes, kuid ei päädi kusagil.

“Kirjanikuproua” on vaid pisut rafineeritum väikekodanlane muusalikust iludest, kelle ropu suu tüütavad lällutused talle vaistuliselt

ahvatlevad on. Ilueit lööb teda näiva avameelsusega, ta leelotab läbi kõik enda ja oma sõbrannadega seotud intiiimsed seigad, et püüda “kirjanikuprouat” avameelsusehoovusesse. Teda kannustab koeralik huvi sabaa-luste vastu. “Kirjanikuproua” lehvitab samal ajal mõtteis oma väikekodanliku ilumeelega kärbitud hingetiibu: issamumeie, jessuke, aita mul abikaasaga koos hingeavarusi nautida, enne kui ma paberimustaks kuivan või honorariträänist haisema hakkam! Anna mulle mu ehted iga päev! Anna mulle mind tunda, kui ma peaksin kodus olema!

Ilueit suhtub nagu kiuste tõrksalt vähimassegi feminismivarjundisse, tema elukäsitlus on seda mõjukam, mida rägema seksismi õhkonnas see mõjule pääseda üritab. “Kirjanikuproua” mõistab feminismi umbes nagu seksioipiku sisukorda. Kokku on saanud kaks küllaltki äbarikku tegelast, lastetud või ahtrat naist, kes kumbki omal moel veeteerivad kas

ülalpeetavana või ülepeetuna, igatahes vampiirliku õhinaga inimelu jutumelusse haakunud andmisvõimetute inimolenditena. Nende hirmude ja peibutuste ajendid välistavad tragöödia ja alluvad koomika automatismile.

Männi lugu oleks õudselt hea, kui ta suutnuks kirjutada novelli. Romaane kirjutades paraku alati klassikuks ei saa. Väikekodanliku mula massiivne esitus mõjub lugejale igas mõttes lämmatavana, vahepalad ruuporlik-ängistavalt õõnsaina. Kiuslik mõte — miks kirjanik ei pingutanud stiilse ja ammendava sõnavalliku nimel? — takerdub ometi aaimamishämaruses. Mul on võimatu mõista, millised ajendid või refleksid selle loomiseakti õigupoolest põhjustasid.

Kas hüvastijätt “naiskirjandusega”, Priimäe ja teiste “üksildaste feministidega”?_

PEETER KÜNSTLER

ÄRIVAISTU TOEL KULTUURSEKS KIRJASTAJAKS

Ilo on Eesti mastaapides suur kirjastus, välja antakse ikkagi sadakond raamatut, mappi ja muud trükist aastas. Pisut tähelepanu teritades märkab õige pea, et lisaks raamatukirjastamisele tegeldakse sama firmasildi all muudegi vaimsesse omandisse puutuvate äridega. Ometi pole Ilo siiani kultuuriajakirjanduses laiemat tähelepanu pälvinud, vist ei ole see firmalogo seni ka nii üldrahvalikult tuntud nagu näiteks Eesti Raamat, Eesti Entsüklopeediakirjastus, Kupar, Valgus ja Ilmamaa.

EESTI OLULES UNIKAALNE KIRJASTUS

Minnes kirjastuse kohta teavet hankima, sisenesisin majja Narva maanteel numbriga 63, mida seni tunti riigifirma Meedium asupaigana ja mille Ilo sai äsja konkursi korras oma valdusse. Veel on välja kujundamata fassaad, veel pole hõivatud kõik ruumidki, ent noore kirjastuse ambitsioonikusest ja jõudlusest tekib täiesti ühene mulje.

Enne Langemetsa tosin aastat Loomingu toimetust juhtinud ja praeguseks pool aastat Ilo direktorina tegutsenud **Kalle Kurg** tunnustab kirjastuse "algatusastelisi omanikke" Jaak Kaarmat ja Evi Sood, kes 1990. aastal panid omal käel ja krediitidele rajatuna püsti erakorteritest juhitava ja nii hästi planeeritud struktuuriga kirjastamisäri, et paari aastaga kerkis terviklik ja kindla tootmisbaasiga firmasüsteem, kus kirjastamine püsib küll keske, ent mitte ainsa tootmisharuna. Laenude tagasimaksmisega tullakse toime. Esikraamat oli "Eesti-inglise vestmik". Sõna- ja käsiraamatud, vestmikud, leksikonid ja mitut liiki teatmikud moodustavad põhiproduktsiooni praegugi.

Ilo firmasse kuuluvad trükikoja Iloprint, köitekoda Ilo Kõide, raamatukauplus Viru tänaval ja oma hulgemüügisüsteem, infopank Ilotar, kinofilmide subtitreerimine, sellest aastast lisandub

arvutikujundusalane koolitus. Ilo tegeleb veel reklaamiga ning osutab disainiteenuseid, mis ei piirdu ainult trükistega. Niisiis on Ilo kirjastus Eesti oludes unikaalne, teotse oma tegevusvaldkondi pidevalt avardava ja täiendava ehtlääneliku firmana.

Ilo ei pruugi elada fondide toel, mida palju teisi kirjastusi toimetulemise eelduseks peab, ja jaksab hoiduda madalamat sorti tarbekirjanduse väljaandmisest.

MURRANGULINE AASTA 1996 Kalle Kure sõnusi pole käesolev aasta kirjastuse jaoks oluline mitte ainult tootmisbaasi täienemise mõttes, vaid ette on võetud ka firma moderniseerimine, uuendamisel on tootmise struktuur ja planeerimine, tehakse endale selgeks Ilo tulevikustrateegia eesti kirjandusturul. Kiire edasiminekuks saab Ilo puhul võimalikuks tänu sellele, et siiani on kogu tootmisest lähtuv puhastulu suunatud kindlameelselt firma arendamisele.

Ilo turustrateegia on alati lähtunud ühest keskest küsimusest: mida eestlane tegelikult vajab? (Kurg retooritseb: "Kui paljud raamatud mullu ilmunud umbes kahe ja poole tuhande nimetuse seas on meile tegelikult tarvilikud?") Kurg rõhutab alati kirjastuse kultuuritahtelist olemust, avades lõpuks eelistatud turuniši: raamat, mis oleks mõeldavärske, vajalik neile, kes tahavad õppida ja edukalt tööd teha. Kurg seostab äri idealismiga nagu moodsa firma enesereklaamile kohane. "Sest mis meil Eestis on?" küsib Kurg. "Meie suurimad väärtused on ajud ja arvuti. On ohtlik, kui arvatakse, et arvuti võib asendada ajusid. Ilo kirjastamisfilosoofia lähtub küsimusest: Kes me oleme?" Oluline panus on tehtud niisiis ühiskonna läänestumisest tulevatele kohalikele vajadustele ja tendentsidele, eeldatakse vastava kirjandusturu osa kasvu.

MISMOODI ILO KIRJASTUS TOIME TULEB?

Ilo kirjastustegevust kajastavate majanduslike arvnäitajate kohta andmeid saada oleks raske, sest firmasisesed finantsseosed on keerulised. Siiski ollakse Ilos veendunud,

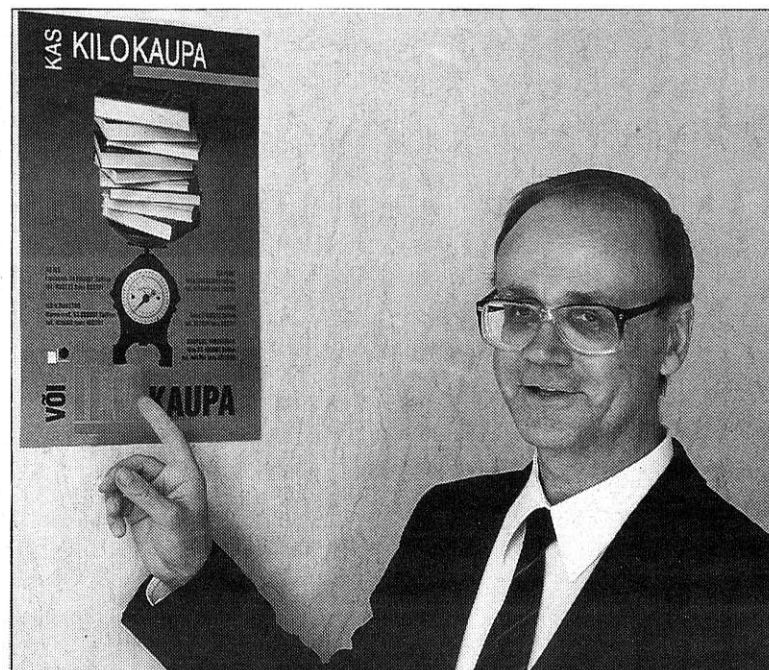
et Ilo käive on meie kirjastuste hulgas suurimaid. Ja veel: "Sõnastike, leksikonide jne. väljaandmine on poolsada, võibolla sadagi korda kallim traditsioonilise ilukirjandusteose ilmutamisest, puhastulule võib loota tihti eeskätt kordustrükkide korral. Siin on Ilo arukalt käitunud, orienteerides suure osa produktsioonist laiemale õpiahimuliste ringile, mitte kõrgintelligentsile. Ka praegu kavandame uut kirjavarat, mis on määratud laiemale lugejaskonnale põhimõttel "kuidas endaga elus toime tulla". Hästi lähevad juura- ja turismisarjad, raha pole seeläbi tulde lennanud.

Ilo toodangust moodustavad poole omaprojektid, teise poole aga tellimustööd. Siin tuleb eriti hästi esile firma tasakaalustatud tootmisstruktuur, mis võimaldab tellijaile pakkuda maksimaalseid teenuseid ja tagada kõrge kvaliteedi, teisalt lubab katta ajutisi tagasilangusi ühes või teises tootmisliigis.

TOOTE PLANEERIMINE KIRJASTUSES

Kalle Kurg: "Oleme võimelised tellijale tegema kõike, leksikonidest nimekaartideni; suudame teostada ülikeerulisi trükiseid, näiteks laevaplaanide kogumikud vms. Kui lisada operatiivsus ja oma tootmisbaasist johtuv mõistlik hind, siis on meil tellimuste hankimisel suuri eeliseid. Väga nimekaid firmasid on püsklientide hulgas üle kolmekümne protsendi ja see arv avaldab kasvutendentsi. Teeme püsivalt tellimustöid näiteks suurtele riigiasutustele, tööstusettevõtetele, meditsiinisutustele, kultuuri ja haridusala firmadele, suurtele näituseorganisatsioonidele jne. Meie toode on ka Atlanta olümpiadele-gatsiooni esindusalbum, mis sai tehtud ülikiresti. Tellimustöödena ilmuvad ka Saksa Instituudi ajakiri DIE ja ajakiri Kalevlane.

Oma trüki- ja köitekoda võimaldab meil toote kvaliteeti varieerida ja pidevalt parandada, näiteks on sõnaraamatu ostjal võimalik liimköite asemel saada spiraalköide, mis murdub ideaalselt seljast lahti, on käepärane ja kulub seetõttu vähem. Sellist tüüpi raamatu hea näide on "Arvutikasutaja sõnastik". Meil on hõlpus valmistada sama too-

Kalle Kurg loob Ilo kirjastamsideoloogiat.
Foto: Teet Malsroos

det mitmes variandis ja anda sel kombel ostuvõimalus erineva nõudlikkusega ja ostujõuga inimestele. Või võtame "Interneti teatmiku", mille puhul kasutame klamberköidet. Selle raamatu sisu võib lugeja uute vihikute kaupa täiendada, piisab vaid osta meie jaevõrgust järjekordne lisa. Kirjastuse seisukohalt aga püsib raamat ka pärast ilmumist edasi tootmises lisakulutusi oluliselt nõudmata."

Ilo puhul võib rääkida toote planeerimisest, mille käigus vaagitakse juhtival tasandil läbi kõik kavandatava raamatuprojektiga seonduvad nüansid. Vahel võetakse kavva ka näilisel ebarentaableid teoseid, nagu Tiit Kaljuste üheksakeelne vestlussõnastik "Keeled ümber Lääne-mere", mille väärtus on pigem sümbolne kui praktiline, ent raamat müüb kui kinkeobjekt ja suhtlusvahend; selle vastu tunnevad huvi rootsi kaupmehedki. Kure ennustus kõlab karmilt: "Kirjastus, kel pole rahvusvahelisi projekte, jääb paratamatult kiduma."

Õnnestunud käiguks oli ka eesti seaduste avaldamine meie parimate spetsialistide praktiliste kommentaaridega. Huvi osutus oodatust suuremaks, sest seadustes orienteerumine alles kujuneva riikliku süsteemi tingimustes, arvestades ka seadusloojate konarlikku keelt,

on lihtinimesele kõva pähele.

Kurg: "Arvatavasti toimuvad ajakirjade turul varsti samad muutused, mis hiljuti ajalehtedega. Mulgi on lausahtlis ajakirjaprojekte, mida võiks tänapäev käiku lasta."

Kuna sõnastikud ja käsiraamatud orienteeruvad modernsele elukäsitlusele, siis kavatseb Ilo senisest rohkem tähelepanu pöörata ka üldkultuurilisele kirjavarale, püüdes selgi juhul toetuda eesti autoreile. Näiteks toob Kurg Erkki Sivoneni "Väikese viiteleksi-koni". Ilo hakkab ilmselt konkureerima ka õpikute turul.

FONDID JA TULEVIKUMEELISKLUSED

Kurg arvab, et Ilo tahaks avaldamisvõimaluste pakkujana toetada algajaid noori literaate ja kunstnikke. Kurg: "Sahtlis on ka väga kaalukaid projekte — raamatuid, mis peaksid olema iga eestlase riulis." Aga ka edukas kirjastus ei saa endale kõike lubada, sest need on ebarentaablid. Kure arvates peaks fonde silmas pidades ellu kutsuma ühiskondlikul alusel põhineva ümarlause, mille kaudu leviks avalik info toetamist väärivate kultuuriprojektide kohta, mis muidu on suletud kitsasse ringi. Ja küllap jääbki alati nii — edukas olla pole hõlpus.

ILMUNUD JA ILMUMAS

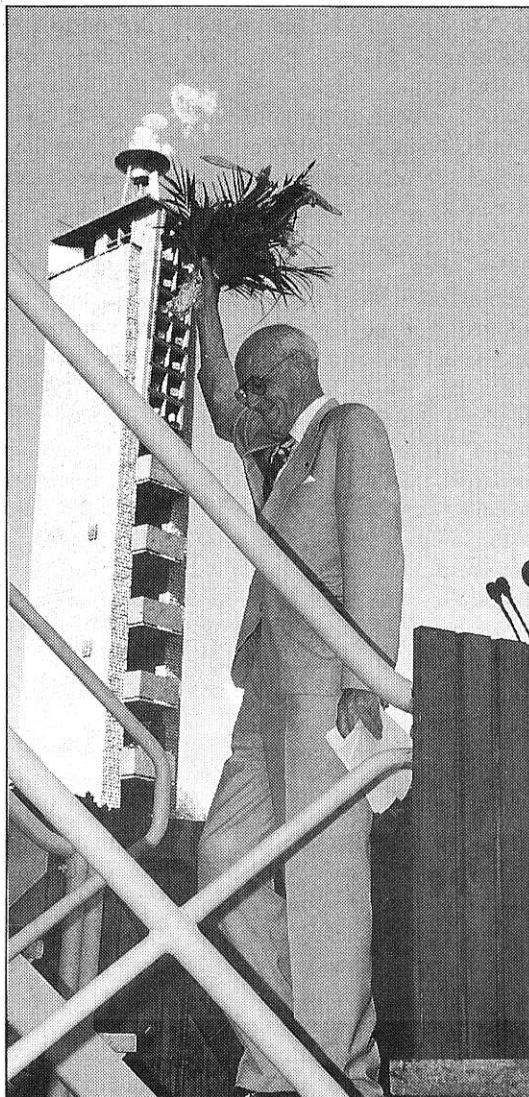
Vello Hanson, Arvi Tavast. ARVUTIKASUTAJA SÕNASTIK. Inglise-eesti vastetega. 230 lk.
Tarvi Martens. INTERNET. KÄSIRAAMAT. 290 lk.
Edgar Mattisen. SEARACHING FOR A DIGNIFIED COMPROMISE. 176 lk.
ÄRISEADUSTIK. KOMMENTAARID professor Albert Paltserilt. 298 lk.
Erkki Sivonen. VÄIKE VIITELEKSIKON. 136 lk.
TALLINN. REVAL. 1833. Prantsuse litograafiad Eesti Kunstimuseumi kogust. Koostanud Anne Lõugas ja Jutta Kivimäe. Mapp. 12 lk.
EESTI-HOLLANDI VESTMIK. 190 lk.
PRANTSUSE-EESTI SÕNASTIK. 230 lk.
EESTI-HISPAANIA SÕNASTIK. 290 lk.
ANTON RAADIK. Juhan Maiste, Jaan Sepp. Eesti maailmakuulsa poksija elu. 150 lk.
TALLINN. HARJU VÄRAVAST RANNAVÄRAVA MÄELE. Koostanud Tiina Mägi. Ka võõrkeeltes. 18-osalise sarja 3. osa. 26 lk.
ESTONIALE. Luule ja graafika. Estonia teatri 90 sünnipäevaks koostanud Arne Mikk. 24 lk.

ESTO jõudis Eestisse 8. augustil, mil Tallinnas Raekoja platsil süüdati peotuli.

Laulu- ja tantsupidu hakkab. Robert Kreem ja Ants Eglon, kaks ESTO korraldajat 10. augustil.

Estolasi tervitas Eesti Vabariigi president Lennart Meri.

Lasterühmad üllatasid meeleoluka esinemisega.

EESTI RAHVA ÜHINE PIDU

ESTO '96 tippürituseks oli 10. augustil Tallinna Lauluväljakul toimunud laulu- ja tantsupidu. Vaevalt usuti näiteks 1976. aasta ESTO-l, mil see nimi kasutusele võeti, et see üritus kunagi okupatsioonivabasse Eestisse jõuab. Kuigi, usk taasiseseisvumisse ju ei kustinud.

Alates 1980ndate teisest poolest olime tasapisi seda kokkusaamist (enese teadmata) ette valmistama hakanud. Raudeesriidesse sügenes nõrku kohti, taas hakkas tekkima kontakte eestlastega laias maailmas. Jõudsime sündmuseni, kus väliseestlaste koondrühm esines XVI üldtantsupeol. Ka üldlaulupeo ühendkooris hakkas kohtama eestlaste koore mitmelt maalt ja mandrilt. Nüüdseks on koosinemine endastmõistetav ja seetõttu mõeldav ka rahulik kriitiline pilk.

Kõigepealt ESTO '96 laulu- ja tantsupeo repertuaarist ja kava ülesehitusest.

Ega kooride kavas uudsusetaotlust olnud, põhiliselt toetuti läbiproovitudle ("Su põhjamaa päikese kullas", "Ta lendab mesipuu poole", "Priuse hommik", "Meil aiaäärne tänavas", "Tuljak" jt.). Kava lavastaja Ülo Luht on kurnud 9. augusti Kultuurilehes, et kava on raske üles ehitada, kui seda peab tegema etteantud numbritega, mistõttu pidu justkui mitu korda peale hakkab.

Muide, eks tema enda pakutud tantsukavagi ("Ingliskad", "Reilender", "Pulgatants", "Ristpulkade tants", "Ruhnu süit", "Hiidlase lugu" jt.) läks sissetallatud rada ja on tuttav ETR rühma viimaste aegade vähemuutuvast repertuaarist.

Mis aga tõesti emotsionaalselt-veenvalt sobis, need olid kava siduvad katkendid Kalju Lepiku, Marie Underi, Lehte Hainsalu, Kristjan Jaak Petersoni jt. luulest Mikk Mikiveri esituses. Paras oli kava pikkus, sõnavõetud kaasa arvatud. Kõik jäi inimliku taluvuse piiridesse ja tulevaste laulupidude tegijad võiksid sellest õppust võtta.

Aitas lavastaja haruldane leid — koorid tulid lavale juba enne kontserdi ametlikku algust. Ei üritatud suureks mängida stiihilist tulekut, tähtis oli lavataie lauljate õigeaegne lavaleolek.

Pidu voolas peaaegu tõrgeteta, vältides ärkamisaegset ilutsemist. Usun, et see, mida öelda sooviti — "Eesti on maa, mis sügavalt südames, mis hoiab kinni, kutsub ja kaitseb" — jõudis nii esinejate kui kuulajateni.

Peo emotsionaalne kõrghetk oli eelkõige proloogis. Ülo Vinteri "Põhja-maa" pole kaotanud oma sõnumit. Päriliks sai väikese Portlandi tüdrukku Maarika Teose lauldud "Mu esivanemad" (H. Liitoja tekst ja muusika). Seda liini toetas väliseesti koondrühma siiras tants, juhitud Liina Teose, Toomas Metsala ja Valdeko Noveki poolt.

Tõrvikumeeskonna liikumine ei pääsenud siiski vajalikul määral mõjule, sest võimlejad keerlemine hajutas tähelepanu. Peotuli läks fookusest välja, sündmust ei mängitud suureks.

Kontrastivase kava üllatusõiguseks said lasterühmade tantsud (lavastajad Ene Jakobson ja Maida Saar). Neid rühmi oli parajalt, samas kui 40 suurterühma ülerahvastasid väljaku. Pärast lapsi jäi kava areng ühele joonele, kuigi lauldi väga hästi. Muidugi, teatud elavnemine ilmnis tantsurühmade etteastetes (lavastajad Kalev Järvela, Pill ja Ülo Luht).

Ja siis tuli Ernesaksa "Mu isamaa...", misjärel tulnuks nõ. vahetekk alla lasta. Selle laulu tekitatud emotsiooni ei tohi noaga pooleks lõigata. Seekord nii tehti, leidmata sobivat üleminekut "Tuljakule". Kaks vastandmeeleolu lausa pörkasid kokku.

Lavastaja nägi algselt (ja õigustatult!) tantsu- ja laulupidu eraldi, aga pidi jääma nõusse sellega, et ESTO '96 laulu- ja tantsupidu leiab aset Lauluväljakul.

Oli ette teada, et see piirab ühelt poolt laulu (kuulaja on kooridest kaugel) ja teisalt ka tantsu (suur osa vaatajaskonnast on ühel tasapinnal tantsuväljaku). Pildi tegi kirjuks ja tantsude jälgimise veelgi raskemaks see, kui osa rühmi tantsis lauljatele.

Ükskõik milline see pidu Lauluväljakul ka oleks, igal juhul peab selge olema konseptsioon. On see pidu esinejatele endile või vaatajale-kuulajale? Praegu kasutati segiläbi mõlemat võimalust, mis ei tulnud üldmuljele kasuks.

Aga positiivsed kogemused (näit. välditi autori- ja dirigendikultust, kõlas Jaan Sommeri ja Arvi Miido juhitud elav muusika, diktoritekt polnud üle paisutatud jpm.) tuleb meele pidada tulevaste pidude tarvis. Ja kui need sünnivad koos eesti lauljate-tantsijatega laias maailmast, võiks kuulda võtta nendegi mõtteid.

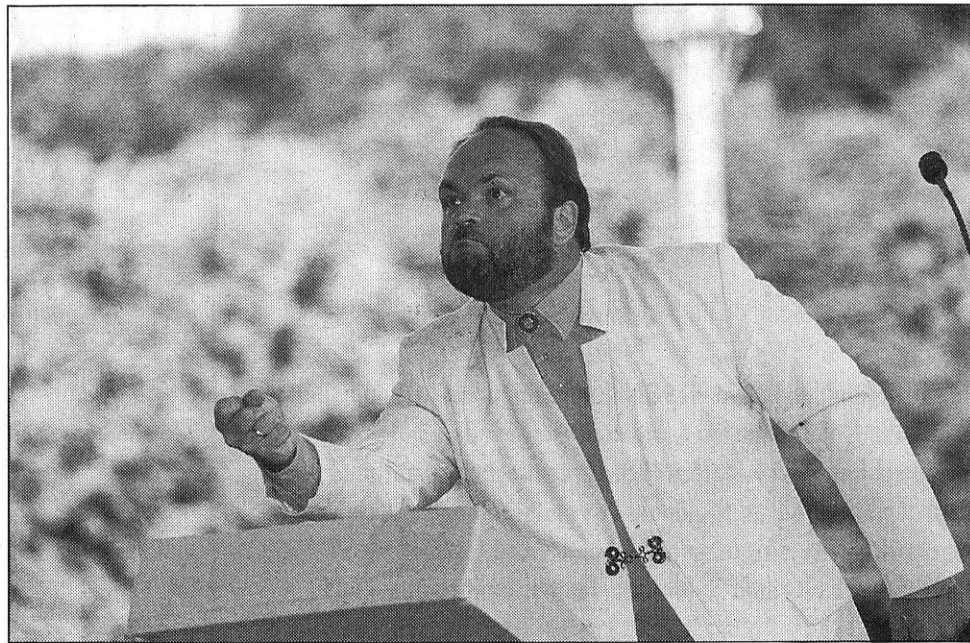
Tegelikult ei saanud see pidu kedagi külmaks jätta. Üksikult võttes oli iga tants ja laul ju hea. Ja dirigentide plejaad võimas: Roman Toi, Rosemarie Lindau, Jaan Seim, Ants Üleoja, Toomas Kapten, Alo Ritsing, Hirvo Surva, Ants Soots, Charles Kipper, Ants Sööt, Vaike Uibopuu, Kuno Areng andsid oma parima.

HEINO AASSALU

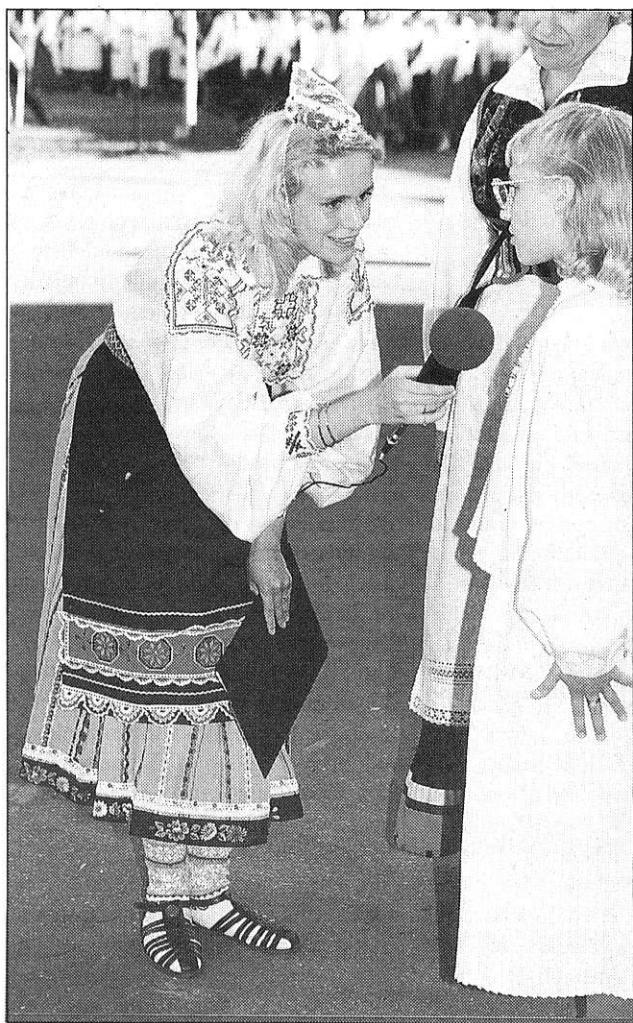
Fotod: Teet Malsroos

Sel suvel 80aastaseks saanud Roman Toi säras ja süttas väsimatult.

Peo muusikajuht Jüri Rent juhatas mehiselt Tormise "Meeste laulu".

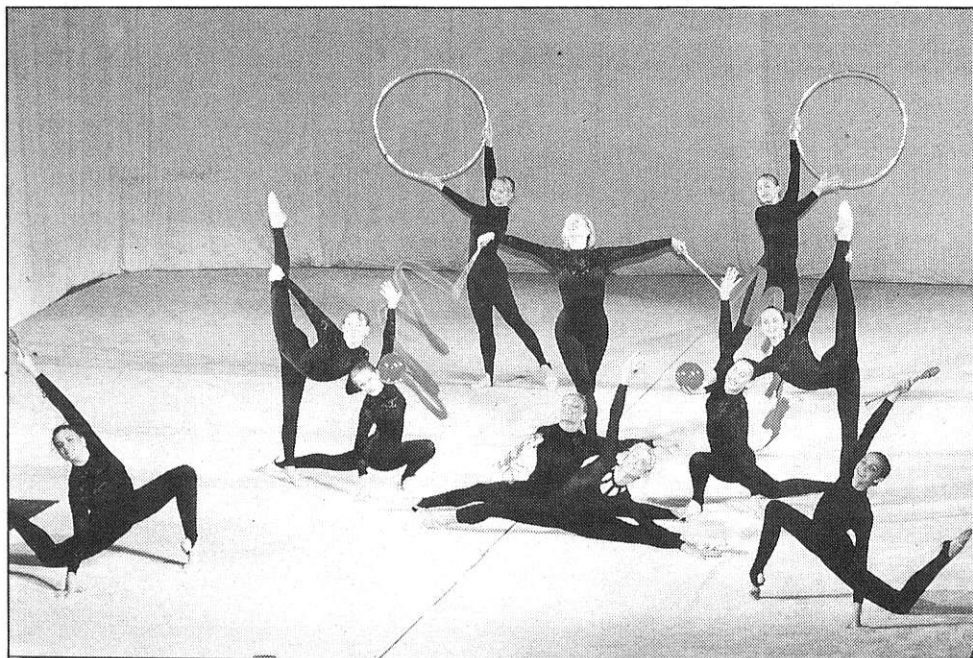
Eesti Televisiooni reporter Karmel Eikner muhu neiuna pidulisi intervjuuerimas.

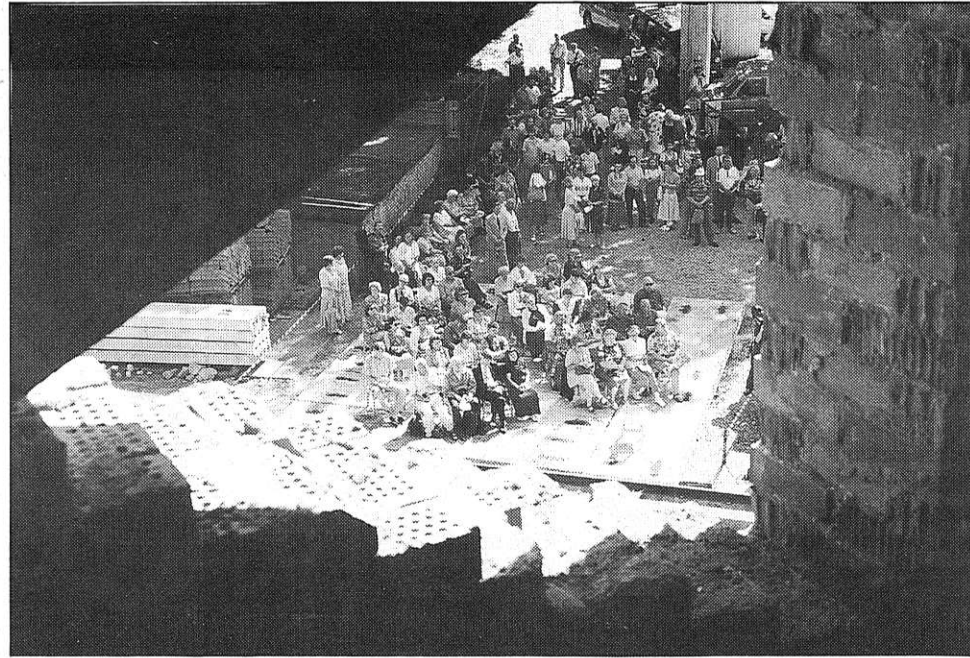
Põlvkonniti. Laulu- ja tantsupeole tulevad eestlased ikka perekondadega.

Tantsumurul olid seekord koos nii Eesti kui väliseesti tantsijad.

ESTO päevadesse mahtus ka võimlemispidu Eesti Draamateatris.

10. augustil tänasid eesti muusikud muusikaakadeemia ehitamise Neeme Järvi nimelisele sihtkapitalile lahkeid annetajaid USA-st ja Kanadast.

ÜHE MUUSIKU TAGASITULEK

August Nieländer (1887—1986) kuulub nende eesti muusikute hulka, kelle II maailmasõja murrangulised sündmused viisid kodumaast kaugemale. Peterburi konservatooriumi lõpetanud helikunstnikuna töötas Nieländer revolutsioonielisel Venemaal sõjaväeorkestrite dirigendina, oli Eesti Vabariigi ajal tegev muusikakooli asutaja ja õpetajana Tartus, emigreerus 1944 Saksamaale, 1949 Ameerikasse, kus ta 30. jaanuaril 1986 Bowie's suri.

Homme kell 13 süngitatakse August Nieländeri ja tema abikaasa Magda põrm Tartu Raadi surnuaeda.

August Nieländer sündis 1. septembril 1887.a. Tartumaal, Vana-Kuustes, kus isa Gustav Nieländer oli metsavaht. 1890.a. kolis perekond Tartusse. Isa, kes mängis mitmes kohalikus orkestris trompetit, õpetas muusikahuvilisele poisile selgeks pasunapuhumise. Kooliaastail Tartu linnakoolis ja gümnaasiumis mängis August Nieländer trompetit ja kornetit nii kooli kui Peetri kiriku ja Tartu Käsitöölise Seltsi orkestrites. Pärast üht esinemist soovitas Karl August Hermann noormehele muusikaõpinguid Peterburi konservatooriumis. Seda nõuannet on August Nieländer pidanud määravaks muusiku elukutse valikul. 1904—1910 õppiski ta Peterburi konservatooriumis, esialgu metsasarve, hiljem fagotti. Elatusraha saamiseks tuli anda muusikatunde, mängida orkestrites. 1908. ja 1909. aasta suvel mängis August Nieländer Tartus vastloodud Vanemuise suveorkestris I fagotti. Viimasel õppeaastal konservatooriumis läbis Nieländer ka sõjaväeorkestrijuhtide klassi, mis osutus vajalikuks Tartus asuva Krasnojarski polgu orkestrijuhi koha taotlemiseks. Selle orkestriga töötas Nieländer aastail 1910—1912. Samal ajal andis ta muusikatunde ja juhatas orkestrit Tartu reaalkoolis. 1912.a. kutsuti Nieländer Tsarskoje Selo keiserliku ihukaitsvapäolgu orkestrijuhiks. 80-liikmelise esindusorkestriga tuli mängida tsaar Nikolai II vastuvõttudel ja paraadidel, esineda suvekontsertidel. Õpetajatööd jätkas Nieländer Peterburi Aleksandri gümnaasiumis. I maailmasõja aastad möödusid Varssavis, Soomes ja Venemaal. Soomusautode ohvitserina lõpetas Nieländer Oranienbaumi sõjakooli. Detsembris 1917 jõudis Nieländer taas kodumaale. Ta osales Vabadussõjas, algul I Eesti diviisi staabikaptenina, hiljem soomusautode kolonni ülemena. Nieländer kuulus esimese Venemaaga rahuläbirääkimiste delegatsiooni koosseisu 1919.a. septembris.

"Kui 24. veebruaril 1918. aastal Eesti iseseisvaks vabariigiks kuulutati, kandsin endas juba mõtteid muusikakooli loomisest" kirjutab August Nieländer oma mälestusteraamatus "Taktikepi ja relvaga" (lk. 130). Vabakunstnik August Nieländeri Esimene Eesti Muusikakool alustas tegevust 1919.a. jaanuaris Tartus Raatuse tänavas. Eestikeelse muusikahariduse andmisele mõtlesid ka teised muusikud. 1919.a. avati Tartus veel teine muusikakool, Eesti Helikunsti Seltsi Kõrgem Muusikakool, kes otsustas direktor Juhan Aavikuga. Mõlemad koolid töötasid kaks aastat, kuni ühendati haridusministeeriumi otsusega Tartu Kõrgemaks Muusikakooliks. Kuna koolijuhti valides ei leitud ühist keelt, kinnitati kool Tartu konservatooriumiks ikka kahe direktori juhtimisel. Aavik siirdus 1925.a. Tallinna. See oli vastuoluline ajajärk kooli elus. Poleemika kooli vajalikkusest —, 1926.a. sügisel ilmus Postimehes 18 sellekohast kirjutist —, riikliku toetuse küsimus, konfliktid õpetajaskonnas jms. halvasti õppetööd.

Kuna ebamäära olukorda ei suudetud tulemuslikult lahendada, hakkas osa muusikuid tegelema uue kooli loomisega. 1. septembril 1927.a. avati Tartu Kõrgem Muusikakool, kes otsustas direktor Harald Laksbergiga. Haridusministeerium sulges Tartu konservatooriumi 1927.a. Nieländer töötas lauluõpetajana Tartu tütarlaste gümnaasiumis kuni emigreerumiseni 1944.a. Saksamaa põgenikelaagrites tuli teha erinevaid töid. Blombergis, Meerbackis ja Stolzenaus organiseeris August Nieländer eestlaste segakoori. Viimases peatuspaigas tegutses eesti gümnaasium, kus lauluõpetajaks Nieländer.

1949 avanes võimalus minna USAsse. Eestluse säilitamise nimel osaleti seltskonnaelus, moodustati laulukoore ja tantsurühmi. Lugupidamise väljendusena nimetati Washington-Baltimore'i eestlaste koor 1951. aastal August Nieländeri segakooriks.

Mälestusteraamatus "Taktikepi ja relvaga" kirjutab Nieländer: "Nii astusin sügisel 1977 oma elusajandi viimasesse aastakümnesse. Otsekui ehmudes tabasin end mõttelt, et kas siin võõrsil lõpeb see kõik, mis pidanuks kestma Läänemere ja Peipsi vahel viimse hingetõmbeni?"

Muusikaõpetaja, orkestri- ja koorijuhi soov saab teoks.

HETKEPEATUSI ESIMESTES AASTAKÜMNETES

ESTONIA TEATER 90

Kas Tallinna eestlaste vanim teater võinuks Estonia asemel Lootus olla? Mõõdunud sajandi lõpu olusid arvestades oleks see olnud mõeldav, lasknuks Lootuse Seltsi õlle- ja kaardimängusõbralik juhtkond oma edukal näiteseltskonnal Andrus Perdi (1865—1919) eestvedamisel edasi mängida. Kuid Lootuse härrad ei hinnanud eriti teatrit ja ütlesid Perdi inimestele üles. Ärapõlatud, lavasõbrad leidsid agulist "Estonia" seltsi, mis oma 29. tegevusaastaks üsna kehva seisu oli jõudnud ning võtsid siin ohjad enda kätte. Kutselise teatri asutamiseni jäi siis veel pisut üle kümne aasta...

Jah, teatri nimi võinuks olla Lootus. Või Pandorin või Valvaja — kui meenutada näitemänguharrastajaid selts Tallinna teatri ärkamisajast. Kuid kaheldav, kas selliste nimedega seltsidest oleks tõusnud taolist rahva tulevikupüüdluste väljendajat, eesti haritlastest aatekaaslaste kogunemiskohta, nagu sümboolselt kõlavast Estonia. Rahvuslikult vaimult oli teater algul seltsist nõrgem: eneseväljenduseks oli vähe algupärandeid. Kuid need ei jäänud tulemata — ligemale kolmekümnele autorile: näidendid, ooperid, operetid.

Estonia teatri algust loetakse Mait Metsanurga näitemängu "Päikesetõusul" esietendusest 3. (16.) septembril 1906, millega seltsi asjaarmastajatest trupp ennast kutseliseks kuulutas. Kuid juba aasta varem, kas mitte Gorki "Põhjas" ja Sudermanni "Kodu" mõjul, on avaldatud arvamust, et "meil oli võimalik "Estonia" näitelaval ettekandeid näha, mis auuga elukutseliste kunstnikkude ettekannete kõrval võiksid seista"

(Teataja 10. (23.) septembril 1905). Nii jäigi. Olgu enne või pärast kutse- liseks saamist, olgu vanas või uues teatrihoones — Estonia etendusid käidi vaatamas sageli just näitleja pärast. Ka siis, kui komejant lõplikult näitekunstiks oli muutunud, kui said tähtsaks rezii, ansamblimäng, repertuaari mitmekülgsus. Selle nähtuse juurteks olid Estonia asutajad Paul Pinna (1884—1949) ja Theodor Altermann (1885—1915), oma talendi kiirgusega trupi kaasa haaranud erakordsed isiksused. Kui Altermanni enam polnud, tulid teised ja nende kõrval (Draama- ja Rahvateatri aastad v.a.) oli ikka uueneda suutnud Pinna... Nüüd, kus Estonia draamatruppi ei eksisteeri varsti pool sajandit, pole suure laulja- või tantsijaisiksuse tähendus teatrile sugugi väiksem.

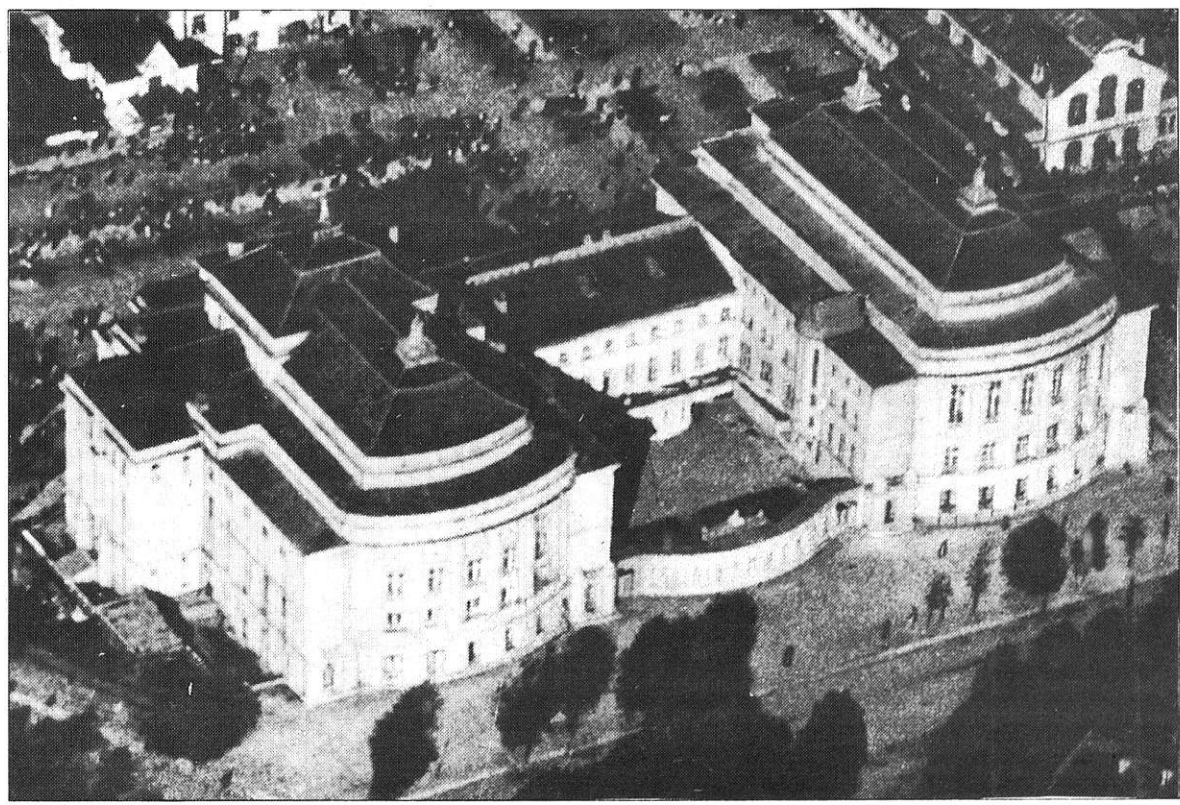
Varasematel tegevusaastatel võisid teoks saada paljudele täieliku avantüürina tunduvad ettevõtmised, mis aga küllalt kiiresti said endastmõistetavaks. 1916. aastal kirjutab Karl Menning üpris skeptiliselt Estonia "Traviatist", olles eriti nõrkinud solistideansambli ebaühtlusest ja orkestri tuimast mängust (Päevaleht, 1. II). Arvata võib, millised võinuks olla nõudliku retsensendi muljed suisa esimestest ooperilavastustest, Kreutzeri "Öömajast Granadas" ja Flotow' "Alessandro Stradellast" hooajal 1908/09, kui peaosadeski esinesid vaid asjaarmastajad või näitlejad. Kuid 1923. aastal, jälginud Verdi "Aidat", meenutab Theodor Lemba juba Peterburis ja Viinis kuulnud ja leiab, et Estonia lavastust võib eelnenutega võrrelda küll (Päevaleht, 3. II). Unenäoline tundub

praegu vähem kui kümne hooajaga ette kantud Wagneri-rida: "Lendav hollandlane" (1925), "Lohengrin" (1927), "Tänhauser" (1930), "Tristan ja Isolde" (1933)!

Õppimine ja enesetäiendamine oli Estonia kunstilisele koosseisule üks endastmõistetav asi. Mida aasta edasi, seda enam. Kui paljude näitlejate- lauljate biograafiast käib läbi "õppe- ja huvireis" ühte või teise Euroopa kunstikeskusesse! Milline dirigent või lavastaja poleks kogunud tarkust rännuaegadel väljaspool Eestit? See kõik nõudis muidugi toetajaid, keda ka leidis — nii riigi kui jõukamate teatrisõprade poolt. Kuid erakordselt ettenägelik üritus oli silmapaistva itaalia laulja-laulupedagoogi Armando degli Abbati kutsumine Estoniasse 1926. aastal Kultuurkapitali toel. Abbati töötas hiljem eraõpetajana ja ta õpilaste, tulevaste tippsoolistide nimed — Ida Loo-Talvari, Milvi Laid, Els Vaarman, Eedo Karrisoo, Karl Ots — on *maestrale* kõige kõrgem kiitus.

...kui mõelda /—/ erilisele kunstilisele kulminatsioonile hooajal 1938/39, siis avaneb määratu suur tegevusväli koos edasipüüdlike töötajatega ja üha olulisemate kunstiliste võitluste ja võitudega eesti ooperi eest. Nii see saavutati, mis mõnelegi võõrale on tundunud uskumatuna ja võimatuna seni, kuni nad polnud sattunud ooperietendusele "Estoniasse". (Karl Leichter. "Estonia" muusikalise arengu keskusena". Käsitöö 1940/41. Eesti Muusikafondi Kirjastus, 1992).

VILMA PAALMA

Esialgne Estonia maja linnulennult.

Arhiivifoto

ENE TARU

LOOTUSRIKAS REEKVIEM

On õnn, et meie heitlikus ja õigeid suundi otsivas ajas sünnivad sellised ootamatud kooslused nagu pomposne, elu üle sügavalt mõtlema panev Verdi Reekviem ja Maailma Noortekoor! (8. ja 9. VIII Estonia kontserdisaalis.)

Ei maksa sellelt interpretatsioonilt oodata kõiki neid nüansse, mida olemegade jooksul harjunud kuulma. Noor inimene vaatab elule säravama, lootusrikkama pilguga, ja ammugi adub ta omamoodi meie olemise teispoolsust. Just see kütkestaski sel õhtul. Noorte inimeste terved, säravad hääled mõjusid soojalt ja rikkuma-

tult. Eriti imponeeris sopranite pehme ümar kõla. Selle, et bassi- ja aldirühmal ei olnud veel küpset sügavust tämbri, korvas täielikult Eri Klasi fantastiliselt kujundatud fraseerimine. Hea oli ilusa, loogilise dramaturgilise ülesehitamisega kaasa mõelda.

Suur rõõm on kuulata Pille Lille, kes on teinud lühikesel kunstnikuteel läbi suure arengu. Loodan, et ta püsib häälekäsitluse praegusel suunal ja et lauljal jätkub arukust vältida laskumist liigsesse dramatismi (nagu seda on antud heliteose lõpuosa). Lille juures võib peale kauni hääle väga kena fraasitunnetust ja üks väga oluline omadus — ruumi akustiline valdamine. Viimase poolest on eriline meister Mati Palm. Vaatamata mitte

päris tervele häälele valitses laulja oma instrumenti meisterlikult. Nende kahe hääled võtsid kuulaja enda hõlma: üks taevastes kõrgustes, teine põhjatus sügavuses.

Verdi muusika pakub äärmuslike dünaamilisi ja emotsionaalseid võimalusi. Kahjuks ei olnud 9. augusti õhtu Anna-Lisa Jakobsonile ja Ingus Petersonile kõige parem. Võibolla oli väsitav laulda nii nõudlikku partiid kaks õhtut järjest. Kuid seda oli tunda vaid finessides, mis ei seganud üldmuljet.

Aitäh ERSO pillimeestele paindlike soolopartiide ja kogu esituse eest. Ja aitäh Eri Klasile, kelle intuitsioon juhib teda ikka õigel ajal õiges kohas õiget muusikat tegema.

T.L.

Kestev ovatsioon tõi maestro ja solisti ikka uuesti tagasi lavale.

Foto: Teet Malsroos

HÕBEDASE KUU HELID

Peeter Vähi.
Sounds of the Silver Moon.
Krishna Kumar Kapoor
(laul, tanpura),
Abhay Phagre
(bansuri, tanpura),
Anup Roy (tabla),
Peeter Vähi (klahvpillid,
rütmimasin, tabla, tanpura,
satatantri vina, pungi,
kartal, tala, laul).
Forté/Erdenklang 1996.

Mullusest Ida muusika festivalist "Orient '95" on möödas napilt üle aasta, kuid selle kaudne järelkaja jõuab selle CD näol meieni praegu. Asi on lihtsalt selles, et koos Vähiga plaadil musitseerivad hindud olid nimetatud festivali külalised. „Hõbedase Kuu helid“ on heliloojal kolmas album.

Otseselt autoriplaadiks seda küll nimetada ei tohiks, pigem siis juba autoriprojektiks, sest selle hõbedase CD muusika on sündinud koosimprovisatsioonide käigus ning traditsioonilistele india meloodiamudelitele tuginedes.

Mis puutub muusika salvestamisse Linnahallis, siis on tähelepanuväärne, et kõik plaadi lood, kaasa arvatud poeletunnine "Sound One", on mängitud vaid ühe korra algusest lõpuni ilma ühegi katkestuseta. Ei mingit uuesti alustamist või monteerimist. Seda sellepärast, et improvisatsioon areneks loogiliselt ja muusikutele säiliks õige tunnetus. Hiljem, tõi küll, on lisatud mõned pillid ja eriefektid, kuid see ei puuduta enam lugude kui terviku arengu- loogikat.

Tutvustades lühidalt neid india traditsioonilisi instrumente, mis plaadil kõlavad, peaks märkima, et tabla (kahest trummist koosnev komplekt) jaotavad indialased parema ja vasaku käe omadeks. Parema käe tabla on häälestuselt kõrgem

ning puust kõlakorpusega, vasaku käe tabla aga madalama häälestusega ning tavaliselt metallist korpusega.

Nelja keelega tanpura on india klassikalises muusikas üks olulisemaid saatepille. Tanpura kael on seest õõnes, seetõttu on selle tämber väga ülemheliderikas.

Bansuri on tavaliselt 7-8 sõrmeavaga bambusest põikflööt, kuid kuna solist Abhay Phagre on ise ka pillimeister, mängib seetõttu omavalmistatud instrumendil, millel on üheksa sõrmeava ning ka suurem heliulatus.

Kartal ja tala on vastavalt kõristi ja templirituaalides kasutatav gong, kuid satatantri vina („sajakeelne vina“) on küllaltki haruldane instrument isegi Indias. Kõigepealt on see india traditsioonilistest pillidest üks vanimaid, seda mainitakse juba iidsetes vedades, teiseks muidu arvukas vinade perekonnas erand selles mõttes, et kui teised vina erikujud on näppekeelpillid, siis sajakeeleline vina on tsitritüüpi instrument, mille keeltele (neid on tõepoolest täpselt sada) lüüakse kõverate puust pulgakestega.

Pungi on vähemalt karikatuuride põhjal eestlasele kõige tuttavam instrument, sest india maotalsutajaid kujutatakse alati just selle pilliga. Tegelikult on pungi kahehäälneline puhkpill, millel on üsna läbilõikav kõla. Instrumendil on kaks toru, mis ühinevad õõnsa kalebassi viljas. Ühel neist on sõrmeavad, mis võimaldavad mängida meloodiat, teisel torul sõrmeavasid pole ning see hoiab meloodia ajal pidevat burdooni nagu meie torupill.

India traditsiooniline muusika on põhimõtteliselt ühehäälneline (nagu suur osa Aasia regiooni rahvaste muusikast), mitmehäälsus tekibki kas burdooni kasutades või üksikutele helilaadi astmetel tanpural saadet näppides. Harmooniat selle funktsionaalsuse tähenduses india traditsiooniline muusika muidugi ei tunne, kuid seda rikkam on selle laadiline baas. Helilaade on Indias umbes saja ringis, laadi astmete arv varieerub

pentatoonikast (eurooplased seostavad seda tihti vaid Hiinaga) 7-8 astmeliste laadideni. Kommentaari korras — mõiste „india rahvamuusika“ on tähenduseta sõnaühend, kuna Hindustani poolsaarel elab selleks liiga palju erineva kultuuritaustaga rahvaid.

"Sounds of the Silver Moon" koosneb kuuest loost, mis on ka „helidena“ pealkirjastatud ja vastavalt numereeritud. Plaati alustava "Sound One'i" aluseks on Põhja-Indiast pärit meloodiamudel, raga Kaunsi Kanharad, mis kuulub nn. õhtumeloodiate hulka.

Ragadega on Indias teatavasti selline lugu, et esitav peab vastama kindlale ajamääratlusele ja emotsionaalsele seisundile (rasale). Seetõttu ei mängita hommikuragasid õhtul ning vastupidi. Üldiselt on õhtused ragad meditatiivsemad, nii ka "Sound One'i" tablate keskendumul aeglane rütmipõhi justkui peataks muusikalise aja. Sisesejuhatavas osas — raga puhul kasutatakse mõistet alap, see on aktiivse rütmimudelita segment — kandub improvisatsiooniline initsiatiiv vokaalilt bansurile, seejärel aga süntesaatorile, kusjuures Vähi kasutab samuti flööditämbrit. Klassikaline khayal-stiil, milles Kapoor laulab, paistab vokaaltehnoloogilisel silma erilaadsete vibraatootete poolest, millele lääne laulukultuuris analoogi pole. Khayal-vibraato on nimelt väga kiire häälevõnkumine kahe umbes sekundilise intervalliga helikõrguse vahel, põhimõtteliselt vokaalne tremolo. Laadi seisukohast vaadatuna on "Sound One's" kasutusel helilaad, mis vastab õhtumaisele dooriale.

Eurooplasest kuulaja on tavaliselt harjunud nelja- või kolmelöögilise rütmijaotusega, Indias kasutatakse aga märksa keerulisi rütmimudeleid. Bansuri energilise improvisatsiooniga algava "Sound Three" rütmistruktuur toetub alguses paarisarvulisele rütmiskeemile, millele on hiljem vahele pandud 7 löögilisi jaotusi. See viib iga kord muusika justkui rütmiliselt jär-

jelt ära ning lõhub õhtumaalasele nii mugavat kvadraatsust.

"Sound Five" on plaadi kõige „euroopalikum“, new age'i vaimususest kantud Vähi teravmeelne kompositsioon. Kitarri-soundiga süntesaator annab mingi kummalise flamencoga sarnaneva tunnetuse, ülimalt madal elektrooniliselt töödeldud vokaal manab korra silmade ette tiibeti mungad. Globaalse fusionina võiks seda lugu iseloomustada.

Plaati lõpetava "Sound Zero" pealkiri on mitmetähenduslik: null või tühjuse kõla. Ka tühjuse hääle võib olla hõbedane. Mahajaana ja zen-budismis on tühjuse hääleks vaikus, mis pärast viimase loo lõppemist saabubki.

Lääne ja Ida kultuuride vastastikusest lähenemisest ning integreerimisest kaasajal on palju räägitud ja kirjutatud, õhtumaa muusikutele on selles protsessis osalemiseks põhimõtteliselt kaks võimalust. Esimene seisneb Ida helikunsti elementide (laadide, rütmiprintsiipide) interpooleerimises euroopalikku muusikakultuuri. Sellest võimalusest lähtus Peeter Vähi oma varasemates teostes (näiteks „Helist sündinud maailm“), kus india helilaad asetati euroopaliku konteksti — see puudutas nii kujundlikku mõtlemist kui väljendusvahendeid (orkestratsioon sümfooniaorkestrile).

Teine võimalus on omaks võtta kauge kultuuri muusikalise mõtlemise arhitektuur tervikuna. Just viimasest variantist lähtub Vähi oma plaadil „Hõbedase Kuu helid“.

IGOR GARŠNEK

KALJO RAID KODUMAAL

Üks prominetsemaid muusikuid ESTO '96 külaliste seas oli kahtlemata helilooja, tšellokunstnik, dirigent ja usutegelane Kaljo Raid Kanadast.

Tänavu märtsis 75. sünnipäeva tähistanud vanameisteri pikast ja sündmusterohkest loominguteest sai publik elava pildi 8. augustil teatri- ja muusikamuseumis kohtumiselt "Meenutuste õhtu ja kontsert Kaljo Raidiga", mida juhtis Alo Põldmäe. Kontsertosas esinesid pianist Peep Lassmann, viuldaja Kätlin Saar, bariton Mati Palm ja Sibeliusse Akadeemias õppiv tšellist Kristjan Saar.

11. augusti autorikontserdil Tallinna raekojas esitasid Kaljo Raidi loomingut tšellist Allar Kaasik, lauljad Urve Tauts ja Mati Palm, Tallinna Keelpillikvartett ja pianist Heili-Kristel Kaasik.

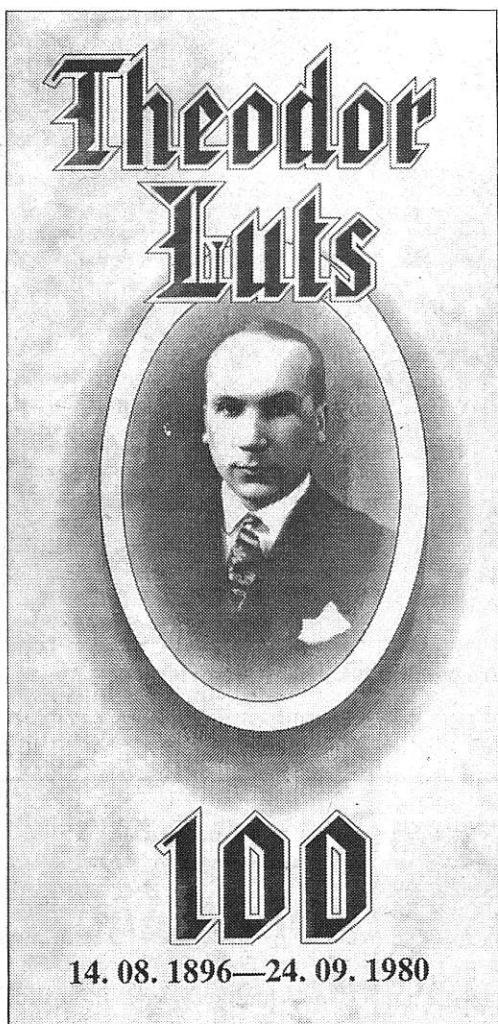
Raidi muusika kõlas ka Laine Leichterit õpilaste kontserdil "Eestlastest heliloojate tšellomuusikat", kirikukontserdil Tallinna Kaarli kirikus ja jumalateenistusel Oleviste kirikus, samuti kontserdil Pärnu raekojas. Kaljo Raidi mitmekülgne helilooming on leidmas oma õiget kohta eesti muusikapildis.

ALO PÕLDMÄE

Nooruslik juubilar TMMis.

Foto: Teet Malsroos

14. 08. 1896—24. 09. 1980

Laupäeval, 17. augustil tähistatakse Palamusel Theodor Lutsu 100. sünniaastapäeva. Juubeliürituse avasõnad on Aksella Lutsult, kes on nüüd tagasi kodumaal. Vaadatakse Theodor Lutsu filme, kõnelejaid on Soomest ja Saarest.

THEODOR LUTS ELAB?!

Nägin ööl vastu esmaspäeva unes, et läksin Maarja surnuaiale Tartus, Theodor Lutsu hauale. Jõudsin kohale, aga tema hauda seal polnudki.

Päris triviaalne unenägu, kas pole? Olin mõni aasta tagasi näinud fotot meie esimese tõsiseltvõetava filmiprodutsendi, režissööri ja hea operaatori viimsest puhkepaigast kaugel Brasiilias. Tartu Maarja surnuaiale läksin unes küllap sellepärast, et seal on Johannes Pääsukese haud. Peale selle, olles mõnel viimasel aastal muu kõrvalt tegelnud Theodor Lutsu kohta materjali kogumisega ning tema filme järjest vaadanud, teadsin juba ammu väga hästi, et algaval nädalal on Lutsu sünniüubel. Kogu seletus. Ei midagi erilist või "inspireerivat", nagu paneb ette Eesti Ekspressi "Prosektori" unenäoküsimus.

Aga filmimehe rahupaiga meeldetuletamine, ehkki äraspidi ja unes, jättis ometi südame kipitama. Sellepärast, kui vähe Theodor Lutsu elutööst siiski teatakse, mis sest et enamik tema filme, paiguti küll ülearu vanutatud ja pleekinud, on elavate piltidena kusagil alles. Kui klassik Oskar on kirjanduslooliselt ja rahva kujutusel enam-vähem valmis saanud pilt, millel aeg-ajalt ainult raami vahetatakse, siis tema noorema, kinematograafist venna elulugu seisab siiaaani kusagil Bulgakovi põletatud (s.t. põlematute) käsikirjade kõrval. Lihtsamini üteldes, Theodor Lutsu elu- ja loomingulugu on veel läbi kirjutamata, mitu aastat tagasi soomlaste alustatud dokumentaalfilmi ei saa kuidagi katuse alla. Luts, Theodor ei tahagi valmis saada. Tal on kõik alles ees. Nagu paljudel teistel eesti kinotegijatel.

Üks kirjatöö ajast, mil ta oma filmitööd alustas, nagu näha, osutab mõnele paralleelile tänase Eestiga.

JAAK LÖHMUS

"Noored kotkad" (1927) oli Theodor Lutsu esimene mängufilm. Ta oli selle stsenarist, režissöör, operaator ja produtsent. Pildil dramaatiline stseen filmist, kus sepp Laansoo (Johannes Nõmmik) päästab oma õe Hilja (Elly Pöder-Roht) punakomissari käest.

EESTI FILM ON VÕIMALIK

FILMIMINE ON ODAV

Väga paljud isikud on filmist huvitatud, kuid kui tuleb jutt tema tegelikust valmistamisest Eestis, siis raputatakse skeptiliselt pead: meil ei ole kapitali, meil ei ole artiste, meil ei ole maastikku, ühesõnaga, meil pole midagi, et teha filmi.

Kes on aga näinud meil siiani valmistatud filme, võib ütelda, et asi täies ulatuses pole sugugi nii kurb.

Meie esimesed katsed on annud täiesti rahuldavaid tagajärgi artistide ja maastiku poolest. Ka edu ei või salata.

Filmi ettevõtja, eriti Eestis, peab olema hea äriees, tal peab olema suur huvi ja armastus asja vastu, et ta kohe peale esimest lootust mitte täitnud katset, asjast ei loobuks ja täielik asjatundlikkus ja tehniline oskus, et ta mõistaks omale välja valida tarvisminevaid abilisid, peajasjalikult leidlikku rehissööri ja operaatorit, kui tema ise kumbagi ametit ei täida. Nende leidmine ei sünnita meie oma inimeste seast ka raskusi.

Nagu juba tähendatud, on meie rahval filmi vastu suur huvi, isegi meie akadeemilisel perel sellepeale vaatamata, et nad esialgu rohkem pealtvaatajaks armastavad jääda.

Miks meie ise oma filmi sisse ei usu?

Sellepärast, et arvatakse, et meie ei suuda võistelda välismaa filmidega, sest meil puuduvad artistid ja peaaegu tehnilised jõud, laborandid, mille tõttu filmid saaks alaväärtuslikud.

Viimane väide, et meil puuduvad tehn. jõud, on õigustatud, kuid parandatav.

Praegusel filmi arenemise ajal, kus iga maa jõudu pingutab, et oma filmitööstust ellu kutsuda, ja neid pööraseid summasid väisvaluutat, mis sellega ühenduses võõrastele rändavad, osaltki oma maale jätta, peaks ka meie midagi tegema.

Ülikool peaks kaalumise alla võtma, kas mitte keemia osakonna juures ei maksaks filmi ümbertöötamisega tegemist teha. Keemikuid meil on, kuid praktiliselt neid filmitööstuses rakendada ei saa. Nii pole meil Eestis ainustki meest, kes tunneks filmi ümbertöötamist põhjalikult.

Ning ometi oleks see nii tulutoov ala! Esialgu võiks ju välismaale sõita õppima, kuid enesealgatusel on see küllalt raske ja nimelt sel lihtsal põhjusel, et kusagile ligi ei pääse. On kindlasti tarvis tutvusi ja soovitusi, sest raha maksab niisuguste ettevõtete juures vähe.

Mis puutub artistidesse, siis on meie artistid ammugi näi-

danud, et meie oma teatrite pärast punastada ei pruugi. Loomulikult on meil alguses raskusi, kuni erilise filmi artistide kaadri väljakujunemiseni, kuid et niisugune välja kujuneks, on kindel. Võtame näit. Prantsusemaale, kus on nelikümne miljonit elaniku kohta umbes 50 filmitööstust, nii siis umbes miljonit kohta üks tööstus. Kas siis tõesti meie ei leia ühe korraliku filmi jaoks miljonit elaniku seast näitlejaid?!

Et meie oma näitlejaid peaks võõraste näitlejate najal üles upitama hakkama, pole õige. Esiteks ei jõua meie ühte kuulsust oma filmi jaoks palgata, teiseks ei taba niisugune välismaa artist meie hinge, mida on näidanud küll ja küll sakslased lavastades vene asju.

Mis välismaal filmi kalliks ajab, see on peajasjalikult filmi toores materjal — artist. Peajasjalikult selle kalli materjali pärast seatakse sisse kallid, hiigla valgustusega ateljeed, et aga rutem töötada saaks. Isegi metsa ja maastiku stseenid, mida vabalt võiks mängida maksuta jumala päikese paistel, viiakse katuse alla kalli kunstliku valguse juure, et ei segaks vihm ega teised looduse mõjud, sest et see ikkagi palju odavam tuleb, kui raisku läinud päev. Meil pole aga selles suhtes vaja tormata, vähemalt esi-

algu mitte, sest meie artistid lepi- vad esialgu vähemaga.

Toores film on meil tolti tõttu natuke kallim kui välismaal, mis aga väga vähe välja teeb.

Kui aga arvesse võtta kolossaalset vahet artistide ja juhtivate jõudude palkades, siis võiksime meie oma filmi palju odavamalt valmistada kui välismaal. Kui meie jõuame oma filmi tehn. väärtust keskpärase välisfilmi väärtuseni tõsta, mis täiesti võimalik, siis on meil filmi välisturg kindel, sest meie film on palju odavam.

MAASTIK ON HEA

Vasturääkimised, nagu poleks meil filmimiseks maastikku, on vaikinud ja vaikivad järjest, mida rohkem meil tehakse filmi ülevõtteid. Viimased on näidanud, et meie maastik selles suhtes midagi soovida ei jäta. Võtame näituseks Petserimaa, kus iga ruutsüld filmimiseks nagu loodud on, ehk Võrumaa ümbrus Taevaskojaga, ehk Haaslava Haagemäe ümbrus. Peale selle on Eestis veel lõpmatu palju ilusaid kohti, mida üleslugeda ei pruugi.

Filmid ei tarvitse meie alguses sugugi kalliksminevaid ajaloolisi filme, mida meie nende kulukuse pärast väga nii loomulikult ilmale tuua ei saa ja niisugused mõjuvad koomiliselt.

Ka ei pruugiks meie filmid salong draamadega järele ahvima hakata, sest niisuguse värgiga oleks meil sissekukkumine kindel. Aga nii omast elust-olust ühte ja teist, ning kui võimalik, siis algupäraseid naljapilte, mida nii väga vajab maailma filmiturg.

Mida pakuvad siis õieti Ameerika jandid, mille eest palju peame maksma?!

On liikunud ka välismaal filmimise mõtted. Niisugused mõtted tuleks aga kõrvale jätta, sest see ei tasuks ennast iialgi, arvesse võttes välismaade ateljeede üüri, mis võrdub 50.000 Em. (1927 käibis veel Eesti mark. Kroon võeti kasutusele 1928.—Toim.) päevas. Peale selle tuleks aga veel palgata mõni kohalik rehissöör jne. Ühesõnaga: see on väga kulukas. Ja teiseks, see ei ole enam meie filmi tööstus.

Tehnilised puudused, mis eelmiste katsete juures ilmsiks tulnud, nagu mustad näod jne., on kõrvaldatavad ja kõrvaldatud. Nii et ka sellest küljest ei ole enam takistusi Eesti omapärase filmi väljaarendamiseks. Lootused on kõige paremad.

Th. Luts,
Siriusfilmi juhataja
Postimees,
19. september 1927, nr. 254.

KILDE AUSTRALIA FOTOLOOST

Algus 8. augusti Kultuurilehes

Nii Austraalias kui Eestis muutus fotograafia "seisuslik" olukord läinud sajandi lõpul väga oluliselt. Ja seda eriti tänu 1888. aastal müügile ilmunud filmiga laetava Kodak fotoaparaadi tõttu. Siit edasi läks foto massidesse, kui nii võiks öelda —erialal väljus professionaalide ringkonnast ning muutus kättesaadavaks amatööridele. Kuna asjaarmatajail aga pole tarvis endale fotograafiat teenida, siis sündis õige pea tendents kasutada fotoaparaati loominguks eesmärgidel. Enam ei rahuldutud lihtsalt dokumenteerimisega, vaid asuti tavapäraselt fotot mitmesuguste erimenetluste abil kunstipäraseks töötlema. Sündis pitorealistid (st. maalilisuse taotlejate koolkond).

Üheks selle koolkonna tuntumaks esindajaks Austraalia sajandivahetuse fotos oli Harold Cazneaux. Tema fotopärandit on väärikalt hinnanud prestiizikas loodusajakiri Australian Geographic, mille 1995. aasta sügisnumbris avaldati ulatuslik materjal tema piltnikuteest. 1878. aastal Uus-Meremaal sündinud Cazneaux alustas oma fotomehkarjääri 1897. aastal Adelaide'is, kus hakkas Hammeri studios tööle kunstniku-

retušeerijana. 1904 läks ta retušeerijaks Freemani studiosse Sydneys ning ostis samal aastal oma esimese aparaadi, hakates vabal ajal tegema linnapilte. Sageli kasutas ta broomõlitehnikat, mis võimaldas positiivse töödelda vastavalt soovile. Cazneaux hindas loomulikku valgusemängu, püüdis jäädvustada atmosfääriseisundeid. Broomõlimenetlus aitas tal esile tuua neid nüansse, mida ta vajalikuks pidas ja rõhutada soovis. 1909 korraldas ta oma fotode väljapaneku, mis oli kogu Austraalia esimene isiknäitus. 1916 asutas Cazneaux oma fotogrupi, mille eesmärgiks Austraalia omapärase looduse ning selle ilu jäädvustamine. Alles 1917. aastal avas juba laialt tuntud fotograaf päris oma ateljee, 1919 aga võeti ta piltnikuks kahe suure ajakirja, Kodu ja Austraalia Kunst juurde. Temast sai zurnalist, kes rändas laialt üle maa ning kelle loodusvõtted olid suurepärased, ehtaustaalialikud, nagu kinnitasid kriitikud. Lisaks loodusele tundis Cazneaux end suurepäraselt ka ateljees ning tema arhiivist leiab ridamisi kauneid portreid. Austraalia üks tuntumaid fotograafe suri 1953. aastal.

Püüdes otsida paralleeli eesti fotoloost, tuleb tunnistada, et nii mit-

mekülgset piltnikku me ei leiagi. Jah, samal ajal töötasid meil pitorealistid Richard Olbrei ja Johannes Mülber, portretistid vennad Parikad, oli palju teisigi häid fotograafe, kuid nii mitmekülgset piltnikku kui Cazneaux meil vastu panna pole.

Teine maailmasõda mõjus muserdavalt nii Austraaliale kui Eestile, kuid fotograafia pärastõjaaegne areng, ütleme kahekümne aasta jooksul, oli täiesti erinev. Kui meie foto piirdus vaid ametliku ajalehepildiga, siis austraalia foto arenes tasapidi edasi. Iseasi, et tegijate endi arvates oli edasimineku aeglasevõitu, mis lõpuks viiski kuuekümnendail Austraalia ja Eesti olukorra võrdsustumiseni, millest eespool juba juttu oli. Nii mõnigi päevapiltnik suutis aga siiski end valitsevast keskkonnast kõrgemale tõsta ning oma isikupärase fotokäkirja välja arendada. Näiteks Max Dupain jõudis juba 1948. aastal koguni oma monograafiani.

Veel üks tuntud nimi austraalia fotos on Laurence Le Guay, kelle fotoharrastus ulatub tagasi kolmekümneandisse aastasse. 1946 asutas ta fotoajakirja, kolmkümmend aastat hiljem, fotoelu uuel ärkamisajal, koostas ta suurepärase austraalia fotoalbumi. Nina püsti ajades võime öelda, et eesti foto aasta-

raamatud ilmusid juba 1959, 1970, 1972, seega jupp aega enne austraallasi, kuid materjali organiseerituse ning fotoloolise lisaartiklite tõttu julgaksin Austraalia väljaannet asjalikumaks pidada.

Nüüd veel galeriist. Esimese institutsioonina alustas Austraalias fotode kogumist National Gallery of Victoria, kus 1968. aastal moodustati fotoosakond. Palgaline töötaja võeti uude osakonda tööle küll alles 1972. aastal, kuid algus oli tehtud: nüüdseks on fotoosakond saanud korralikud ruumid ning näitusi korraldatakse aasta läbi.

Esimesed fotogaleriid avati nii Austraalias kui Eestis üheaegselt, 1972. aastal. Austraalias oli selleks Rennie Ellise Melbourne'is avatud Pentax Brummels Gallery, Eestis aga Kiek in de Kõk (esimene näitus Peep Puksilt ja Peeter Toomingalt). Ega Kiek in de Kõk ikka päris fotogalerii olnudki, kuid meie fotoelu edendamisel on tal küllalt suur roll olnud. Oli see ju aastaid fotode püsiva eksponeerimispaigana ainuke koht. Austraalias seevastu sündis õige pea teisigi galeriisid. 1975. a. aprillis avati John Williamsi ja Paul Cox'i ettevõtmisel Photographers' Gallery South Yarras, põhieesmärgiks näitusegevus ja workshopid. Sama aasta

sügisel läks galerii Bill Heimermani ja Ian Lobbi kätte, tänu kellele toodi juba õige pea Austraaliasse väga hea välisfoto, 1977. aastal aga toimus esimene maailmanimega fotograafi Ralph Gibsoni *workshop*. Austraalia muutus maailma fotoelu üha avatumaks. Praegu on Austraalias üle paarikümne fotogalerii. Aga meil? Ei tasu hakata kokku lugemagi, eks ole.

Mida öelda kokkuvõtteks? Kuuekümnendad ja seitsmekümnendad aastad olid austraalia ja eesti fotos küllalt sarnased, tormi ja tungi aastad. Kaheksakümneandil aga eesti foto justkui ammendas end ning saabus seisakuaeg, kuid austraalia foto liikus saavutatud arengutempos aina edasi. Rahvusvaheliseltki said tuntuks Max Pam, Micky Allan, Carol Jerrems, David Moore ja mitmed teised. Austraalia foto oli end sidunud ülejäänud fotomaailmaga. Meile jõudis sama situatsioon üheksakümneandil, kui areenile ilmusid täiesti uued tegijad. Nüüd on meiegi foto sisuliselt muutunud ning kahe maa piltnikud võivad kohtuda täiesti uuel tasemel. Ja on täiesti ükskõik, kas kohtumispaigaks on Sydney, Tallinn, Pariis või Ougadougou.

PEETER TOOMING

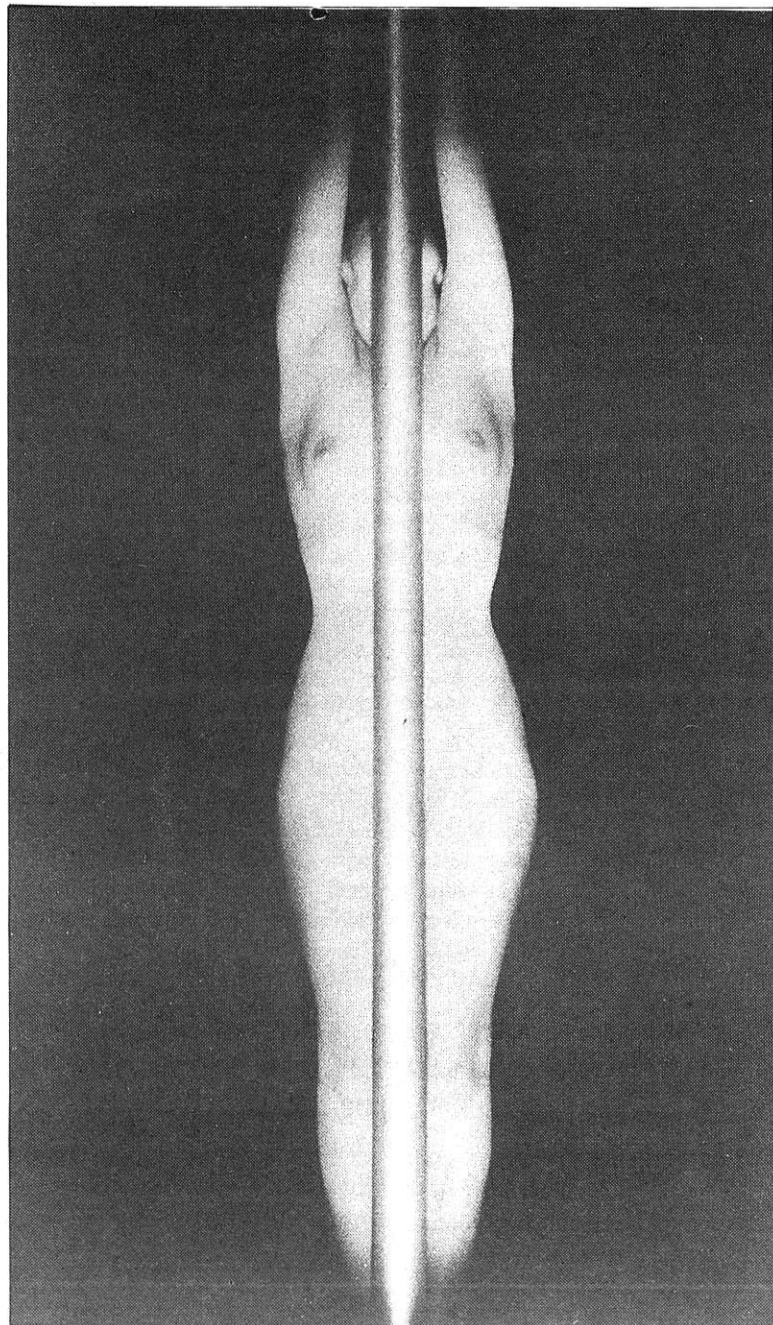
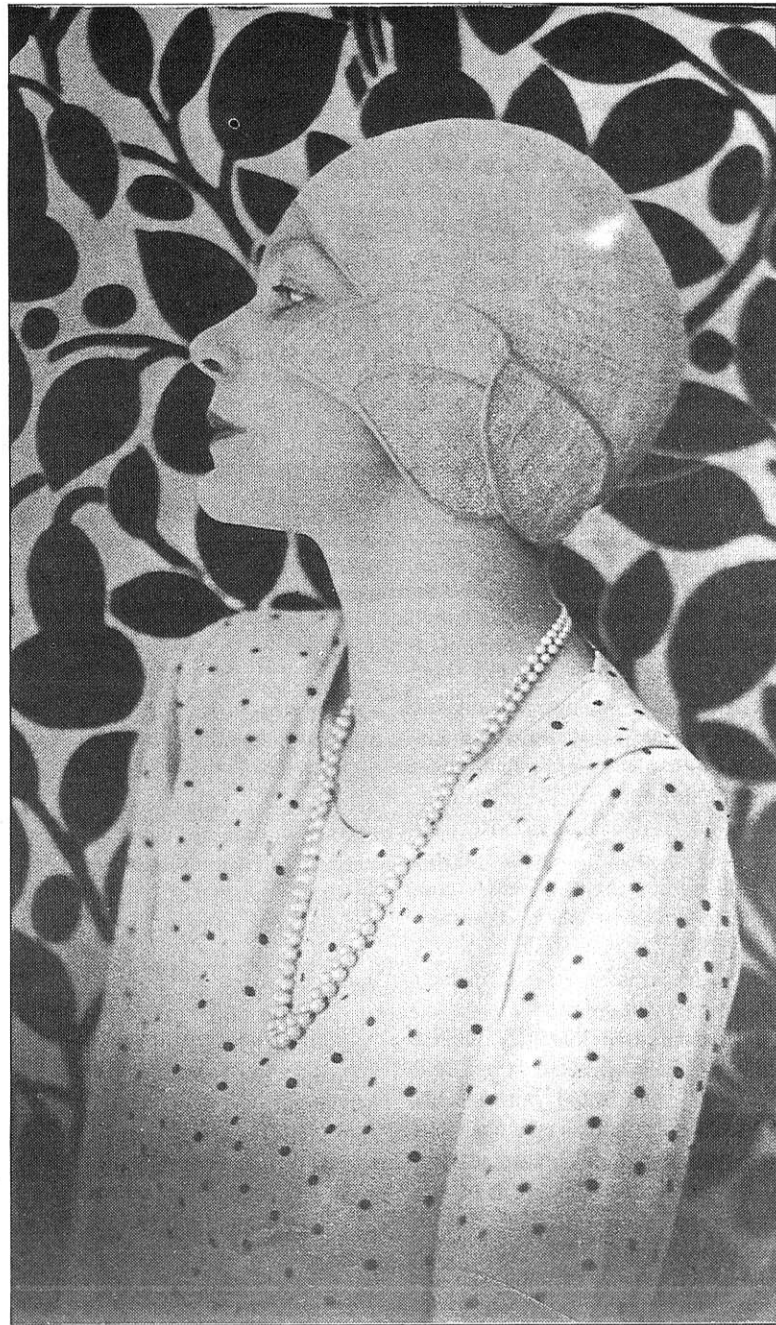

Foto vasakul: Max Dupain "Oda" (pildistatud 1935).

Foto paremal: Harold Cazneaux "Doris Zinkeisen"

Reprod: Peeter Tooming

TARA KREISI EESTLASED

Juba kuuel aastal on Eesti Rahvaluule Arhiivi töötajad käinud Siberis sinna ümber asunud eestlasi otsimas, nende eluloga tutvumas ja rahvapärimusi kogumas. Varasemad retked on viinud Krasnojarski kraisse, Tomski ja Omski oblastisse.

ÜKS VANEMAID SIBERI LINNU

Kuna mullu jäi töö järg Omski oblastis pooleli, läksime selgi aastal sinna, seekord Tara jakku. Et määratleda täpselt meie tegevuspiirkonda, on kõigepealt vaja üles otsida Omsk, seejärel liikuda Irtõšši pidi üles kuni Tara linnani. Maanteed mööda sõites on teed umbes 360 km.

Tara on üks vanemaid Siberi linnu, selle asutamisajaks loetakse 1594. aastat. Kunagine kreisi pealinn on nüüd rajoonikeskus. Välisilmelt on see sümpaatne vene linnake, kus võib näha mõnusaid ümarpalkmajasid. Need ei ole mingid tillukesed tarekõksid, vaid korralikud ehitised, mõned isegi mitmekorruselised.

Esimest eestlast kohtasime täiesti juhuslikult Tara postkontoris. Bussooteaega parajaks tehes läksime sisse, et kodustele ja töökaaslastele lihavõttekaarte saata. Üks tädi jälgis väga tähelepanelikult meie omavahelist vestust ja küsis lõpuks selges eesti keeles: "Ma kuulan ja kuulan, et mis keeles te küll räägite?" Vastasime, tema aga ei suutnud ikka veel oma kõrvu uskuda: "Kas mina ka samamoodi kõnelen?"

NELJAS EESTI KÜLAS

Meie neljalikmeline ekspeditsioon, Anu Korb, Astrid Tuisk, Ell Vahtramäe ja Aivar Jürgenson, käis kolme nädala vältel neljas eesti külas: Jurjevkas, Lillikülas, Estonkas ja Mihhailovkas. Kolm esimesena nimetatut paiknesid teisel pool Irtõšši ja seda kanti kutsusid Mihhailovka omad Urmaniks. Maastik oli seal meie silma jaoks kaunim kui teisel pool Irtõšši, kuid kohalik rahvas hindas rohkem stepi ilu. Urmani kohta seletati: "Sääl on säändse mäe! Na sääl ajasivad ennemini tjõkatit, me käisime ikka sinna tjõkatit tooma. Pandsime potsku pääle ja hakkasime kodu sõitma. A kui mäest üles sõitsime, oll tee niipalju viltu, et mahagi libises ree päält me potsku."

Urmani külad, kus viibisime, on kõik algselt eesti külad ja ega seal praegugi palju muid rahvaid ela. Nende esivanemad on emamaalt välja rännanud sajandivahetusel ja kõigi külade asutamisaastaks võib pidada 1897.a. Vähesed teadsid täpselt, kustkandist tuldi, kuid arvestades murret ja vanema kombestiku lo-

Kolm õde Estonka külast: Kamilla Vuks, Pauline Talvik, Emmi Pless.
Foto: A. Korb

kaalseid erijooni, võib arvata, et tegemist on Loode-Võrumaa ja Lõuna-Tartumaa asukatega. Tuleku põhjus oli maa, mida Eestis nappis, kuid mida tsaar lahkelt jagas keisririigi äärealadel, sh. ka Siberis. Praegused elanikud on juba seal sündinud ja rääkisid, et siis, kui tuldi, oli seal nii tihe mets kasvanud, et kõigepealt olid mehed kirvestega puid langedanud ja alles siis saanud hobused kraamikoormatega edasi liikuda. Praegu oli seda raske uskuda.

LAPSEDKI OSKAVAD EMAKEELT

Üldiselt on igapäev Eestis lähedasi, kusjuures kogu küla on nende käekäigust teadlik. Eesti sündmustega ollakse üpris hästi kursis ning tänu "oma vaatlejale" on kõigest tõelähedane pilt. Tunnistati, et raadiost ja telerist kuuleb harva uudiseid Eesti kohta. Samuti on varem ohtralt Eesti ajakirjandust tellitud, nüüd aga on sellest loobunud üle jõu käivate hindade tõttu.

Omavahelise suhtluse keeleks on külates eesti keele see murre, mida nende esivanemad kõnelesid. Erinevalt kõigist teistest küladest, kus varem oleme käinud, oskavad lapsedki seal emakeelt. Tõsi, omavahelistes mängudes on valdav vene keel ja teinekord vastatakse vanaema eesti-keelsele küsimusele venekeeli. Samuti on hakatud eesti nimedele eelistama vene nimesid, sest "nad ei mõista meie omi kuikimoodi välja ütelda".

Tõeliseks üllatuseks oli, et külates, kus nii hästi eesti keelt osatakse, nii palju vene keeles lauldakse. Vanad laulud ei tahtnud kuidagi meenuda, kuna venekeelsed lausa ise huulile tulid. Küll aga oskasid nii noored kui vanad "Metsa läksid sa ja metsa läksin ma" algusest lõpuni ette kanda.

Kõige nukrama mulje kõigist

küladest jättis Jurjevka, sealsete kõnepruugis Jürjev, sest sel ei paista olevat tulevikku. Praegu külas elavas neljateistkümnnes peres on kokku veel vaid kolm töökohuslast, ülejäänud on pensionärid. Elanike äramineku põhjusena nimetati, et noortel ei ole seal midagi teha: pole töökohti ja lastel on pikk maa kooli minna.

KURDETI TAGA ENDISI AEGU

Kolhoose kui niisuguseid praegu enam ei ole, need on ümber nimetatud *aktsjonernõje obštšestvoteks*, kuid inimeste teadvuses on see üks ja sama. Aktsiatega polnud keegi midagi kuulnud, oli ta siis aktsionär või mitte. Valitsust kirudes ja murelikult tulevikule mõeldes lohutati end: "Niikaua ikka elame, kuni kolhoosid on. Kui neid enam ei ole, siis ei tea, kas leiba antakse või ei anta."

Tegelik elu aga tõestas, et saavad küll ja vägagi edukalt. Külates õibisime peredes ja võisime ise veenduda, kuidas elati. Igaüks peab mitut lehma, sigu ja kanu, nii on piimatooted, liha ja munad omast käest võtta. Poest osteti vaid leiba, jahu, suhkrut, soola, tangaineid ja viina. Palju muud sealt pahatihti saada polnudki.

Linnades on kaubandus elavam, seal on lettidel kõik see, mida ka meie turgudel näha võib, põhiliselt hiina ja poola kraam. Kui paljud seda osta jõuavad, on iseasi, sest maainimestel on palk mitmeid kuid kätte saamata. Elatakse pensionäridest vanemate ja lasterahade toel. Selline olukord valitses kõikjal ja sarnaneb paljus eelmistel aastatel nähtuga.

Uurisime, millised on siberlaste poliitilised eelistused. Kõige sagedamini lubati tulevastel presidendivalimistel toetada kommuniste, sest: "Kommunismi ajal oli meil see kõkse paremb elu, a see timukraatia, mis nüüd on, ei kõlba kuskile. Na tahtva teta nigu väljamaal, kus on rikka ja

vaese. Kinun näidatasse, kus rikka on, kae, mis na vaesele Rosale teiva. Ega rikas vaest salli." Vaene Rosa on meiegi televaatajale tuttav seriaalist "Metsik Roos". Sarifilmide vaatamine on külates populaarseim ajaviide ja sageli pidime meiegi oma käimised telelehe järgi seadma. Filmist ju meie pärast ei loobunud. Vaid Mihhailovkas ei soovitud kommunistide võimuletulekut, kuna peljati repressioonide kordumist.

Peale valimiste räägiti pea kõikjal tšetšeenidest. Kui külates, kus viibisime eelmisel aastal, tunti tšetšeenjaadele kaasa ja oldi kergelt hämmingus, miks seal üldse sõditakse, siis seekord oldi pahased ja kartlikud: "Enne juudi sõdise, sakslase sõdise ja lätlase sõdise, nüüd tsetsenja sõdise ja tuleva pääle. Siis tule tsetsenja valitsus ka."

Ma ei oskagi öelda, kuidas hinnati Eesti suhteid Venemaaga. Muidugi kurdeti taga endisi aegu, kus kõik oli üks suur riik. Küsiti ebalevalt, kas meil nüüd ikka on parem elu, ja arvasi, et meil oli ennegi kõike rohkem kui neil. Samas olid nad valmis meie vabadustahet toetama, kui see ei tee nende suhtlemist siin elavate sugulastega raskemaks. Sageli kurdeti, et piirid on kinni. Seda, milleks see vajalik on, ei paistnud nad mõistvat. Mingil moel oli levinud kuuldus, et kirjad, millele on kirillitsas aadress peale kirjutatud, ei jõua aadressadini. Jutuajamise käigus selgus, et sellised hädaldajad ei olnud juba aastaid ühtki kirja saatnud ja olid juba varem kaotanud sideme omastega. Kirjavahetuses olevatest inimestest ei kurtunud ükski sideteenuste puudulikkuse üle.

ERI KULTUURID PÕIMUVAD

Kõige enam võib mind sellistel reisidel see, kuidas eri kultuurid põimuvad ja mida naaberrahvastelt üle võetakse. Kõigepealt hakkab muut-

ma materiaalne kultuur: ehitised, riietus, põllunduse, taime- ja loomakasvatusega seotu. Edaspidi hakatakse üle võtma ka vaimsesse sfääri kuuluvat.

Kõik eesti külad, kus oleme viibinud, on tänavkülad. Varem, kui elati *hutarite* peal, olid need kõik meile omased hajakülad olnud ja oleksid võibolla praegugi, kui kollektiviseerimise käigus poleks taresid kokku veetud.

Eestlased on uhked oma käsitööskuse üle. Nii on rasketel aegadel näputööga perele elatist teenitud, teised rahvad aga ei olevat osanud ei kangast ega ka sukke-kindaid kudu- da. Varem oli selge vahe, kas kooti endale või müügis: maitsetud olid erinevad ja nii tuli teistele kududes erksamaid toone ja suuremaid mustreid kasutada, endale valmistati tagasihoidlikuma värvigammaga esemeid. Nüüd on eestlaste endigi kodutekstiilid üsna kirjud. Venelastelt on õpitud kirjut madalpistetikandit, kuid samas ei ole ka oma valgeid heegelpitse ära unustatud.

Huvitavaid põiminguid võib täheldada kombestikis, eriti selles osas, mis puudutab igapäevaelu. Nii ei ole neljapäev enam hea päev, nagu seda meil teatakse, vaid hoopis laupäev. Kõik võtavad kolmekuningapäeval jordani vett ja pühi peetakse kas nii uue kui vana kalendri järgi või siis, kui venelased seda teevad. Uue tähtpäevana peetakse surnute mälestamise püha, *raditel'ski deni*. Samuti minnakse nüüd kalmistule toidukotiga ning tehakse hauapanuseid. Seoses segaabielse rohkusega on perekondlikud tähtpäevad, näiteks pulmad ja matused, tõeline eri rahvaste kommete virt-varr.

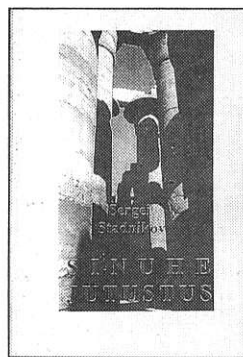
MEIE KOHUS ON OLEMASOLEVAT FIKSEERIDA

Kuna eesti kultuur ja identiteet on Siberis kadumas, ja see protsess kiireneb aegade jooksul ikka enam ja enam, on meie kohus olemasolevat usinasti fikseerida. Väikese rahvaskillu assimileerumine on paratamatu. Kuigi neis külates on seetõttu kurb käia, on see siiski omaette elamus ja loodetavasti tõstab ka sealse elanike enesehinnangut: neid ei ole unustatud, neid teatakse.

Meid on igal pool tänuga vastu võetud: "Aitäh, et meid siia vaatama tulite!" Kui need vanad memmed taadid meid, neile täiesti võõraid inimesi, kellega teinekord vaid paar tundi juttu aetud, nagu oma kõige kallimaid külalisi minema saadavad, siis on küll selline tunne, et juba ainuüksi selle pärast tasus nii pikka reisi ette võtta. Seda on vaja nii meile kui neile.

ELL VAHTRAMÄE,
Eesti Rahvaluule Arhiiv

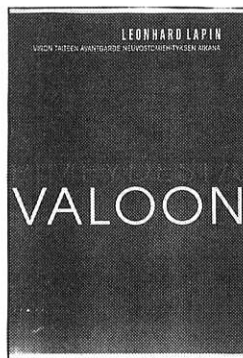
RAAMATUTUTVUSTUS

**SINUHE JUTUSTUS
EGIPTUSE ÜLIKU ELUST
JA SEIKLUSTEST**

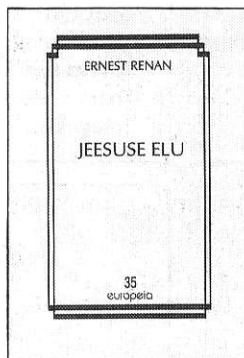
Püramiidide taustal kõrgelt hinnatud vanaegiptuse piltkirjas kirjandusteos. Kirju uurinud ja kultuurikihte kommentaaride jaoks läbi kaevanud Sergei Stadnikov. Saadaval viimased paar eksemplari. Kujundanud Meelis Piller. Kodutrükk, Tallinn 1996. 204 lk.

**Kalju Suur.
PALGEST PALGESSE**

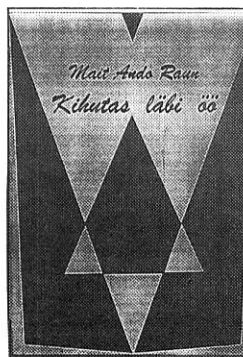
Rahvusvaheliselt tunnustatud (AFIAP) kultuurifotograaf, kes east ja ilmast sõltumata jumaldab naisu. Paljud tuntud meeskultuuritegelased on pääsenud fotovalikusse tänu kõrval seisvale kaunile daamile. Kujundanud Aarne Mesikäpp. Tallinn 1996. 192 lk.

**Leonhard Lapin.
PIMEYDESTÄ VALOON**

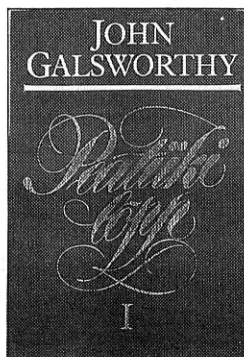
Professor Lapini sügavalt läbi tunnetatud käsitlus eesti avangardikunsti käekäigust nõukogude ajal. Tema silmis veiklevat sädet adununa kinnitan — seegi teos on õnnestunud. Soome keel on siin nagu pipar — teate isegi kus. Soomendanud Jouko Vanhanen. Kujundanud Päivi Osila. Otava, Helsinki 1996. Palju reproduktid ja lehekülgi.

**Ernest Renan.
JEEUSE ELU**

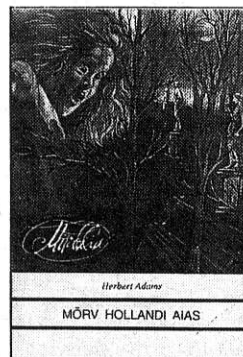
Kristallpuhta hingega mõeldud sajandi palveränduri lükkus. Kõlab. Läbilugemine pidavat andma promilli enesekindlust haritlaste klassi kuuluvuse suhtes (Leesi, pedagoog ja humorist). Tõlget ostmata te Prantsuse Lütseumi viistlaseks ei saa. Prantsuse keelest Kristiina Ross. Kuj. Priit Rea. Perioodika/Europea, Tallinn 1996. 168 lk.

**Mait Ando Raun.
KIHUTAS LÄBI ÕÖ**

Meie viimase aja ühe viljakama prosaisti lühijutukogu peegeldab kauni sära sees autori vaimse enesetunnetuse teed, mis haakub õhe. Ta on rahutu kirjanik, kes ahvatleb end lugema. Ka pärast lugemist tunnete end rahutult. Umara, Tallinn 1996. 152 lk.

**John Galsworthy.
PAETÜKI LÖPP**

Naljakas, et klassikud kirjutavad ka kuulsuse sära nautinuna. Ja ei kirjuta halvasti. Snobismikiusatusel järele andes panen ette lugeda pealkirja: "Pekitüki lõpp". Esimene osa on seal niikuinii "Abivalmis naine". Inglise keelest Jüri ja Liisi Ojamaa. Kujundanud Heino Kivihall. Eesti Raamat Tallinn 1996. 280 lk.

**Herbert Adams.
MÕRV HOLLANDI AIAS**

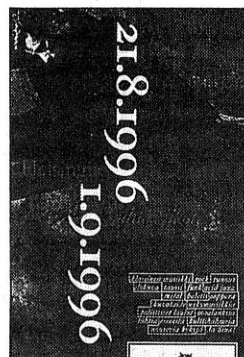
Veenvalt kirjutatud ja kriminaalse süžee pikitud uurimus Maa külgetõmbe jõul inimesele pähe sadavate skulptuuride füüsilise toime kohta. Asi ei piirdu vaid ühe laibaga. Lisaks kiusab poliitseid üks advokaat. Inglise keelest Maia Planhof. Kujundanud Ene Loopere. Sari "Mirabilia". Eesti Raamat, Tallinn 1996. 200 lk.

**Mika Waltari.
KOMISSAR PALMU
EKSITUS**

Soome kirjandusklassiku sulest ilmus kolm krimikat. Laipu on neis vähem kui ta muudes töedes, aga kriminaal on hästi välja peetud. Soome keelest Mari Vaba (garanteeritud hea tõlge). Kujundanud Avo Essenson. "Mirabilia" sari. Eesti Raamat, Tallinn 1996. 168 lk.

**KAKS OTSUSTAVAT
PÄEVA TOOMPEAL**

Tükk elavat ajalugu, jupp teksti. Stenogramm 19.—20. augustil 1991 Toompeal sõnastatud. Aina heitlused ja rahva kasu, haarav dokument iseisvuse riikalisel teel, põhimõtete tulevark rahvuslike suurkujude hääldes. Koost. 20. Augusti Klubi ja Riigikogu Kantselei. Kuj. Jüri J. Dubov. Eesti Entsüklopeediakirjastus, Tallinn 1996. 152 lk.

**HELSINGIN
JUHLAVIIKOT 21. 8.
1996 - 1. 9. 1996**

Buklett, mis annab ülevaate Soome suurima kultuuriettevõtmise kuld. Juhlaviikot on orienteeritud suuresti muusikale, kes kõrgkultuurijarustena rändavad kasvõi Soome ja kulutavad seal hulga raha. Buklett kindlasti saadaval Tallinnas Soome Instituudis Harju tn. 1.

Koostanud PEETER KÜNSTLER

KALENDER

19. AUGUST

■ 350 aastat agasi (1646) sündis inglise astronoom, uusa astronoomia rajaja John Flamsteed, kes oli Greenwichi observatooriumi asutaja ja esimene direktor (a-st 1675). Tema koostatud tähekatloogi tähtede numeratsioon on käibel nüüdisajalgi. Suri 31. dets. 1719.

■ 60 aastat tagasi (1936) sündis ajakirjanik ja maletaja Merike Rõtova (a-ni 1963 Kuningas). Lõpetas 1959.a. Tartu ülikooli ajakirjanduse erialal. Olnud 1959—1978 Eesti Raadio kirjandussaadete toimetaja, 1978—1980 kirjastuse Eesti Raamat kultuurikirjanduse vanemtoimetaja ja 1980—1991 Tallinna malekooli vanemtreenner. Koostanud malealaseid raamatuid ("Male Eestis 1965—1969", "Male Eestis 1877—1983", "Mälestusi Paul Keresest"). Võitnud kirimale maailmameistrivõistlustel hõbe- ja pronksmedali.

■ 50 aastat tagasi (1946) sündis USA 42. president Bill (William Jefferson) Clinton. Oli 1979—1981 ja 1983—1993 Arkansasese osariigi kuberner. USA president a-st 1993 (Demokraatliku Partei esindajana).

20. AUGUST

■ 275 aastat tagasi (1721) sündis Ida-Preisimaal Elbingis hernhuutlik kirjanee Jacob Marrasch. Õppis 1741—1745 Königsbergi ülikoolis teoloogiat. Liitus vennastekogudusega ja saadeti 1748.a. Eestisse, kus oli koduõpetaja Läänemaal Kullamaa kihelkonnas Maidla mõisas ja a-st 1751 Hiiumaal Reigis. a-st 1766 asus juhtima Saaremaa kogudusi. Levitas hernhuutliku tarkkirjanduse käsikirjalisi tõlkeid. Tõlkis hernhuutlikke laule põhja- ja eesti keelde ja koostas raamatu "Waimolikkud Laulud...", mis ilmus postuumselt. Suri 3. juunil 1792 Valjala Jööril.

■ 70 aastat tagasi (1926) sündis Tallinnas näitleja Inna Taarna (Länts). Lõpetas 1949.a. Riikliku Teatriinstituudi. Lavategevust alustas 1943.a. tantsijana Eesti Riiklikes Kunstiansamblites ja 1944—1946 Tallinna Draamateatri näitleja ja 1973—1988 Tallinna Pedagoogilise Instituudi režiikateedri õppejõud. Kirjutanud raamatu Kaarel Karmist ("Mu hing on tuline kui laava...").

21. AUGUST

■ 125 aastat tagasi (1871) sündis XX sajandi alguse vene mõjukaimaid kirjanikke Leonid Andrejev, kelle loomingust on eesti keelde tõlgitud romaan "Saatana päevik" ja jutustusi ("Bargamot ja Garaska", "Vassili Fiveiski elu", "Punane naer", "Juudas Iskariot", "Jutt seitsmest ülespoolest" jt.). Teatrites on mängitud tema näidendeid: "Inimese elu", "Tsaar Nälg", "Meie elu päevad", "Too, kes saab kõrvakiile". Suri 12. sept. 1919.

22. AUGUST

■ 175 aastat tagasi (1821) sündis Tallinnas baltisaksa ajaloolane ja arhiivaar Gotthard von Hansen. Õppis Peterburi ja Tartu ülikoolis. Õpetas 1854—1885 Tallinnas kubermangu-gümnaasiumis ajalugu ja geograafiat ning 1887—1900 linnaarhiivaar. Uurinud Tallinna kirikute ja kloostrite ajalugu. Suri 10. nov. 1900 Tallinnas.

23. AUGUST

■ 90 aastat tagasi (1906) sündis Peterburis kirjanik Elmar Õun. Õppis Tartu ülikoolis õigusteadust ja matemaatikat ning Tallinna Tehnikaülikoolis keemiat. Lahkus 1944.a. Rootsi, kus sai 1946.a. Uppsala ülikoolis filosoofiakandidaadi kraadi ja 1959.a. Stockholmis ülikoolis magistriks matemaatikas ja füüsikas. Oli Stockholmis gümnaasiumides õpetaja. Kirjutanud romaane ("Unustatud naised", "Kaks võimalust", "Metsas", "Meri ja maa", "Männid ja suits") ja lasteraamatuid ("Kolm oravat", "Siulu seiklused", "Lugu pessa unustatud pardipojast"). Suri 2. okt. 1977 Stockholmis.

■ 70 aastat tagasi (1926) sündis Tartus pianist ja muusikapedagoog Urve Lippus. Lõpetas 1952.a. Tallinna konservatooriumi. Töötas muusikapedagoogina (a-st 1976 Tallinna konservatooriumi klaveriala ja pianismi ajaloo õppejõud). a-st 1980 kunstiteaduse kandidaat. Avaldas uurimusi ("Pianismi ajalugu") ja muusikakriitilisi artikleid. Suri 8. märtsil 1990 Tallinnas.

24. AUGUST

■ 80 aastat tagasi (1916) sündis Tallinnas raamatu- ja kirjakunstnik Villu Toots. Õppis 1937—1939 Tartu kõrgemas kunstikoolis Pallas ja täiendas end Pariisis, Leipzgis, Viinis, Budapestis ja Helsingis. Tegelenud raamatukujundajana ja kirjakunsti õpetajana. Juhatas a-st 1965 Tallinna Kultuurilüükooli Kirjakunsti kooli. Oli valitud Gutenbergi Ühingu liikmeks, Inglise Kalligraafide ja Illustreerijate Ühingu Ameerika Kalligraafide Ühingu auliikmeks ning 1972—1975 Rahvusvahelise Kalligraafide Ühingu juhatus liikmeks. Oli 1987.a. Eesti Kirjakunsti Ühingu asutaja, valiti selle esimeheks. Avaldas kirjakunsti ja selle ajalugu käsitlevaid raamatuid ("Tänapäeva kiri", "Eesti kin

■ 70 aastat tagasi (1926) sündis Harjumaal Keila vallas Ohtu külas luuletaja ja kriitik Eduard Krants (kodanikunimega Endel Pae). Mobiliseeriti 1944.a. Saksa sõjaväkke, oli juulini 1945 USA sõjavangilaagris. Elanud Saksamaal, Rootsis ja a-st 1957 Kanadas. Töötanud ehitustel ja tekstiilitööstuse ekspediiitorina. Kirjutanud luulet (kogud "Tunglate-rad" ja "Lumeliitlased"), jutte ("Lõikuskuu õhtu") ja arvustusi.

BIRUTÉ MASIONIENÉ 24. X 1940—2. VIII 1996

Pärast rasket haigust lahkus teenekas estofiil, leedu kirjandusteadlane, prosaist ja luuletaja, Vilniuse ülikooli filoloogiateaduskonna professor Birute Masionienė (neiupõlve- ja kirjanikunimi Baltrušaitytė). Ta maeti 5. augustil Vilniuse Antakalnis kalmistule. Teda jäid leinama kolm tütart ja abikaasa.

Birute Masionienė sündis Leedu edelaosas Žemaidmaal Lomiai külas. 1965 lõpetas ta vene keele ja kirjanduse erialal Vilniuse ülikooli, kus asus samal aastal tööle vene kirjanduse kateedris. Tollaste N. Liidu rahvaste kirjanduse kursuse sees luges ta alates 1968 leedu filoloogidele ka eesti kirjanduse ajalugu. 1992 kaitses ta doktoriväitekirja "Idaslaavi (vene) ja läänemeresoome (eesti) kirjandus Leedus", mis oli esmakordne katse leedu kirjandusteaduses anda kokkuvõtlik pilt leedu ja vene ning leedu ja eesti kirjanduse sidemeist ning paralleelidest (vähemalt vt. Keel ja Kirjandus 1992, nr. 11).

Arvukates artiklites käsitles B. Masionienė eesti kirjanduse suundumusi ja üksikautorite loomingut (Tuglas, Gailit, Kross, Vetemaa, Kaplinski jt.), leedu-eesti kirjandussidemeid. Viimastel aastatel avaldas kirjandusajakiri Metai tihti tema ülevaateid Eesti kirjandusest. B. Masionienelt on ilmunud õppevahendiks mõeldud brošüür "Eesti nüüdisproosa jooni" (1977), artiklikogumik "Kirjandussidemete jälgedel" (1982), mis sisaldab ka eesti keelde tõlgitud mahuka käsitluse Tammsaare retseptioonist Leedus, omalaadne eesti kirjanduse ajalugu, fotodega varustatud "Kalevi maalt. Eesti kirjanduse lehekülgi" (1990), läti, eesti, ukraina ja valgevene kirjandust tutvustav brošüür keskkooliõpilastele "Oma rahvaga" (1990), mille teises trükkis (1994) on üldülevaatele ning peatükkidele Tammsaarest ja Krossist lisandunud Ristikivi tutvustus.

Oma luules ja lühiproosas kujutab B. Masionienė peamiselt Edela-Leedu küla-elu, kultuuritegelaste saatust, mõtiskles rahvuse ajaloo küsimuste üle. Leidub ka Eesti-teemalisi luuletusi ("Juhan Liivile", "Muhu motiividel"). Perioodikas on ilmunud tema tõlkeid eesti luulest ja proosast (Koidula, Under, Alver, Valton, P.-E. Rummo jt.). Eesti keeles on B. Masionienė luulet avaldanud Loomingus.

MIHKEL LOODUS

ÜKS RAAMAT ON PUUDU!

Kultuurilehe raamatututvustust lugedes leiab nõudlik lugeja alati teda huvitava ja kasuliku vihje.

Kirjastajad,
Kultuurilehe kaudu leiate endale
tänuiliku lugeja
olgu või hapukurgihooajal.

ÕIENDUS

Kuna ESTO päevad kulgevad veel, tunnistan eksimust, mille päritolu ei ole päris üheselt tõlgendatav. Ilmar Laabani esikkogu illustreeris Olev Mikiver (Mall Jõgi ütles), mitte Arno Vihalem, kelle nimi jälle oli ekslikult ühe "emmi" võrra pikemaks veninud. Bernard Kangro "Eesti kirjakulutaja eksiilis" nimetab "Ankruketi lõpp on laulu algus" ilmumisaajana 1957, niisiis, ma kardan, et väliseesti ühiskonnas üksjagu põlatud eesti sürrealismiisa kohta käiva info ähmastumine on rahvusvaheline häda.

P. K.

RAEKOJA TARBKUNSTI GALERII

Raekoja plats 1

Müügil EESTI TARBKUNST.

Avatud E—R kl. 10—19
ja L—P kl. 10—18.

RAATUSE GALERII

Raekoja plats 14

Maara Vindi "SALAAED".
Mari-Liis Laanemaa
GRAAFIKASALONG.

Avatud iga päev kl. 10—22.
Salongimüük E—L kl. 10—17.

V A A L GALERII

Väike-Karja 12

Agur Kruusingu
MAALID.
kuni 31. VIII.

Avatud T—R kl. 11—18
ja L—P kl. 11—16.

EESTI KUNSTIMUUSEUM

RÜÜTELKONNA HOONE (Kiriku plats 1)
Natüürmordinäitus "Kõnelevad asjad" kuni 1. IX.
Avatud K—E kl. 11—18.

TARBKUNSTIMUUSEUM (Lai 17)
Eesti tarbekunsti püsiekspositsioon.
Natüürmordinäitus "Vaata kööki" kuni 15. IX.
Avatud K—P kl. 11—18.

K. RAUA MAJAMUUSEUM (Nõmmel, K. Raua 8)
"Kristjan Raua retseptisioon".
Püsiekspositsioon Kristjan Raua loomingust.
Avatud K—P kl. 11—18.

ADAMSON-ERICU MUUSEUM (Lühike jalg 3)
Tiit Esnari, Mare Saare, Kai Vaarandi, Kersti Villandi "Maaling
materjalil". Nakk, Siid. Vill. Savi kuni 30. VIII.
Püsiekspositsioon Adamson-Ericu loomingust.
Avatud K—P kl. 11—18.

NIGULISTE MUUSEUM (Niguliste 13)
"Vana kunst".
Avatud K kl. 14—21, N—P kl. 11—18, kontserdipäevadel kl. 14—18.
Kassa suletakse kl. 20.30. Igal L ja P kl. 17 orelimuusika pooltund.
Tasuta külastuspäev iga kuu viimane reede.

DRAAKONI GALERII
Pikk 18
Mihhail Tihhonovi
MAALID
(õli, akrüül)
kuni 17. VIII.
19.—31. VIII.
Maie Paiveli
MAALID "ROHELINE NAINEN".
Avatud E kl. 10—17,
T—R kl. 10—18,
L kl. 11—16.
Pildide raamimine.

SAMMAS GALERII

Vabaduse väljak 6

Ester Lukase
Lylian Meistri
"IGATSEVAD ASJAD"
kuni 25. VIII.
Müügil kvaliteetsed kunstitarbed.
Avatud K—E kl. 11—18.

A GALERII
AUTORIEHTED

Hobusepea 8

Müügil kunstnike valmistatud
AUTORIEHTED.

Avatud T—R kl. 10—18,
L kl. 11—16.

LIVAKELL

Liivalaia 12

Maali, graafika, klaasi ja metalli
NÄITUSMÜÜK.

Avatud E—R kl. 10—18.

MUSTPEADE MAJA

OLAVI GALERIIS
Sütevaka Andrese
"LÕPETAMATA ÄIKE"
kuni 24. VIII.

PÜHAVAIMU 9 GALERIIS
Isa Hallströmi "LOOMINE"
kuni 24. VIII.

Avatud iga päev kl. 11—18.

GALERII MOLEN

Viru 19

SALONGIMÜÜK.
Kellad. Autoriehted.

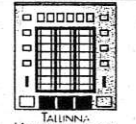
Avatud T—R kl. 10—18,
L kl. 11—15.

**ARITEKTUURI- JA KUNSTIKESKUS
ROTERMANNI SOOLALADU**
Ahtri 2

Eesti Arhitektuurimuuseumi näitus
"MOODSAD MÄLESTISED:
EESTI 1920.—30. AASTATE ARHITEKTUUR".

Eesti Kunstimuuseumi näitus
"VISIOON EESTI KUNSTIMUUSEUMIST".

Avatud K—P kl. 11—18.
Tasuta külastuspäev iga kuu viimane reede.

TALLINNA KUNSTIHOONE

Vabaduse väljak 8

"PARIIS—TALLINN".
Olivier Laly, Bruno Eble,
Laurent Marissali ja Urmo Rausi
MAALID
kuni 25. VIII.

Avatud K—E kl. 12—18.

LINNAGALERII

Harju 12
Erki Kasemetsa
"AJA TAGASIRINGLUS"
kuni 18. VIII. 23. VIII — 8. IX
Minna Haukka, Helena Hietanen,
Johanna Ilvessalo INSTALLAT-
SIOONID JA SKULPTUURID.
Avatud K—E kl. 12—18

GALERII KAKS
Lühike jalg 1

TARBKUNSTI
MÜÜGIVÄLJAPANEK.

Avatud E—L kl. 11—19,
P kl. 11—18.

KURESAARE RAEÜHING
Kuresaare, Tallinna 2

Eesti professionaalkunsti näitus
"KUNSTISUVI '96"
kuni 24. VIII.

Avatud E—L kl. 10—18.

HAAPSALU LINNAGALERII
Haapsalu, Posti 3

Anne Metsise
MOEGRAAFIKA
"VENUSED JS BEACH BABES"
kuni 25. VIII.
Avatud K—P kl. 12—18.

KUNSTIHOONE GALERIIS
Vabaduse väljak 6.

Marja-Liisa Mäki-Penttilä
PÜSKULPTUURID.
kuni 25. VIII.

Avatud K—E kl. 12—18.

**Kastellaaumaja
Galerii**
Roheline aas 3

TORONTO EESTI KUNSTNIKE
KOONDISE TÖÖDE NÄITUS
kuni 6. IX.

Avatud iga päev kl. 11—17.
Info tel. 426 300

A. H. TAMMSAARE MUUSEUMI
ROHELISES TIIVAS
Koidula 12 a
Valli Lember-Bogatkina AKVARELLID,
Georg Bogatkini KERAAMIKA,
Airike Taniloo-Bogatkini
PISIPLASTIKA.
Avatud K—E kl. 11—18.

CHAPLINI KUNSTIKESKUS
Pärnu, Esplanaadi 10

Rahvusvaheline aktinäitus
"MEES JA NAINEN"
kuni 24. VIII.

Avatud iga päev kl. 10—21.

PALDISKI MUUSEUM

Paldiski, Muuli 4

"PALDISKI 18. SAJANDIL"
ja
"PALDISKI 1918—1944".

Avatud K—P kl. 11—18.
Tel. 826 780 407.

TKM

TARTU KUNSTIMUUSEUM
Vallikraavi 14

Miljard Kilgi
OLIMAAALID
kuni 9. IX.
Enn Põldroosi MAALID
(aastatest 1980—1996.)
kuni 9. IX.

Avatud K—P kl. 11—18.
Tasuta külastuspäev on reede.

KIVISILLA GALERII
Raekoja plats 18

EESTI KUNSTI
PÜSIEKSPOSITSIOON ja
"FELIKS RANDEL — 95" kuni 1. IX.

Avatud K—P kl. 11—18.
Tasuta külastuspäev on reede.

**Galerii
ILLEGAARD**

Tartu, Ülikooli 5
Kohvikusaalis
Piret Rääni fotonäitus
"KODU KUI UTOOPIA".
Mati Upruse näitus
"SÄRGID — VÄRGID".
Avatud E—P kl. 11—17
ja kl. 17—02 (klubi kaardiga).

EESTI RAHVA MUUSEUM
Kuperjanovi 9

"EESTI NAINEN MUUTUVAS AJAS"
kuni 18. VIII.

Püsiekspositsioon
"EESTI. MAA, RAHVAS,
KULTUUR".

ERMi raamatukogu, fotokogu
ja arhiivikogud on
remondi tõttu suletud
30. septembrini.

Avatud K—P kl. 11—18.
Avatud kohvik.

**KUNSTIGALERII
ART HALINGA**

Pärnumaa,
Halinga kaubakeskus

Navitrolla,
Roosimöldri
"KÕIGE PAREMAD PILDID".

Avatud iga päev kl. 10—20.

PÄRNU LINNAGALERII

Pärnu, Rüütli 30

Eesti professionaalkunsti näitus
"KUNSTISUVI '96"
kuni 17. VIII.
23. VIII — 4. IX VAASA KUNST.
Avatud T—R kl. 11—18 ja
L kl. 11—17.

RÜÜTLI GALERII

Tartu, Raekoja plats 8/Rüütli

Aapo Puki
joonistused ja maalid
"33 HÖBESEKUT"
kuni 19. VIII.
Avatud E—R kl. 11—18,
L kl. 11—16.

Panna Vana

RANNASALONG VILETS ELU
Pärnu, Mere pst. 22

Marge Tiimanni ja
Kadi Kreisi näitus
"DOLCE VITA — MAGUS ELU".

Avatud iga päev kl. 10—02.

SEBRA GALERII

Tartu, Jaani 20

Endla Tuutma
PASTELMAALID
kuni 26. VIII.

Avatud E—R kl. 11—18,
L kl. 11—16.

VALGE DAAMI PÄEVAD

16.—18. AUGUSTINI HAAPSALUS

14.—25. VIII HAAPSALU LINNAGALERIIS Anne Metsise moegraafika "Venused ja beach babes". Näituse avamine 14. VIII kl. 16, galerii avatud K—P kl. 12—18.

17. ja 18. VIII kl. 15 korraldab Haapsalu Travel Service ekskursioone Haapsalu promenaadil ja vanalinnas. Kogunemine Rootsituru kohviku kuulutuste tulba juures. Osalejatele pakutakse Rootsituru kohvikus kooki ja kohvi.

16.—18. VIII pildistab Valge Daami päevapiltnik **Eduard Laur** teid Kodanike torni juurs. Öhtuks pildid kätte!

R, 16. VIII

11.30 puhkpilliorkester **Haapsalu** paraad kaubamaja juurest kuursali ette.

12.00 puhkpilliorkester **Haapsalu** kontsert. Kõlakoda.

13.00 teatrietendus lastele Vat-teatri esituses "Kuningapoeg ja Tiulinda". Piiskopilinnus (10).

14.00 rahvalikke lugusid **Risti** pillimeestelt kõlakojas.

16.00 **Haapsalu Kammerorkestri** kontsert. Dirigent Jüri-Ruut Kangur. Rootsituru kohvik.

17.00 rahvatantsurühm **Tõrvik**. Juhendaja Helgi Miller. Kaubamaja.

18.00 rahvalikke lugusid **Risti** pillimeestelt. Rootsituru kohvik.

19.00 **Tanel Joametsa trio** kontsert. Linnagalerii (15).

21.00 promenaadimuusika. **Haapsalu Kammerorkestri** kontsert.

Dirigent Jüri-Ruut Kangur. Kõlakoda.

22.00 **Õhtumuusika**. Laulab ja musitseerib Anneli Aken. Rootsituru kohvik.

23.30 vabaõhuetendus "Haapsalu legend". Lossipark (15 ja 25).

01.00 tantsuöö. Diskor Arno Kukk. Piiskopilinnus (20).

L, 17. VIII

9.00 puhkpilliorkester **Haapsalu** paraad kaubamaja juurest Lossiplatsile.

9.30 puhkpilliorkester **Haapsalu** kontsert. Dirigent Arne Õunapuu. Lossiplats.

10.00 **tänavakorvpall**. Lossiplats

11.00 Oru rahvatantsurühm **Jommid**. Juhendaja Helgi Miller. Kodanike torn.

12.00 **Tallinna Keelpillikvarteti** kontsert. Dirigent Urmas Vulp. Kõlakoda.

13.00 lasteteater Trumm "See juhtus vanas Jaapanis".

Piiskopilinnus (10).

14.00 **Taebla kapell**. Juhendaja Jutta Loose. Kõlakoda.

16.00 **Taebla kapell**. Juhendaja Jutta Loose. Kaubamaja.

18.00 **Valge Daami vehklemisturniir**. Lossipark.

20.00 **Tallinna Keelpillikvarteti** kontsert. Dirigent Urmas Vulp. Linnuse muuseum (20).

21.00 **promenaadimuusika**. Kõlakoda.

22.00 laulab **Siiri Känd** ja tantsib **Sergei Fanin**. Tatjana Ovtšerenko tantsukava "Hinge tantsud". Lossipark (15 ja 25).

00.45 **ilutulestik**.

01.00 tantsuöö **Rock Hotell** ja **Ivo Linna**. Piiskopilinnus (30).

P, 18. VIII

11.30 puhkpilliorkester **Haapsalu** marss kaubamaja juurest kuursali ette.

12.00 ansambel **Heilo & Sats**. emakeelse folgi ja bluusi kava "Tiigis armastusjooke joova konnapojukese laulud". Kõlakoda.

12.00 segarahvatantsurühm **West**. Juhendaja Angela Ehasalu. Kaubamaja.

12.00 eesti jalgpalli **MV III** liiga mäng Haapsalu—Risti. Staadion.

13.00 **Valge Daami** päevade lastejooks. Lossiplats.

13.30 rahvatantsurühm **West**. Juhendaja Angela Ehasalu. Kodanike torn.

14.00 teatrietendus lastele. Viljandi lasteteater **Reki**, "Punamütsike ja 7 hunt". Piiskopilinnus (10).

14.00 ansambel **Heilo & Sats**. Emakeelse folgi ja bluusi kava "Tiigis armastusjooke joova konnapojukese laulud". Rootsituru kohvik.

15.00 viimase mehe jooks. Lossiplats.

16.00 Priit ja Rommy "Muusikalisi meenutusi". Rootsituru kohvik.

16.00 ansambel **Heilo & Sats**. Emakeelse folgi ja bluusi kava "Tiigis armastusjooke joova konnapojukese laulud". Kaubamaja.

16.30 **staadioni avamine**. Augustiõhtu kergejõustikuga. Osalevad Eesti olümpiakoondise liikmed. Staadion.

20.00 **Valge Daami** päevade lõppkontsert. Kiigelaulukuuik ja Olav Ehala. Toomkirik (20).

RAKVERE TEATER

MÄNGUKAVA

AUGSTIKUUS

N, 15. VIII

kl. 14 "Kui meil veel püksa ei olnud" Elva laululaval. Lavastaja Anne Tümpu. Kodu on imeline paik, mida kõike seal ei juhtunud vanaemade-isade aegu, kui neil veel püksa ei olnud. Improvisatsioon Jaan Lattiku lastejuttude ainetel;

kl. 20 "Kahe isanda teener" Elva laululaval. Lavastaja Toomas Suuman. Rahvaliku karak-terkomöödia peategelasele Truffaldinole toob lakkamatu kõhumure pähe mõtte teenida kahte isandat ja seega süüa kahe mehe eest. Paadunud kõhuori keerutab intriigipundart, mille tegelikust aardest tal endal aimugi ei ole.

R, 16. VIII

kl. 19 "Kahe isanda teener" Rakvere linnuses.

L, 17. VIII

kl. 14 "Kui meil veel püksa ei olnud" Otepää teatrimaja terras-sil;

kl. 20 "Kahe isanda teener" Otepää laululaval.

K, 21. VIII

kl. 18.30 "Kahe isanda teener" Kunda klubi suveaias.

L, 24. VIII

kl. 14 "Kui meil veel püksa ei olnud" A.H. Tammsaare muuseumis Vargamäel.

L, 31. VIII

kl. 14 "Kui meil veel püksa ei olnud" Kunda klubi suveaias.

VON KRAHLI TEATER

MÄNGUKAVA

AUGUSTIKUUS

R, 16. VIII

kl. 19 nüüdistsuuetendus **Claire Parsons & Co** (Stokholm) "This constant desire". Pileti hind 20 ja 40 kr.

N, 22. VIII

kl. 19 nüüdistsuuetendus kahes osas **Charles Linehan Dance Company** (London). Pileti hind 25 ja 40 kr.

R, 23. VIII

kl. 19 nüüdistsuuetendus kahes osas **Charles Linehan Dance Company** (London). Pileti hind 25 ja 40 kr.

UGALA TEATRI

KÜLALISETENDUSED

L, 24. VIII

kl. 19 Talvo Pabuti "Taevare-del". Lavastaja Talvo Pabuti. Mängivad Talvo Pabuti, Üllar Saaremäe, Tiina Mälberg. Näidendi tegevus toimub vahetult pärast surma taevateel. Nalja kui palju. Pileti hind 35 kr.

P, 25. VIII

kl. 19 Friedebert Tuglase/Ingomar Vihmari "Hei, Luciani!". Lavastaja Ingomar Vihmar. Mängivad Piret Rauk või Kalli Närep, Gert Raudsep või Andres Noormets ja Üllar Saaremäe. Mälestus ühes vaatuses Tuglase novellide "Rändaja", "Androgüüni päev", "Pühajärv" ning miniatuuride ainetel. Pileti hind 35 kr.

Info telefonil 641 1503, pileтите ettellimine telefonil 631 3927.

VALGE DAAMI PÄEVAD

KUNSTIÖÖD PÄRNUS

Chaplini sumedaid suveõid kroonivad järgmisel nädalava-hetusel film, muusika ja teised kaunid kunstid. Kolmel öhtul naudime improvisatsioone, mida esitavad Rein Rannap, ven-nad Johansonid, Akselle Luts, Linnar Priimägi, Külli To-mingas, Allar Kaasik, Meliss Chalvin, Taivo Sillar, Mart Soo, Mark Soosaar, Urmas Bereczky ja paljude teised.

Kunstiööd algavad 23. ja 24. augustil kell 19. Laupäeval, 24. augustil müüb **Linnar Priimägi** oksjonihäärit kõiksetades tõenäoliselt mängleva kergusega maha rahvusvahelise näituse "Mees ja naine". Pühapäeval, 25. augustil alustame kell 18 **Paul Alliku**, Soome kunstnikeühenduse **UNITE** ja kolmeaastase prantsuse fotograafi **Meliss Chalvini** näituse avamisega. Järgneb taas kontsert, mis lõpeb Mozarti "Väikese öömuusika-ga". Igal südaööl tõuseb taevasse Pärnu tuntuima ärimähe Elmar

Lepa korraldatav ilutulestik, millele järgneb hiielekraanil Arte programm. Kunstiöödele on lubanud tulla ka raku-tegijad, ke-raamikud, kes sädemetel valgelt muudavad elu savi kunstiteos-teks.

Kõigi loominguliste liitude nutikamaid aga ootame **mõtte-talgudele**, mis algavad laupäeva hommikul kell 10. Peateemaks on vabakutselise looja saatuse ja intellektuaalse omandi kaitse Eestis. Eesti Filmiloojate Liidu buss väljub Tallinnast Vabaduse väljakult kell 8 ning toob tagasi pealinna järgmiseks hommikuks. Vana kombe kohaselt pakub pererahvas talgulistele lõunasöögi.

Kunstiööd Pärnus toetab Paulig.

Tere tulemast suvelõpu talgutele ja kunstiöödele!

Chaplinlased

N, 22. VIII

kl. 19 I. Kálmáni operett "SILVA".

Legendaarse operetiprimadonna Milvi Laidi 90. sünniaastapäevale pühendatud etendus.

N, 22. VIII

kl. 14 "Milvi Laid 90".

Estonia teatri legendaarse operetiprimadonna sünniaastapäevale pühendatud CD presentatsioon. Vestlevad Arne Mikk ja Jüri Kruus.

EESTI DRAAMATEATER

KÜLALISSETENDUSED PÄRNU ENDLAS

R, 16. VIII

kl. 19 Peter Shafferi "Amadeus". Lavastaja Kalju Komissarov. Peaosades Jüri Krjukov, Ain Lutsepp, Elina Reinold, Sulev Luik.

L, 17. VIII

kl. 19 Oskar Lutsu—Toomas Kalli "Tagahoovis". Eesti Draamateatri ja Vanalinnastuudio ühisprojekt. Lavastaja Eino Baskin. Peaosades Lembit Ulfsak, Anne Veesaar, Maria Klenskaja, Egon Nuter, Elle Kull, Ita Ever, Tõnu Aav, Anne Paluver, Ivo Eensalu, Rita Raave.

Kassa avatud iga päev kl. 11—19. Tel. 42 480.

KÜLALISSETENDUSED TARTU VANEMUISE SUURES JA VÄIKESES MAJAS

E, 19. VIII

kl. 19 "Tagahoovis" (suures majas);

kl. 19 Pierre Corneille "Näitaja näitab ja vaataja vaatab ehk illusioon" (väikeses majas). Lavastaja Mati Unt. Osades Martin Veinmann, Andrus Vaarik, Jüri Krjukov, Mait Malmsten, Viire Valdma, Kersti Kreismann, Angelina Semjonova, Sulev Teppart.

T, 20. VIII

kl. 19 William Shakespeare "Eksituste komöödia" (suures majas). Lavastaja Evald Hermaküla. Osades Hendrik Toompere, Ivo Ukkivi, Raimo Pass, Taavi Eelmaa, Robert Gutman, Mati Klooren, Terje Pennie, Elina Reinold, Kaie Mikkelsen, Rita Raave, Andres Puustusmaa, Enn Nõmmik, Tõnu Mikiver;

kl. 19 Arthur Milleri "Vaade sillalt" (väikeses majas). Lavastaja Mikk Mikiver. Osades Martin Veinmann, Elle Kull, Carmen Mikiver, Ain Lutsepp, Mait Malmsten, Dan Põldroos, Aksel Orav, Ester Pajusoo, Tõnu Saar, Sulev Luik.

K, 21. VIII

kl. 19 "Amadeus" (suures majas);

kl. 19 Peter Shafferi "Leekrüübe" (väikeses majas). Lavastaja Priit Pedajas. Osades Maria Klenskaja, Kersti Kreismann, Rita Raave, Guido Kangur, Aksel Orav, Sulev Teppart, Tõnu Saar.

N, 22. VIII

kl. 19 "Heinapalavik" (suures majas). Lavastaja Ivo Eensalu. Osades Ülle Ulla, Aarne Üksküla, Elle Kull, Elina Reinold, Hendrik Toompere, Dan Põldroos, Mati Klooren, Terje Pennie, Pille Lukin;

kl. 20 Alan Ayckbourni "Intiimsed tehingud" OTEPÄÄ TEATRIS. Lavastaja Ivo Eensalu. Osades Kersti Kreismann, Guido Kangur, Aleksander Eelmaa.

R, 23. VIII

kl. 19 "Heinapalavik" (suures majas);

kl. 19 "Intiimsed tehingud" (väikeses majas).

L, 24. VIII

kl. 19 "Eksituste komöödia" (suures majas);

kl. 19 "Vaade sillalt" (väikeses majas).

P, 25. VIII

kl. 19 "Tagahoovis" (suures majas)

kl. 19 "Näitaja näitab ja vaataja vaatab ehk illusioon" (väikeses majas).

Kassa avatud iga päev kl. 11—19. Tel. 439 066.

KÜLALISSETENDUSED VILJANDI UGALAS

E, 26. VIII

kl. 19 "Heinapalavik".

T, 27. VIII

kl. 19 "Heinapalavik".

K, 28. VIII

kl. 19 "Näitaja näitab ja vaataja vaatab ehk illusioon".

N, 29. VIII

kl. 19 "Tagahoovis".

R, 30. VIII

kl. 19 "Tulumaks". Lavastaja Lembit Ulfsak. Osades Peeter Oja, Aarne Üksküla, Sulev Luik, Ülle Kaljuste, Carmen Mikiver, Maria Klenskaja, Andres Puustusmaa.

L, 31. VIII

kl. 19 "Tagahoovis".

Piletid müügil alates 19. augustist iga päev kl. 11—19. Tel 33 876.

TEATER

TALLINNA LINNATEATER

17. VIII

kl. 14 A. H. Tammsaare ja

I. Möttuse "Kaks paari ja üksainus" Vargamäel.

Raivo Trassi lavastus.

Ehtne külajant Vargamäe rehe all väljendub kahe moonakapere omavahelistes nägelustes ja leppimistes. Vaataja leiab lavastuses tammsaarelikke ülejälgi elutõdesid, südamlikkust ja kirge.

L, 24. VIII

kl. 21 "Kaks paari ja üksainus" Prangli rahvamajas.

VANALINNASTUUDIO

KÜLALISSETENDUSED

R, 16. VIII

kl. 20 M. Camoletti komöödia

"Pidzaama kuuele"

Rapla kultuurikeskuses.

K, 21. VIII

kl. 19 "Härja Topaze".

M. Pagnoli satiiriline komöödia.

Osades Raivo Rüütel,

Egon Nuter, Anne Veesaar,

Liina Tennosaar,

Eva Vilt-Malleus, Tarvo Krall,

Raivo Mets ja Jüri Karindi.

Jõhvi kultuurikeskuses.

R, 23. VIII

kl. 20 "Härja Topaze"

Tamsalu kultuurimajas.

T, 27. VIII

kl. 20 "Pidzaama kuuele"

Vastsemõisa rahvamajas.

N, 29. VIII

kl. 20 N. Poster komöödia

"Valed" Emmaste rahvamajas.

R, 30. VIII

kl. 20 "Valed"

Kärdla kultuurimajas.

L, 31. VIII

kl. 20 "Valed"

Käina kultuurimajas.

Tallinnas algab hooaeg 17.

septembril.

Põhikassa (Sakala 3) on lahti

alates 3. septembrist kl. 14—18.

Info ja tellimused Sakala 12—1,

tel. 448 408 E—R kl. 10—16.

EESTI RIIKLIK NUKUTEATER

SUVEÕUES AUGUSTIKUUS

R, 16. VIII

kl. 12 "Pöial-Liisi";

kl. 15 "Klounide kool".

L, 17. VIII

kl. 12 "Okasroosike";

kl. 15 "Rikka õelusel pole piiri".

P, 18. VIII

kl. 12 "Pöial-Liisi";

kl. 15 "Klounide kool".

N, 22. VIII

kl. 12 "Roosa muinasjutt";

kl. 15 "Klounid

klassiekskursioonil".

R, 23. VIII

kl. 12 "Pöial-Liisi";

kl. 15 "Klounide kool".

L, 24. VIII

kl. 12 "Okasroosike";

kl. 15 ja 17 Soome teater Lahjat

Omat nukunäidendiga "Nõiutud

rüütel".

P, 25. VIII

kl. 12 "Nõiutud rüütel";

kl. 15 "Klounide kool".

Piletid suveõue etendustele

müüakse pool tundi enne

etenduse algust kohapeal.

Info tel. 6411 609, 641 1613.

Etendused toimuvad

iga ilmaga !!!

VANEMUISE

KÜLALISSETENDUSED

EESTI DRAAMATEATRIS

E, 19. VIII

kl. 19 L. Pirandello komöödia

"Inimene, elajas ja voorus".

T, 20. VIII

kl. 17 L. Pirandello komöödia

"Inimene, elajas ja voorus".

K, 21. VIII

kl. 17 A.H. Tammsaare/M. Undi

"Taevane ja maine armastus"

romaani "Tõde ja õigus" järgi.

N, 22. VIII

kl. 20 K. Süvalepa laulude õhtu

"Kaunimad aastad su elus".

R, 23. VIII

kl. 20 "Kaunimad aastad su

elus".

L, 24. VIII

kl. 12 ja 14 B. Lindgreni järgi

lastelavastus "Väkeste Onu

saaga".

L, 24. VIII

kl. 19 K. Murutari muusikaline

lavalugu "Marlene".

P, 25. VIII

kl. 19 K. Murutari muusikaline

lavalugu "Marlene".

VIIMSI KULTUURIKESKUSES

R, 23. VIII

kl. 20 salongiõhtu

vene romanssidest

"Lõpetamata romanss"

(pääsmed müügil kohapeal).

TALLINNA ÕPETAJATE MAJA MUUSIKABAARIS

K, 21. VIII

kl. 20 "Elulootus".

Eesti luuleklassikat ning

H. Elleri, F. Chopini jt. helindeid.

N, 22. VIII

kl. 20 salongiõhtu

"Mu kurbused on alasti".

Prantsuse šansoone ja I. Hirve

luulet.

L, 24. VIII

kl. 20 salongiõhtu vene

romanssidest

"Lõpetamata romanss".

P, 25. VIII

kl. 20 salongiõhtu vene

romanssidest

"Lõpetamata romanss".

Pääsmed müügil Eesti

Draamateatri kassas kl. 9—19

(tel. 443 378).

PÄRNU ENDLA TEATER

KÜLALISSETENDUSED

EESTI DRAAMATEATRIS

R, 16. ja L, 17. VIII

kl. 19 "Pesumaja lood ja

laulud". Šoti noore dramaturgi

minimuusikal, mille

tegevuspaigaks on viimane

aurupesumaja Glasgow's

1950ndail aastail. Naised pesevad

pesu, ajavad omi asju ja laulavad

roosadest unistustest.

Peaosades Siina Üksküla,

Lii Tedre, Tene Ruubel või

Aire Johanson, Diana

Konstantinova või Liis Aibel,

Elmar Trink.

Lavastas Raivo Trass.

R, 16. VIII

kl. 19 "Läbi öö"

(väikeses saalis).

Poola satiiriline näidend meiegi

tänapäevast, mis oma juurtega

veel eilses sipleb.

Lavastas Enn Keerk.

Osades Arvi Hallik, Andres Ild,

Margus Oopkaup,

Katrin Tuuksam.

L, 18. VIII

kl. 19 "Edmund Kean".

Näidend XIX saj. I poole

kuulsaima näitleja elust ja

armuintriigidest.

Lavastas Roman Baskin.

Nimiosas Jaan Rekkor.

Osades Aare Laanemets, Laine

Mägi, Peeter Kard jt.

Piletite müük ja tellimine

Eesti Draamateatri kassast

iga päev kl. 11—19.

Tel. 443 378.

VILJANDI UGALA MÄNGUKAVA AUGUSTIKUUS

ETENDUSED

VABAÕHULAVAL

VILJANDI LOSSIMÄGEDES

R, 16. ja L, 17. VIII

kl. 20 Jevgeni Švarts

"Drakon".

KÜLALISSETENDUSED

VON KRAHLI TEATRIS

L, 24. VIII

kl. 19 "Taevaredel".

P, 25. VIII

kl. 19 "Hei, Luciani".

EESTI DRAAMATEATRIS

E, 26. VIII

kl. 19 "Robin Hood".

T, 27. VIII

kl. 19 "Robin Hood".

K, 28. VIII

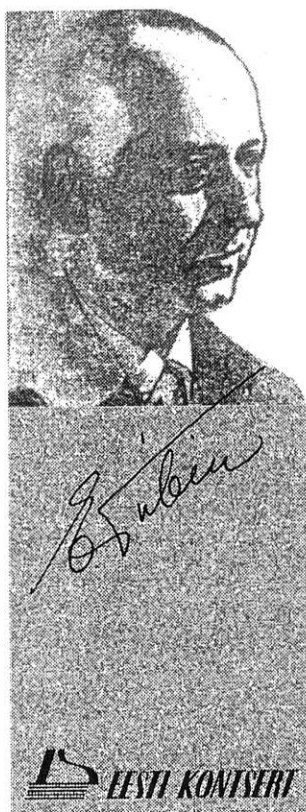
kl. 19 "Poolearuline Jourdain".

N, 29. VIII

kl. 19 "Kirsiaed".

R, 30. VIII

kl. 12

19.-30.08 1996 EDUARD TUBINA MUUSIKAPÄEVAD

Kunstiline juht Neeme Järvi

*** 19.08 kell 19.00 Estonia Kontserdisaal**
Püha Kristoferi Kammerorkester (Leedu)
Kunstiline juht ja dirigent - Donatas Katkus
Kaastegev - Asta Kriksčiunaite (sopran)

*** 20.08. kell 19.00 Mustpeade Maja**
Valge saal
Emre Sen (klaver, Türgi)
Konkursi Santa Cecilia '95 (Rooma) Grand Prix

*** 22.08. kell 19.00 Mustpeade Maja**
Valge saal
"KULDAR SINGI MÄLESTUSEKS"
Allar Kaasik (tsello), Risto Lauriala (klaver, Soome)

*** 21.08. kell 21.00 Põltsamaa Lossi hoov**
*** 22.08. kell 21.00 Pärnu Raekoja õu**
*** 23.08. kell 21.00 Mustpeade Maja Valge saal**
*** 24.08. kell 21.00 Mäetaguse mõis**
ÕÖMUUSIKA
Festivaliansambel, dirigent Andres Mustonen

***25.08. kell 15.00 Estonia Kontserdisaal**
HÄNDEL - ORATOORIUM "BELSASSAR"
Tampere Filharmoonia koor (Soome), festivali kammerorkester
Solistid: Liina Saari, Mikael Bellini (Rootsi), Eeva-Liisa Saarinen (Soome),
Esa Ruuttunen (Soome), Anssi Hirvonen (Soome)
Dirigent Heikki Liimola (Soome)
Händeli suurteose esmaettekannet Eestis
Kontsert toimub koostöös Rapla Kirikumuusika Festivaliga

*** 27.08. kell 19.00 Mustpeade Maja Valge saal**
St. Peterburgi solistid

*** 28.08. kell 19.00 Mustpeade Maja Valge saal**
Peeter Laul (klaver, St. Peterburg)

INFO TEL. 44 31 98

KONTSERT

■ EESTI KONTSERT
R, 16. VIII
kl. 19 KÄINA
KULTUURIMAJAS esineb
Eesti Rahvusmeeskoor.
Dirigent Ants Soots ja
Ants Üleoja.
L, 17. VIII
kl. 19 TÕRVA
KAMMERSAALIS
"Naised muusikas".
Ingegerd Björklund (sopran,
Rootsi), Ines Maidre (klaver).
Tuleb tunnistada, et peale
Miina Härma "Tuljaku" on
naisheliloojate poolt loodud veel
palju head muusikat.
Programm "Naised muusikas"
pakub meile Fanny
Mendelssohn-Bartholdy Henseli,
Clara Schumann, Alma Maria
Schindler-Mahleri jt. laule.
Eesti Kontserdi piletikassa
avatud E—R kl. 13—19.
Info tel. 443 198.

■ AS LENDMUUSIK
Kammermuusika kontserdid
PÜHAVAIMU KIRIKUS
(Tallinn, Pühavaimu 2).
L, 17. VIII
kl. 16 solistid Siiri Ronimois
(alt), Toomas Trass (orel).
Kavas Wenneberg, Beethoven,
Schubert, Varlamov, Tobias,
Süda, Trass jt.

■ LA PERRA VIDA
Pärnu, Mere pst. 22,
tel. 8244 43 278.
Avatud iga päev kl. 10—02.
R, 16. VIII
kl. 21 tantsumuusika. Esinevad
ansambli Chick'inn Band ja
MTJ. Andres Joamets (kitarr,
vokaal), Tibu (vokaal), Raivo
Kull (löökpriistad), Vello
Tellissaar (vokaal, kitarr), Leo
Suurtee (bass, vokaal).
L, 17. VIII
kl. 17 võimlemispidu. Esinevad
võimlemisklubi Rütmiika (Tartu),
Gymnastika (Saaremaa), Rühth
(Pärnu), Piruett (Tallinn), Gita
(Kilingi-Nõmme), Tartu ülikooli
spordiklubi. Musitseerib Kaire
Vilgats;
kl. 21 tantsumuusika. Esineb
ansambel Chick'inn Band.
P, 18. VIII
kl. 21 salongiõhtu. Esinevad
Ultima Thule ja Compromise
Blue.
K, 21. VIII
kl. 21 salongiõhtu. Prantsuse
šansoone ja armastuslaule esitab
Diana Klas.

■ NIGULISTE ÕHTUMUUSIKA
N, 22. VIII
kl. 21 esinevad Lande Kits
(flööt), Urmas Taniloo (orel).
Kavas E. Grieg, N. Lemmens.
N, 29. VIII
kl. 21 esineb Tallinna

Poistekoor. Dirigent L. Rahula.
Kavas Eesti ja Lääne
kooriklassika.

■ NIGULISTE BAROKKTUND
L, 17. VIII
kl. 11.30 NIGULISTE KIRIKUS
esineb ansambel
"Eesti Barokksolistid".
Grigori Maltizov (plokklööd),
Sofia Maltizova (barokktšello),
Ivo Sillamaa (orel).
Kavas Bach, Frescobaldi, Visee.
L, 17. VIII
kl. 20 RAEKOJAS
esineb ansambel
"Eesti Barokksolistid".
Kaia Urb (sopran),
Grigori Maltizov (plokklööd),
Sofia Maltizova (barokktšello),
Ivo Sillamaa (klavessiin).
Kavas Monteverdi, Couperin,
Bach, Telemann.

■ VON KRAHLI TEATRI BAARIS
R, 16. VIII
kl. 22 Saxappeal Band.
L, 17. VIII
kl. 22 Jää-Boiler.
P, 18 ja E, 19. VIII baar
suletud.
T, 20. VIII
kl. 22 Nyrok City.
K, 21. VIII
kl. 22 Zuke synth-funk dance
band.
N, 22. VIII
kl. 22 Luxury Filters.

■ SOOME INSTITUUT
Harju 1, EE0001 Tallinn, tel. 631 3917

■ SOOME INSTITUUT
Vanemuise 19, EE2400 Tartu,
tel. (827) 441 319, faks 441 797.

■ BRITI NÕUKOGU
Vana-Posti 7, EE0001 Tallinn,
tel. 631 4010

Lugemissaal avatud T—R kl. 12—17.
Koostöös Tantsuinfo Keskusega Eestis toimuvad **Charles Lineham**
Dance Company etendused 22. ja 23. VIII kl. 19 von Krahli teatris,
27. VIII kl. 20 Agape keskuses Pärnus.
24.—28. VIII workshopid Pärnus.

■ PRANTSUSE KULTUURIKESKUS
Kuninga 4, EE0001 Tallinn, tel. 449 505

■ UNGARI KULTUURIESINDUS
Roosikrantsi 6, EE0100 Tallinn, tel. 440 817

19. VIII kl. 18 esineb Pühavaimu kirikus kammerkoor Orpheus.
20. VIII kl. 18.30 esineb Vanalinna muusikamajas kammerkoor
Orpheus. (Istváni päeva tähistamine).

■ SAKSA KULTUURIINSTITUUT
Tolli 2, EE0001 Tallinn, tel. ja faks 641 1439

■ AMERIKA ÜHENDRIIKIDE SAATKONNA INFOTENISTUS
Kentmanni 20, EE0001 Tallinn, tel. 631 2212
Ameerika raamatukogu avatud E—R kl. 13—17.

■ TAANI KULTUURIINSTITUUT
Vene 14, EE0001 Tallinn, tel. ja faks 446 836

PÕHJAMAAD MINISTRITE NÕUKOGU INFOBÜROO

■ Põhjamaade Ministrite Nõukogu stipendiumiprogrammi "Education and Research" (haridus- ja teadusuuringud) ja **"Exchange of Civil Servants"** (riigiametnike vahetus) avalduste esitamise tähtaeg on 1. oktoobril ja programmi **"Nordenundervisning"** (Põhjamaade kultuuri õpetus) taotluste esitamise viimane kuupäev 15. oktoober. Viimati mainitud programmiga toetab Põhjamaade Ministrite Nõukogu Põhjamaadest pärit külalislektorite ning nende väliskollegide tegevust Põhjamaade keele ja kirjandusega tegelevate asutuste juures. Toetatakse kultuuri- projekte, konverentse ja teabe vahendamist.

■ Põhjamaade Ministrite Nõukogu Infobüroo kuulutab välja konkursi Põhjamaade kultuurfestivali (aprill 1997) logo, plakati ja kavalehe esikülje kujunduse parima ideekavandi selgitamiseks. Lähem teave tel. 640 6626.

■ 16., 17. VIII kl. 20, 19., 21. VIII kl. 15 ja 23. ning 24. VIII kl. 20 Alu mõisas Rapla maakonnas vabaõhuetendus **"Harju—Viru viimsed päevad"**. Näidend pajatab Eesti ja Põhjamaade ühisest ajaloost. Mängivad Soome ja Eesti noored.

■ 12.—18. VIII Fiiber — tekstiili tulevik Põhjamaades. Mis on tekstiilikunst ja kuhu see läheb? Töökojad ja diskussioon Muhu saarel. 19. VIII kl. 15 avatakse Tallinna kunstiülikoolis näitus "Fiiber". Osalejaid on kõigist Põhjamaadest ja Balti riikidest. Korraldavad Göteborgi ülikooli disaini ja kunstikäsitöö osakond ja Tallinna kunstiülikool Põhjamaade Ministrite Nõukogu toetusel.

**KIIGELAULUKUUIKU
KONTSERT**
18. augustil kl. 20
Haapsalu
toomkirikus.

R, 23. VIII
kl. 22 **Con Spirito.** Toomas
Rull, Hedvig Hanson, Meelis
Ainsalu, Ants Laig, Priit Lättik.
L, 24. VIII
kl. 22 **Who Cares** rock-blues.

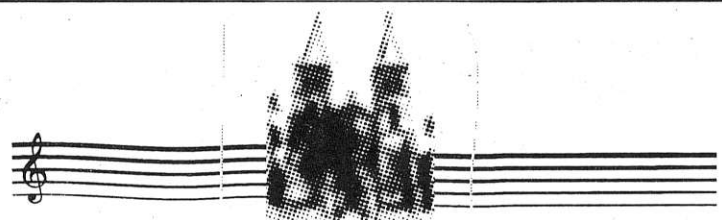
NB! Avatud piljardisaal!
Mängu hind 15 krooni.
Kella 12st ehne Türgi kebab &
hinnasoodustused!
Kell 17—20 kaks õlut ühe
hinnaga! Meie baaris mängitav

ASSAUWE TORN
(Müüriava 12)
näitus "EDUARD TUBIN".
Avatud K—P kl. 10—18.

pladimuusika on pärit
muusikapoest Völufloöt,
Lai tn. 10.
Info tel. 631 3927.
Kontori tel. 631 3928.

■ NIIZA LASTEKOOR
R, 16. VIII
kl. 18 ESTONIA
KONTSERDISAALIS esineb
Niiza lastekoor (Jaapan).

IV Rahvusvaheline Kirikumuusika Festival Rapla '96

IV EESTI RAHVUSVAHELINE KIRIKUMUUSIKA FESTIVAL "RAPLA '96"

MAARJA-MAGDALEENA KIRIKUS

L, 17. augustil kl. 18 koorikontsert. Esineb Rapla segakoor Cantus. Dirigent Linda Kardna. Kaastegevad Kaie Konrad (sopran), Kadri Ploompuu (orel), instrumentaalsambel.

L, 24. augustil kl. 18 lõppkontsert.

P, 25. augustil kl. 15 Estonia kontserdisaalis esinevad Tampere Filharmoonia koor, festivali kammerorkester (kontsertmeister Ulrika Kristian). Dirigent Heikki Liimola (Tampere). Klavessiinil Imbi Tatum. Solistid Anssi Hirvonen (tenor, Soome), Liina Saari (sopran), Eeva-Liisa Saarinen (metsosopran, Soome), Mikael Bellini (kontratenor, Rootsi), Esa Ruuttunen (bass, Soome). Kavas G. F. Händeli oratoorium "Belsatsar" (esmaettekannet Eestis).

PÄRNU RAEMUUSIKA FESTIVAL

14.—18. august.

Korraldab Eesti Kontsert koostöös Pärnu Linnavalitsusega. Festivali kunstiline juht on Peeter Vähi.

R, 16. VIII

kl. 18 Pärnu raekojas "Naised muusikas". Fanny Mendelssohn-Bartholdy Henzeli, Clara Schumanni, Alma Maria Schindler-Mahleri jt. laule. Ingegerd Björklund (sopran, Rootsi), Ines Maidre (klaver).

L, 17. VIII

kl. 18 Pärnu raekojas esineb **Elena Wolkonsky** (klaver, New York). Julliardi ja Manhattani muusikakooli professor, vürst Andrei Wolkonsky abikaasa, ameerika pianist mängib Beehoveni, Mendelssohni, Chopini romantilist klaverimuusikat.

P, 18. VIII

kl. 18 Pärnu Eliisabeti kirikus **St. Christopher Chamber Orchestra** (Leedu). Kaastegev Asta Kriksčiunaite (sopran). Dirigent Donatas Katkus. 1994. aastal loodud St. Christopheri Kammerorkester on Vilniuse linna esindusorkester, kes oma lühikese eksistentsi jooksul on võitnud kuulajate poolehoidu nii Euroopas kui ka USAs. Buffalo Sümfooniaorkestri dirigendi Arie Lipsky (USA) juhatusel on salvestatud orkestri esimesed CD-d. Kavas Mozarti Divertismendid, Schuberti laulud, Gosséci Sümfoonia IV.

P, 18. VIII

kl. 20.30 Pärnu Vallikäärus (halva ilma korral Endla teatris) **festivali lõppkontsert**. Pärnu Linnaorkester, dirigent Kristjan Järvi (USA). Esitamisele tuleb eesti soost New Yorgi kunstniku ja helilooja Kalev Mark Kostabi muusikalooming. Leiab aset ka kontserdi kestel valminud kunstiteose oksjon.

KURESSAARE II KAMMERMUUSIKA PÄEVAD

15.—17. AUGUST

R, 16. VIII

kl. 16 annab muusikakooli saalis kontserdi klaveriduo **Reet Ruubel—Piret Habak**. Kavas Schubert, Mozart jt.; kl. 20 esinevad raekoja saalis **Eda ja Raivo Peäske**. Kavas Melartin, Bozza, Kangro jt.

L, 17. VIII

kl. 15 musitseerivad linnuse kapiitlisaalis **Toomas Vavilov, Vello Sakkos, Pärt Tarvas ja Nata-Ly Sakkos**. Kavas Lutoslawski, Hindemith, Mendelssohn jt.; kl. 19 lõppkontsert muusikakooli saalis. César Francki loomingut esitavad **Katrin Nachtigall, Andres Paas, Leho Ugandi, Svjatoslav Zavjalov, Kaido Kelder, Kai Ugandi ja Harry Traksmann**.

16.—22. VIII

Kl. 13.15, 17.30, 21.30

"Väga visa hing" ("Spy Hard", Hollywood Pictures, 1996 komöödia, peaosas Leslie Nielsen).

Kl. 15 "Linnupuur"

(komöödia, peaosades Robin Williams, Nathan Lane, Gene Hackman ja Dianne Wiest).

Kl. 19.15 "Ehast koiduni"

(õudusfilm, osades Quentin Tarantino, George Clooney jt., lastele ei soovitata).

NB! Dolby stereo heli!

Info tel. 441 919.

EESTI RIIKLIK SÜMFOONIAORKESTER

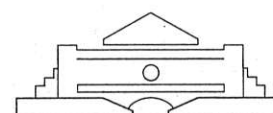
kuulutab välja konkursi
VABADELE AMETIKOHTADELE TROMPETI PILLIRÜHMAS.
Konkurss toimub 10. septembril.

Sooviavaldused saata aadressil:
Estonia pst. 4, EE0001 Tallinn. Info telefonil 446 597.

VILJANDI MUUSIKAKOOL

VAJAB FLÖÖDIÕPETAJAT.
Nõutav ka plökkflöödi õpetamise oskus.

Infotel. (8243) 334 63.

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU NÄITUSED Tõnismägi 2

Kuni 17. VIII "Eesti keele uurimine läbi aegade"

peanäitusesaalis;

kuni 30. VIII Välis-Eesti näitused Rootsist viienda korruse

trepigaleriis;

kuni 30. VIII "Eestlased Kanadas" kuenda korruse trepigaleriis;

kuni 17. VIII iga päev kl. 10—17 eesti tarbekunsti näitusmüük

suures näitusesaalis;

Rahvusraamatukogu näitused on lahti kuni 17. VIII iga päev

kl. 10—18.

Alates 18. VIII on Rahvusraamatukogu lahti E—R kl. 12—19.

TEADUSTE AKADEEMIA RAAMATUKOGU fuajees (Rävala pst. 10)

näitus "ESTO läbi aegade" kuni 20. IX ja "Gotthard von Hansen 175" kuni 30. IX.

Raamatukogu on avatud E—R kl. 10—17.

Alates 1. IX E—R kl. 10—20, L kl. 10—16.

TIKE SUVEHOOAEG SUVEPEALINNAS – PÄRNU

TANTSUFESTIVAL ERKSATELE 17.—28. AUGUST

L, 17. VIII

kl. 17 ANU VASK "Nad"

Kuninga 24. hoovis (tasuta)

kl. 19 NAISTE MÄNGUD

"Parandusi ja täiendusi teemal

"Naiste mängud" seisuga august

1996" (esietendus) Chaplini keskuses

näitusel "Mees ja Naine"

P, 18. VIII

kl. 17 ANU VASK "Nad"

Kuninga 24. hoovis (tasuta)

E, 19. VIII

kl. 20 CLAIRE PARSONS & CO

(Stockholm) "See püsiv iha"

Agape keskuses

(pileti hind 40 ja 25 krooni)

T, 20. VIII

kl. 19 MARIKA BLOSSFELDT

(USA/Eesti) "Lindnaise Vaim",

"Linda muutus kiviks",

"Kuu pluss" M. Blossfeldt'i ja Peeter

Brambati filmi eesililinastus

õpilasmajas

(pileti hind 30 ja 15 krooni)

K, 21. VIII

kl. 19 NAISTE MÄNGUD

"Parandusi ja täiendusi teemal

"Naiste mängud" seisuga august

1996" Chaplini keskuses näitusel

"Mees ja Naine"

N, 22. VIII

kl. 21 tantsukompanii BOX RM

"Objekt" (esietendus)

uues mudaravilas

(pileti hind 25 krooni)

R, 23. VIII

kl. 17 tantsukompanii

FLUIDUS (Leedu)

rannas (tasuta)

kl. 21 tantsukompanii BOX RM

"Objekt" uues mudaravilas

(pileti hind 25 krooni)

L, 24. VIII

kl. 21 tantsukompanii BOX RM

"Objekt" uues mudaravilas

(pileti hind 25 krooni)

P, 25. VIII

kl. 15 TPÜ tantsukateedri üliõpilased

"Kogunenud teosed"

Rüütli 29 hoovis (tasuta)

kl. 17 tantsukompanii FLUIDUS

(Leedu) rannas (tasuta)

E, 26. VIII

kl. 15 TPÜ tantsukateedri üliõpilased

"Kogunenud teosed"

Rüütli 29 hoovis (tasuta)

T, 27. VIII

kl. 20 THE CHARLES LINEHAN

DANCE COMPANY (London)

"Uus väli" ja "Kaks aastaega"

Agape keskuses

(pileti hind 40 ja 25 krooni)

K, 28. VIII

kl. 20 MERLE SAARVA,

MARI MÄGI, ERIKA KATLASSEP,

TRIIN LUTSENKO,

JANE OIDEKIVI (Eesti),

RASA ALKSNYTC (Leedu)

Soolode ja duettide õhtu

"Solos et Duos" õpilasmajas

(pileti hind 30 ja 15 krooni)

INFOTELEFON

FAKS

Peatoimetaja

Tegevtoimetaja

Ärijuht

Raamatupidaja

Uudised

Teadus, haridus

Kunst

Teater

Muusika

Kirjandus

Film

Tartu toimetuse

Kunstnik

Arvutikujundus

Keeletoimetaja

Korrektor

Masinakiri

TIINA TAMMER

JAANUS KULLI

KOIDU VELLAMAA

RUTH NÖMM

MARJU VEIKAT

MALL JÕGI

KATRIN KIVIMAA

MARIS BALBAT

TIINA MATTISEN

PEETER KÜNSTLER

JAAK LÖHMUS

MAARJA LÖHMUS

ANN GORNISCHEFF

GÄDVI KUKLASE

AILI KÜNSTLER

TIINA KIVIKAS

AILI SIREN

MAARIKA KALJULAI

EE0001 TALLINN, PÄRNU MNT. 8, II KORRUS
EE0090 TALLINN, PEAPOSTKONTOR, POSTKAST 388
Väljaandja kirjastus Perioodika, Tallinn, Pärnu mnt. 8
Trükk RdE PrinTall, Pärnu mnt. 67a.
Tellimise nr. 3519
Praaeksemplaride korral helistada 681 411.

INDEKS 69786